

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 31

3 juli.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 3 juli.

Den allmänna ekonomiska politiken.....	3
Motioner om anslag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund	87
Avlöningsreglemente för riksdagens verk	87
Interpellation av herr Ekdahl ang. skador på bisamhällen till följd av besprutning av fruktträd och oljeväxtfält.....	90

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 3 juli.

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 50, ang. förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestäm- melser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.....	3
— memorial nr 54, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	87
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 68, ang. motioner om anslag till bidrag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.....	87
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. avlöningsreglemente för riks- dagens verk m. m.	87
— nr 52, ang. ändringar i reglementet för riksgäldskontoret	90
— nr 53, ang. fabrikschiss vid Tumba bruk	90

Lördagen den 3 juli.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 sistlidna juni.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Utbult* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående fiske-riklånefonden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

I en den 11 juni 1948 dagtecknad proposition nr 295, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv. I propositionen hade jämväl redovisats en av fullmäktige i riksbanken till Kungl. Maj:t den 11 maj 1948 avlåten skrivelse med vissa synpunkter beträffande den allmänna ekonomiska politiken.

Utskottet hemställde, att riksdagen — med förklarande att riksdagen funnit sig icke böra antaga det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv — måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

I utlåtandet hade utskottet i anslutning till fullmäktiges skrivelse och departementschefens i propositionen gjorda uttalanden framhållit vissa synpunkter beträffande den allmänna ekonomiska politiken.

Reservation hade avgivits av herrar *Wiberg*, *Nordenson* och *von Seth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **WIBERG**: Herr talman! Utskottsmajoriteten har framhållit, att möjligheten att öka vår konsumtionsstandard bedömts alltför optimistiskt. Utskottet understryker detta med att anföra: »Läget har nu ytterligare skärpts, och framtidsutsikterna te sig mörkare än tidigare.» Denna bedömning är utan tvivel fullkomligt riktig. Även om vi icke äro på väg mot något slags knalleffekt i form av ett ekonomiskt sammanbrott, fortsätter utvecklingen obönhörligt och konsekvent mot bibehållande av bristande jämvikt, restriktioner och ingripanden och en långsam men säker utarmning.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Reservanterna ha ansett att lägets allvar icke bör döljas. Tvärtom bör det sägas ifrån klart och tydligt, att vi hittills levat över våra tillgångar och att en ändrad ekonomisk politik är nödvändig, om det skall bli möjligt att på någorlunda kort sikt få till stånd en ändring till det bättre. Reservanterna ha ansett sig böra göra en analys av läget och av de medel, vilka det kan bli nödvändigt att anlita, om vi skola komma ur återvandsgränden. Vi förmena, att om det svenska folket verkligen får klart för sig, att det återigen går att få standardkurvan uppåt, om man endast under en kortare övergångsperiod gör erforderliga uppoffringar, kommer vårt folk också att utan någon tvekan ansluta sig till och stödja de behövliga åtgärderna.

Det ankommer emellertid först och främst på regeringen och på det socialdemokratiska partiet, men naturligtvis också på de andra partierna, att öppet tala om, hur det faktiskt förhåller sig. Jag tror att icke minst finansministern har en mycket stor uppgift att fylla i det avseendet. Det är ju möjligt att det icke är lika behagligt för finansministern att nu behöva klarlägga situationens allvar som då finansministern år 1944 slog sönder den då förefintliga jämvikten och satte det hela i rullning genom att uppmana till en lönepolitik, vilken ingalunda medfört att folk fått det bättre än vad de eljest skulle ha fått. Jag antager att vi kunna vara överens om att det icke är någon fördel för vem det vara må att endast ha fler men mindre värda penningar i sin hand, när därtill komma de dystra utsikterna såväl på kort sikt som också på längre sikt, därest icke en ganska radikal omläggning av den ekonomiska politiken sker.

Jag har till fullo bemärkt, att såväl statsministern som i viss mån också finansministern icke längre anslå samma optimistiska tongångar som förut och att löftena icke hagla så tätt. Det

är ju även andra tider nu än då herr Myrdal talade om den socialistiska skördetiden. Men ännu har regeringen icke tillräckligt klart och tydligt talat om för Sveriges folk hur det är ställt. Är det icke bättre att så sker? Jag riktar den frågan till finansministern. Om icke, kommer likväl en vacker dag hela vårt folk på grund av den faktiska utvecklingen att få ögonen öppna för vad som för länge sedan borde ha sagts ifrån.

Jag skall tillåta mig att i all korthet nämna några siffror, som i och för sig torde vara tillräckliga för att ge en bild av utvecklingen och det nuvarande utgångsläget.

Det råder ett köpkraftsöverskott, vars storlek det naturligtvis är omöjligt att precisera. Bedömningarna äro olika. Man synes i varje fall kunna räkna med storleksordningen 2 000 miljoner kronor under 1948. Envar förstår, att en aldrig så genomförd pris- och lönestoppspolitik i och för sig icke eliminerar detta inflationsgap och att det ej heller kan vara möjligt att få till stånd en ordnad samhällsekonomi så länge detta köpkraftsöverskott består och samtidigt risken för en ytterligare ökning existerar. Att märka är att köpkraftsöverskottet i mycket hög grad är orsak till de statsingripanden och den byråkratisering, som förekommer på så många områden till men för produktionen. Det är icke så länge sedan Kooperativa förbundet beräknade, att restriktionssystemet och allt vad detta innebär motsvarar ungefär 1 000 miljoner kronor i utebliven produktion. Jag ber att få fråga finansministern, vilken mening han har om dessa Kooperativa förbundets beräkningar.

Före kriget var riksbankens innehav av obligationer och skattkammarväxlar från riksgäldskontoret obetydligt, 106 miljoner kronor. Enligt senaste rapporten uppgick denna portfölj till icke mindre än 3 064 miljoner kronor. Enbart innevarande år har riksbankens

Den allmänna ekonomiska politiken.

nettoökning av obligationer uppgått till ungefär 300 miljoner kronor. När man tänker på vilken storleksordning det är fråga om, kan man väl svärigen förneka, att starka skäl tala för reservanternas uppfattning om vad som bör göras.

Under de senaste åren har en betydande merimport ägt rum. Under år 1946 uppgick importöverskottet till 840 miljoner kronor och under år 1947 till 1 950 miljoner kronor samt under de fem första månaderna av år 1948 till ungefär 400 miljoner kronor. Följden har också blivit att guld- och valuta-reserven gått ned till ett tyvärr alltför lågt belopp, endast några hundra miljoner kronor. Vid krigsutbrottet utgjorde valutareserven 1 700 miljoner kronor. Så sent som för två år sedan, på försommaren 1946, hade vi guld och valutor för icke mindre än 3 000 miljoner kronor. Under år 1946 importerade vi från Förenta staterna för 800 miljoner kronor samt under år 1947 för 1 630 miljoner kronor.

Det vore av stort intresse att få ett klart besked från regeringen, vilket belopp den beräknar kunna stå till förfogande för den i och för sig nödvändiga och i många hänseenden livsviktiga importen från USA under år 1948, därest icke nya ingrepp i den obetydliga valutareserven skola behöva ske. Kan det möjligen förhålla sig så, att vi icke våga räkna med att kunna disponera mer än 500 miljoner kronor för import under 1948? Hur mycket ha vi redan använt under första halvåret? Ligger det någon sanning i att vi under första halvåret använt ungefär 400 miljoner och att strängt taget endast något mer än 100 miljoner kronor skulle stå till disposition för andra halvåret?

Jag kan icke anse, att det finns bärande skäl att dölja beräkningarna för det svenska folket. Jag vill också till finansministern rikta den frågan, till vilka belopp bränslekommissionens och

riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap framställningar om dollartilldelning för andra halvåret 1948 uppgå. Jag tror också att det vore av värde, att regeringen lämnade en redogörelse för den beräknade utvecklingen av massaexporten till Förenta staterna. I detta sammanhang tillåter jag mig göra det konstaterandet, att vad vi kunna sälja till andra länder i verkligheten icke medför samma inkomster för det svenska folkhushållet som om vi hade haft dollar till vårt förfogande. Det föreligger som bekant en ganska avsevärd skillnad i fråga om prisnivån.

En väsentlig del av vår nuvarande valutabehållning utgöres av de för tillfället icke konvertibla engelska punden, nämligen 25 miljoner pund, vilket belopp dock minskas genom vissa avdrag. Denna reserv är, om vi se på något längre sikt, av stor betydelse. Den har uppkommit i huvudsak därigenom att vi på sin tid till England levererat för det engelska folkhushållet viktiga och nyttiga varor. Jag ber nu att till regeringen få ställa den frågan: Det kan väl icke vara meningen att denna reserv till väsentlig del skall konsumeras under år 1949? Ett sådant tillvägagångssätt skulle naturligtvis för tillfället innebära en viss lättnad, men skulle i verkligheten endast framflytta våra svårigheter. Det skulle vara lika litet välbetänkt som om vi begagnade ett eventuellt dollarlån till att för en kortare tid söka hålla uppe konsumtionen i stället för att medgiva, att vi icke ha råd härtill. Ett lån i dollar måste liksom pundreserven betraktas som ett medel till hjälp till självhjälp.

Regeringen såg sig föranlåten att kort efter det utskottets och reservanternas dystra skildring av det ekonomiska läget och utsikterna för den närmaste framtiden hade publicerats. lämna en kommuniké om de förhandlingar regeringen fört med skilda organisationer om en lönestabilisering. Denna

Den allmänna ekonomiska politiken.

kommuniké har utformats på ett sätt som mycket lätt leder till den missuppfattningen, att svårigheterna skulle ha lösts. Så är emellertid ingalunda fallet. I och för sig har det naturligtvis uteslutande varit rätt och riktigt av regeringen att taga upp överläggningar med arbetsmarknadens parter och skilda näringsorganisationer. Men även om de uttalanden om återhållsamhet som göras skulle leda till resultat, är därmed endast ett steg i rätt riktning taget. Regeringens aktion har karakteriserats som ett försök till allmän pris- och lönestabilisering till detta års slut. Jag tror tyvärr att man överskattar betydelsen av även detta resultat. Först och främst måste fastslås, att förklaringarna om återhållsamhet ha såsom förutsättning att en stegring av produktionskostnaderna kan förebyggas och en prisstegring förhindras. Naturligtvis är detta i och för sig ett riktigt mål. Skall det emellertid bli möjligt att förhindra en stegring, måste samhällsekonomisk balans uppnås genom en sterilisering av köpkraftsoverskottet på andra vägar. Att det förhåller sig på detta sätt är finansministern naturligtvis fullkomligt medveten om. Man måste fråga sig, vilka planer finansministern har att åstadkomma detta jämviktsläge.

Landsorganisationens deklaration innebär en erinran om redan tidigare gjorda rekommendationer till fackförbunden att visa återhållsamhet vid framförandet av nya lönekrav. Dessa välgrundade rekommendationer ha tyvärr hittills icke i avsedd utsträckning följts av fackförbunden. Kärnpunkten i Landsorganisationens förklaring är en uppmaning till fackförbunden att uppskjuta avtalsuppsägningarna till så nära årsskiftet som möjligt, då man tydligen tror sig på ett bättre sätt kunna överblicka möjligheterna att genomföra ökningar. Man kan icke undgå att göra den reflexionen, att detta Landsorganisationens ställningstagande, hur värdefullt det än är, i och för sig

är ett ringa bidrag till lösningen av de allvarliga problem, inför vilka landet nu är ställt.

Konjunkturinstitutets chef, professor Lundberg, gjorde nyligen en intressant analys av skilda uppfattningar om vari den ekonomiska politikens dilemma består. Han framhöll att man tvistar om huruvida det är pris-löne-spiralen eller köpkraftsoverskottet som är den mest aktiva inflationsfaktorn. De som utpeka pris-löne-spiralen anse, att lönekostnaderna i huvudsak bestämmas av prisutvecklingen, dels direkt med hänsyn till levnadskostnadernas stegring, dels indirekt med hänsyn till företagets vinster. Enligt detta tolkningssätt bestämmas inflationstendensen i huvudsak av saxningen mellan pris- och lönestegringar. Receptet blir en hård prispolitik med stöd av subventioner för att hålla kostnaderna nere samt sterilisering av vinster och extra beskattning för att beskära vinsterna.

Enligt det andra betraktelsesättet är köpkraftsoverskottet den mest påtagliga inflationsfaktorn. Teorien är här, att stigande vinster och löner i sista hand bestämmas av den stora efterfrågan, som medför överfull sysselsättning, samt en säljarnas marknad. Slutsatsen beträffande den ekonomiska politiken blir i detta fall, att sådana åtgärder böra vidtagas som restriktiv penningpolitik med räntehöjning och överbalansering av budgeten med hjälp av omsättningsskatt. En viss prisstegring blir enligt detta betraktelsesätt godtagbar som en faktor, ägnad att begränsa efterfrågan.

Det verkliga dilemmat skulle ligga däri, att dessa två typgruppers uppfattningar stå i strid med varandra. Enligt det första betraktelsesättet ökar inflationsrisken genom den prisstegring, som framkallas av räntehöjning och omsättningsskatt. Enligt det andra tolkningssättet ökar köpkraftsoverskottet genom de prisnedhållande åtgärderna, som den förstnämnda teoriens anhängare propa-

gera för. Professor Lundberg konstaterar också, att finansministern uppenbarligen ansluter sig närmast till den första teorien. Han vill bryta inflationsförväntningarna genom en hård pris- och lönestabilisering.

Icke endast professor Lundberg, utan även andra såväl nationalekonomer som det praktiska livets män hävda, att finansministerns linje icke leder till resultat. De kunna också åberopa ett mycket starkt argument, nämligen erfarenheterna från de senaste åren, t. ex. de växande svårigheterna med betalningsbalansen. Den höga importbenägenheten och framför allt den abnormt låga exporten bero i sista hand på en onaturlig köpkraft på hemmamarknaden. Trots att industriproduktionen med 30 procent överstiger förkrignivån, ligger exporten, nämner professor Lundberg, volymmässigt sett 30 procent under förkrignivån. Våra valutabesvär ha i första hand orsakats av för snabb expansion inom landet, framdriven av ett bestående efterfrågeöverskott och icke av den internationella valutakrisen.

Reservanterna ha helt anslutit sig till den uppfattningen, att det vore lika oriktigt att betrakta den ena som den andra av dessa teorier som allena saliggörande. Reservanterna ha tydligt givit tillkänna, att de icke anse linjerna vara alternativa, utan att de böra betraktas som kompletterande. Man kan i detta läge lika litet undgå att använda de penningpolitiska medlen som att utslutande sätta sin tillit till regleringar och ingripanden. Den officiella politiken måste sikta mot att så snabbt som gärna är möjligt avveckla regleringar och kontrollåtgärder. Så länge den centrala penningvården försummas, kunna emellertid icke aldrig så vackra deklamationer leda till den jämvikt och därmed konkurrens mellan företagarna, som är en grundförutsättning härför och för ordning i fråga om landets ekonomi och därmed förhöjning av levnadsstandarden.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Handelskommissionen har i dagarna i skrivelse till handelsministern fäst dennes uppmärksamhet på den ytterst allvarliga situation, som är i färd att inträda därigenom att vår valuta-reserv håller på att tömmas och inkomstberäkningarna, speciellt beträffande hårdvalutor, slå fel. I skrivelsen framhålles bl. a., att ett fullföljande under året av den i mars reviderade importplanen skulle medföra, att större delen av nuvarande valuta-reserver skulle komma att tagas i anspråk för varubetalningar. Inom kommissionerna pågår för närvarande också en utredning i syfte att klarlägga, vilka ytterligare restriktioner av importen, som kunna genomföras utan alltför allvarliga återverkningar inom produktionen. Emellertid står det redan nu klart, att det på denna väg icke är möjligt att överbrygga svealget mellan utgifter och väntade inkomster. Härtill kommer det extraordnåna men samtidigt mycket betydelsefulla importbehov, som riksnåmden för ekonomisk försvarsberedskap har.

Handelskommissionen påpekar också, att å ena sidan importregleringen under tredje kvartalet uppenbarligen icke kan grundas på de allmänna riktlinjer för importen, som angåvos i marsberäkningen, på grund av det valutautflöde, som skulle bli va följden, men att å andra sidan en nedskårning av licensgivningen inom den ram, som nuvarande inkomstberäkningar skulle utvisa, icke är möjlig utan synnerligen vådliga konsekvenser för folkhushållet. Kommissionen slutar med att betona, att det är oundvikligt att vidtaga även andra åtgärder än dem, som kunna komma i fråga inom importregleringens ram. Det är sålunda fråga om nödvåndiga åtgårder, som ligga utanför handelskommissionens verksamhetsområde.

Kommissionens uttalande giver ett klart belågg för riktigheten av den bedömning, åt vilken reservanterna givit uttryck i sin reservation.

Det förefaller som om handelskom-

Den allmänna ekonomiska politiken.

missionens skrivelse i viss mån kommit som en chock för folk i allmänhet, som tydligen invaggat sig i den föreställningen, att allting på det ekonomiska området vore någorlunda tillfredsställande, och varit ytterst benägna att skjuta tanken på morgondagen åt sidan. Man bör nog vara ganska överens om att, hur ringa upplyftande handelskommissionens konstaterande än varit, det samma dock varit mycket välbetänkt.

Naturligtvis har kommissionens påpekande väckt en stor uppmärksamhet i tidningspressen, icke minst mot bakgrunden av de uttalanden, som gjorts av såväl majoriteten inom bankoutskottet som reservanterna.

Handelsminister Gjörös har i dessa dagar säkerligen en allt annat än avundsvärd uppgift. Det är en tung arbetsbörda som åvilar honom. Jag förmodar också, att det måste kännas ganska bittert för herr Gjörös att bli ställd inför den situationen att behöva lägga det puzzle, vars lösning måste finnas för att åtminstone på utrikeshandelns område i någon mån mildra verkningarna av den allmänna ekonomiska politik, som förts av den regering, vilken han tillhör, men där hans sunda ekonomiska omdöme uppenbarligen icke fått göra sig gällande i tillräcklig grad.

Man kan icke annat än med tillfredsställelse notera att statsrådet Gjörös, i känslan av att utvecklingen med rask fart gick åt fel håll, inhiberade den planerade amerikaresan för att i stället använda dagar och säkerligen även nätter till att söka få till stånd en så förnuftig ny importplan som gärna är möjlig med de tillgängliga resurserna. Med stort intresse avvaktar man också överallt denna nya plan, som torde bli färdig någon gång nästkommande vecka, även om man redan nu är medveten om att den sannerligen icke kommer att bli någon upplyftande lektyr.

Finansminister Wigforss har uttalat sig i en tidningsintervju. I vad mån uttalandet är riktigt återgivet är något

som jag naturligtvis icke kan yttra mig om. Skulle så emellertid icke vara fallet, har finansministern naturligtvis möjlighet i dag att göra erforderliga korrigeringar. I intervjun framhålles enligt tidningsreferatet följande: »Ryktena om en krondevalvering komma väl från affärsmän, som däri se en möjlighet att få sälja mer, framhåller statsrådet Wigforss, som dock icke själv har en aning om att några planer på en krondevalvering skulle föreligga.» Detta är ju ett ganska klart besked. Jag vill för min del hava sagt, att enligt min uppfattning i den situation, som nu föreligger, en krondevalvering icke skulle innebära någon patentlösning och icke heller är att rekommendera. Intervjureferatet fortsätter: »Ryktena om ett förestående dollarlån avfärdar han på samma sätt.» Detta innebär också ett besked. Jag kan emellertid i detta sammanhang icke undgå att anmärka, att det för vårt land skulle vara av den allra största betydelse, om vi kunde erhålla ett dollarlån. Hittills har regeringen emellertid, såvitt jag kunnat finna, visat ett minst sagt mycket ljumt intresse för ett sådant lån. Man har tydligen till på ganska sent stadium varit av den uppfattningen, att ett sådant lån icke behövdes. Det är ju möjligt att inställningen nu ändrats, men detta är så dags! Så sent som i höstas förklarade bl. a. utrikesministern vid ett anförande i svenska handelskammaren i New York, att man från svensk sida icke ansåge sig hava något behov av krediter. En annan sak är i vad mån vårt land nu har möjlighet att få dollarkredit. Utsikterna äro helt självfallet betydligt sämre än om man verkligen i tid hade insett behovet. Det är nu fara värt, att utlandet med hänsyn till den ekonomiska politik, som de sista tre åren förts här i landet, icke har tillräckligt förtroende för den sittande regeringen. Visar det sig emellertid, att en samling kan uppnås kring ett ekonomiskt program, som icke är baserat på en löftespolitik

utan på ekonomiska realiteter, har man också all anledning förvänta att ett återställande av förtroendet från utlandets sida på nytt skall uppnås. Det ekonomiska stöd, som för Sveriges vidkommande kan erhållas inom ramen för Marshallplanen, torde av allt att döma icke vara tillräckligt, så långt som utvecklingen här i landet fått gå. Har emellertid förtroendet återställts, finnes det andra möjligheter. Att ett lån behöves, icke endast för att övervinna den allra närmaste framtidens likviditetssvårigheter, utan också för att på längre sikt åter få till stånd en ordning och för att vi ännu en gång skola kunna disponera en valutaserv med vad detta betyder i fråga om ökad handelspolitisk frihet samt bättre möjligheter att köpa och sälja på de marknader, som ur vår synpunkt äro de mest önskvärda, detta torde jag icke behöva utveckla närmare. Jag är tyvärr icke övertygad om att det går vare sig att få den nödvändiga och i allra högsta grad önskvärda samlingen inom landet eller att återvinna förtroendet med herr Wigforss som finansminister. Detta är ju dock en annan fråga, som kanhända löser sig i september.

På frågan, huru man på regeringshåll tänkt sig en utväg ur den allt mer besvärande valutakrisen, svarade finansministern enligt tidningsintervjun: »Man bör hålla huvudet kallt.» Man måste nog medgiva, att detta är ett ganska beskedligt minimikrav, även när marken bränner. Men jag tror icke, att lösningen ligger enbart häri. Vi ha haft till vårt förfogande en alldeles för lång tid, varunder utvecklingen gått mot en fortgående snedvridning och försämring. Skall det åter bli ordning, lär det icke räcka med enbart ord. Därtill kräves en fast och bestämd vilja att genomföra åtgärder, som i mångt och mycket innebära en omläggning av den hittillsvarande ekonomiska politiken.

Den socialdemokratiska Aftontidningen innehöll den 1 juli 1948 en ledare,

Den allmänna ekonomiska politiken,

vilken är värd all uppmärksamhet. Det är för övrigt en ingalunda sällsynt företeelse att denna tidning, som ju är Landsorganisationens speciella organ, innehåller genomtänkta och sakligt riktiga artiklar om de ekonomiska förhållandena. Där framföras ofta synpunkter, som man har ganska svårt att inrymma inom ramen för regeringens politik.

Jag skall tillåta mig göra några korta citat ur AT:s artikel: »Vissa tecken tyda emellertid på att även ett bibehållande av nuvarande levnadsstandard kan stöta på svårigheter. Kakan kan bli mindre. Varumängden minskas. Köpkraftsöverskottet ökas. Inflationstendensen skärpes. Framtidsutsikterna te sig sannerligen dystra.» Och tidningen slutar med orden: »Lördagens riksdagsdiskussion kommer säkerligen att skapa ökad klarhet i läget, framför allt beroende på vilka ytterligare åtgärder regeringen planerar för att skydda kronans värde.»

Man kan helt och fullt instämma med vederbörande författare i AT. Regeringen har haft tillräcklig tid på sig för att skapa sig en fullkomlig bild av den utveckling, som lett fram till nuvarande läge, och att också för sitt vidkommande utforma de ekonomiska planer, som regeringen tror skulle innebära en lösning. Man bör också kunna förvänta, att regeringen i dag lämnar klara och konkreta besked.

Jag har haft tillfälle att taga del av det svar, som hans excellens statsministern avser att lämna i första kammaren i anledning av en interpellation av herr Domö. Jag må medgiva, att detta interpellationssvar åtminstone för mig innebär en desillusion. Kärnpunkten i svaret var, att regeringen avser att avvakta utvecklingen och tydligen icke har för avsikt att göra något utan sitta med armarna i kors. Nu är finansministern närvarande i kammaren, och jag vågar uttrycka den varma förhoppningen, att finansministern skulle vilja lämna ett mera konkret och klargörande besked,

Den allmänna ekonomiska politiken.

icke endast hur regeringen uppfattar läget utan också vilka åtgärder regeringen avser att vidtaga, i den mån så är fallet, icke endast före valen utan också efter valen, för den händelse regeringen då är i tillfälle att vidtaga åtgärder.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga, att när det stormar och färden i utförsbacken alltjämt fortgår, får den uppfattningen icke råda, att oppositionen strävar efter att komma regeringen till livs. Alla utredningar utmynna i att 1949 kommer att bli det bekymmersamma året. Det är ju också klart — och därom antar jag att vi alla äro överens — att landets intresse måste gå före partiernas. Enligt min åsikt måste oppositionen vara beredd att stryka ett streck över de fel — tyvärr både många och djupgående — som regeringen begått, i och med att regeringen för sin del verkligen visar, att den förstår läget och är beredd att i fullt samförstånd vidtaga de åtgärder som behövas. Det är beklagligt att det är val i september, ett val, som sedan länge kastat sin skugga framför sig. Valtaktiska manövrer få i dessa tider icke i någon mån vara avgörande. Tanken på valet får icke hindra vare sig regeringen eller oppositionen från att giva sin anslutning till åtgärder, som objektivt äro nyttiga och behövliga. Den misstro, som naturligtvis alltid mer eller mindre finns mellan de politiska partierna, har en mycket beklaglig tendens att vilja öka ju mer valet nalkas. Det är ett förhållande, som enligt min mening utslutande är av ondo. Kanske är min uppfattning felaktig. Detta beror väl i så fall på att jag icke är tillräckligt, om jag så får uttrycka det, politiker. Riktmärket för den svenska politiken av i dag bör vara devisen på den fana, som tillhör ett förbund, vilket jag icke just känner mig så alldeles främmande för, nämligen Svenska textilarbetarförbundet. Devisen lyder: »Upplysning, Arbete, Sammanhållning.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

§ 5.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 297, angående godkännande av överenskomelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta Staterna.

§ 6.

Den allmänna ekonomiska politiken
(Forts.).

Fortsattes behandlingen av bankoutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.; och lämnades därvid ordet till

Herr OHLIN, som yttrade: Herr talman! Det utlåtande från bankoutskottet, som i dag ligger på kammarens bord, utmärkes enligt min mening av ett realistiskt grepp på ämnet. Om bankoutskottets utlåtanden under senare år vill jag säga, utan att på varje enskild punkt instämma med dem, att vårt ekonomiska läge skulle ha varit bättre, om de maktägande hade mera beaktat vad som står i dessa utlåtanden. Naturligtvis finns det även i det föreliggande utlåtandet uttryckssätt som man kan diskutera. Jag skall emellertid inte närmare ingå på den saken utom såtillvida, att jag vill i förbigående peka på att bankoutskottet på två olika sätt uttryckt den tanken, att en investeringsbegränsning är nödvändig även utanför det område, som är underkastat direkt statlig kontroll. På sidan 6 har detta uttryckts på ett enligt min mening fullt tillfreds-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ställande sätt, medan utskottet på sidan 5 använder en formulering, som skulle kunna tolkas som en rekommendation att utsträcka den statliga kontrollen över helt nya områden. Det kan säkerligen inte vara meningen att uttalandet skall tolkas på detta sätt, eftersom utskottet i det följande använder en annan framställningsmetod. Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta, utan jag nöjer mig med att ange, att enligt min mening denna investeringsbegränsning inte bör ske genom någon omfattande utvidgning av kontrollen.

Det centrala i utskottets utlåtande, så som jag fattat detsamma, är att utskottet förordar för det första en inkomststabilisering, för det andra en fortsatt nedskärning av den samlade investeringsvolymen och för det tredje ett mycket väsentligt budgetöverskott, vilket med en annan term ju kan betecknas som tvångssparande i statens händer.

Enligt min mening är det viktigt och riktigt att slå ned på dessa ting. Jag skulle emellertid vilja använda ett litet annat uttryckssätt än bankoutskottet, när det i likhet med bankofullmäktige uttalar, att tyngdpunkten snarast bör läggas på inkomststabiliseringen. Enligt min mening kunde utskottet med fördel ännu starkare än som skett ha understrukit, att det är jämvikten mellan investeringsvolym och sparande som är den strategiska faktorn. Skapar man inte jämvikt mellan investeringsvolym och sparande, får man ett köpkraftsöverskott, även om man eventuellt lyckas åstadkomma en inkomststabilisering. Därmed skulle följa prisstegringstendenser, en alltför stor import och för liten export, d. v. s. en svag betalningsbalans, samt en s. k. överfull selsättning och ett läge på arbetsmarknaden, i vilket de ledande i fackorganisationerna inte ens med bästa vilja kunna uppnå en verklig inkomststabilisering. Man får en konkurrens mellan företagen om arbetskraften, som pres-

sar fram lönestegringar utanför avtalen, och man får en känsla inom fackorganisationerna att läget är sådant, att det med arbetarrörelsens traditioner icke är naturligt att avstå från inkomsthöjningar. Man får nämligen i detta läge, i varje fall på vissa håll, stora vinster inom företagen. Vi måste enligt min mening förstå de psykiska reaktioner, som då framkomma i arbetarvärlden. Man får till sist en lagerförtäring som, när den går utöver en viss punkt, kan medföra ytterst allvarliga verkningar. Om lagren i detaljhandeln börja gå ned under en viss punkt, får man skrämnelreaktioner bland allmänheten och hamstringstendenser. Om lagren inom själva produktionen gå ned, får man förseningar inom produktionslivet. Man får vänta på den eller den råvaran eller det eller det halvfabrikatet, som inte finns. Man får alltså »sand i maskineriet» och en sänkning av effektiviteten.

Alla dessa verkningar får man alltså, även om man skulle lyckas uppnå överenskommelse om inkomststabilisering, men, som jag tidigare antydde, utsiktarna att i ett sådant läge faktiskt få en hållbar överenskommelse om inkomststabilisering torde vara mycket små. Därav följer, att den centrala faktorn i vår ekonomiska politik är att skapa den allmänna samhällsekonomiska balansen, som framför allt består i att investeringarna och sparviljan hållas i balans med varandra.

Det är omöjligt att underlåta, när man diskuterar dessa problem, att kasta en blick tillbaka på läget 1946 och där-efter, eftersom man på vårt håll redan på försommaren 1946 reste just detta problem om en anpassning av investeringarna efter möjligheterna och sedan icke underlåtit, jag tror man kan säga vid praktiskt taget varje tillfälle, att återkomma till detsamma. Den gången, 1946, fanns det enligt min mening utrymme för en väsentlig löneförhöjning, då vinsterna inom näringslivet voro

Den allmänna ekonomiska politiken.

mycket stora. Frågan var emellertid, hur stora löneförhöjningar som voro förenliga med ett fast penningvärde och hur man sedan skulle uppnå överenskommelse om en inkomststabilisering. Vid denna tidpunkt hade det förmodligen varit, jag vill inte säga relativt lätt men i varje fall mycket lättare än i dag, att uppnå jämvikt mellan investeringar och sparande. Det kunde ha skett utan en så hård beskränning av investeringarna som nu tydligen är erforderlig även enligt regeringens mening. Vid denna tidpunkt hade vi ännu stora guld- och valutareserver, varav åtminstone en del skulle varit i behåll, om regeringen inskridit för att skapa vad jag kallar en kapitalmarknadsbalans mellan investeringar och sparande vid denna tidpunkt. Allt detta förefaller mig vara alldeles obestriddligt. Regeringen har emellertid inte velat eller vågat att här inskrida på den centrala punkten i tillräcklig grad, trots att dess egna experter, såvitt jag förstår, hela tiden intagit en varnande hållning, om man får döma efter de artiklar i tidningar och tidskrifter som ha framkommit.

Vad inträffade efter 1946, sedan dessa spörsmål tagits upp? Jo, att den mängd produktionskrafter, som kom att användas för investeringarna och som redan hotade att bli för stor för denna balans, ökades ytterligare. Under 1946 ökades byggnadsarbetarnas antal med 10 000, och i augusti 1947 hade byggnadsarbetarnas antal ökats med ytterligare 8 000, detta trots att, såvitt jag vet, regeringens egna experter redan 1946 rekommenderat en åtstramning med i det väsentliga samma motivering som jag tror alla nationalekonomer, oberoende av politisk åsikt, använda, när de framhäva, att investeringarnas relation till sparviljan är den centrala faktorn, låt vara att naturligtvis även inkomststabilisering är en nödvändig förutsättning.

Jag skall inte ta upp tiden här med

att upprepa de diskussioner som varit och de varningar som från vårt håll framkommit vid en serie tillfällen. Jag erinrar bara om att finansminister Wigforss i debatten försommaren 1946 inte anslöt sig till denna tankegång utan förklarade att den väsentliga risken för prisstegring enligt hans mening låg i utlandet. Sedan denna tidpunkt har, såvitt jag förstår, vårt läge varje gång frågan diskuterats blivit allt allvarligare. Man kan naturligtvis säga, att på vissa punkter inträtt förbättringar och att produktionsutsiktterna i dag, särskilt inom jordbruket och på något annat håll, te sig gynnsammare än när året började. Men i stort sett är det omöjligt att komma ifrån den slutsatsen, att vårt läge för varje år blivit mera ansträngt i den bemärkelse som här är i fråga. Om man accepterar detta torde det vara omöjligt att undgå den slutsatsen, att regeringens politik tydligen inte varit tillfredsställande. Det är sant att förhållandena i utlandet äro och ha varit besvärliga, men detta fritager ju inte landets regering från att sköta den ekonomiska hushållningsuppgiften, som ett land måste sköta, inte bara när solen skiner i alla avseenden. Tvärtom är det så mycket viktigare att sköta den hushållningen när det är litet besvärligt väder omkring en. Jag undrar om det finns någon enda ledamot i denna kammare som icke innerst inne håller med mig om att den utveckling vi haft under ett par år och litet mera i verkligheten är ett bevis för en otillfredsställande ekonomisk politik.

Nu är det ganska vanligt att man, som finansministern gjorde i radiodiskussionen i februari t. ex., säger: Ja, men riksdagen har varit med och beslutat de statliga utgifterna. Jag vill därtill framhålla, att felet i den ekonomiska politiken har, såvitt jag förstår, inte legat på det statsfinansiella utgiftsområdet, även om det alltid kan diskuteras, om man inte kunde ha gjort den ena eller andra saken bättre. Vi ha

Den allmänna ekonomiska politiken.

dock i detta land mycket stora budgetöverskott under de senaste åren, såvitt jag vet relativt större än i något land utom möjligen Förenta staterna. Staten har alltså genom dessa budgetöverskott, som innebära sparande, om man vill ett tvångssparande, bidragit till kapitalmarknadsbalansens upprätthållande. Hade de andra sidorna i den ekonomiska politiken, de som regeringen och riksbanken tillsammans ha att rykta — förut vilade de i större utsträckning än nu på riksbanken — skötts på ett sätt som inte kunde mera kritiseras, hade naturligtvis köpkraftsöverskottet och inflationsfaran inte varit vad de äro i dag. Jag tror, herr talman, att det är ganska viktigt att slå fast, att vi haft mycket betydande budgetöverskott och att därför kritiken inte kan sättas in på den punkten, även om man naturligtvis kan säga, att om vi hade haft ännu större budgetöverskott, hade också läget varit bättre.

Därtill kommer frågan om i vilken mån man skall lägga hela tyngdpunkten i den ekonomiska politiken, när inflation hotar, på väldiga budgetöverskott. Enligt min mening vore det inte riktigt, och jag tvivlar på möjligheten att i praktiken genomföra en sådan politik. Man kan inte begära mer än att statskassan skall lämna väsentligt bidrag i ett läge som detta. Och ett sådant väsentligt bidrag har statskassan alltså givit. Jag hoppas finansministern med någon tillfredsställelse inregistrerar, att han i ett väsentligt avseende inte blir föremål för någon egentlig kritik från min sida, även om jag naturligtvis gör reservation för andra delar av den statsfinansiella politik som här förts.

Den centrala bristen ligger i att man trots ståtligt budgetöverskott och sparande inte lyckats upprätthålla och återställa balansen mellan investering och sparande, och att man alltså haft för stor investeringsvolym i förhållande till sparviljan. Därför har man fått det läge jag talar om och hela den inkomstut-

veckling som det är mycket svårt att undgå i det läget. Såvitt jag vet äro alla experter överens om detta med kapitalmarknadsjämvikten. Att sedan olika nationalekonomer ha olika meningar om vilka åtgärder som borde ha använts, det är klart. Det beror på politiska överväganden, och nationalekonomer ha, som andra, olika politiska åsikter, en sak som understundom förbises.

Läget i dag tycks också vara det, att även regeringens egna experter ge uttryck för uppfattningen att vi äro mycket långt ifrån en samhällsekonomisk balans. En av de mest betrodda experterna i regeringskretsar doktor Cederwall, som är författare till centrala kapitel rörande den samhällsekonomiska balansen i de utredningar som förebegrats, har skrivit en artikel i Tjänstemannarörelsen, där han ger uttryck för följande åsikt. Han säger, att om man skall kunna få balans nu 1948 och framåt, så torde konsumtionen få hållas ungefär på samma storlek — han räknar i pengar och han sätter i tabellen in »i pengar räknat» — samma belopp som 1947. Det är vad han anser nödvändigt, för att det hela skall gå ihop, för att man skall återställa balansen. Men han säger därefter, att barnbidrag, folkpensioner och skattesänkningar öka konsumentköpkraften med 1 000 milj. kronor och att de höjda lönerna och jordbruksinkomsterna medfört en ökning med 1 500 milj. kronor, en ökning alltså av konsumenternas köpkraft med 2 500 milj. kronor från i fjol till i år. Å andra sidan öka sparande och skattebetalningar med 700 milj. kronor. Det blir alltså en nettoökning på 1 800 milj. kronor i konsumentefterfrågan. Nu kompenseras detta till del av att prisstegringar redan inträffat. Det är i och för sig inte något tillfredsställande resultat, men dessa prisstegringar neutralisera ju en del av köpkraftsökningen. Vidare har det inträffat kostnadsstegringar som komma att leda till ytterligare prissteg-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ringar på ett par hundra milj. kronor. Cederwall kommer därefter fram till att ett köpkraftsoverskott i konsumenternas händer föreligger på 850 milj. å 1 000 milj. kronor, om den investering, som är planerad, skall komma till utförande, utan rubbad samhällsekonomisk balans. Enligt min mening är detta en, såvitt jag kan bedöma, tämligen realistisk bild, utan att man däröver behöver fästa sig alltför mycket vid varje enstaka siffra.

Även andra regeringsexperter ha givit uttryck åt en liknande uppfattning. Så har t. ex. herr Rehn i Morgon-Tidningen gjort ett uttalande, där han säger, att det centrala kravet på den ekonomiska politiken är en neutralisering av efterfrågeöverskottet. Detta är en grund, som kan ge förutsättningar för pris- och lönestabilisering. Rehn ser alltså ordningen på samma sätt som jag, nämligen att det är själva den grundläggande balansen som kan ge förutsättningar för inkomststabilisering.

Nu är det uppenbart, om jag har fattat det siffermaterial som föreligger riktigt, att regeringen — vare sig man anser att det innebär för stor köpkraft i konsumenternas händer eller man anser att investeringsplanerna äro för stora eller man vill kombinera dessa båda saker — lämnar regeringen detta s. k. köpkraftsoverskott där det är och säger: vi få se hur utvecklingen blir. Jag vore mycket tacksam, om statsrådet och chefen för finansdepartementet kunde ge oss upplysning om hur regeringen ser på problemet om detta köpkraftsoverskotts avlägsnande, så att den samhällsekonomiska balansen kan återställas, vilket enligt min och andras mening torde vara en förutsättning för en framgångsrik inkomststabilisering. Jag hälsar med stor tillfredsställelse de förklaringar, som från näringslivets olika organisationers sida utsänts för några dagar sedan. Men jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att de mera äro uttryck för en välkommen och vik-

tig sinnesstämning än för några påtagliga åtaganden. De flesta förklaringar göra allting beroende av lönernas utveckling, särskilt löneutvecklingen inom andra näringsgrenar än jordbruket, medan landsorganisationen och dess ledning inte våga sig på ens någon rekommendation i fråga om lönesättningen för nästa år. Att lönerna inte skola rubbas väsentligt i år, har man trott vara självklart, ty de äro redan bestämda, men i fråga om lönebildningen för 1949 vågar Landsorganisationen inte göra mer än att säga, att man skall avvakta till slutet av året, då man bättre kan bedöma konjunkturläget, vilket tydligen betyder att man vill bedöma om man har kvar detta tryck på arbetsmarknaden, som nu finns, eller inte. Enligt min mening är det välkommet att man inom arbetarrörelsen går in för den samtidighet i uppgörelserna som här utlovas. Jag betraktar det som ett väsentligt framsteg liksom jag aldrig för min del betvivlat att man även i övrigt inom Landsorganisationens ledning medverkar så långt man över huvud taget tror sig kunna gå i detta läge.

På tal om denna påbörjade aktion för inkomststabilisering vill jag göra det påpekandet, att regeringen tydligen bundit sig för att prisnivån endast skall röra sig inom en mycket snäv marginal. Regeringen försätter på det sättet riksdagen i ett ganska bundet läge, vilket vi ju fått erfara, när frågan om subventionerna behandlades i går. Enligt min mening har det, såsom regeringen lagt upp saken, under de förhandenvarande omständigheterna varit ofrånkomligt för oss i kammaren att gå med på de väsentliga av dessa subventioner. Jag tror emellertid att om det skall finnas förutsättningar för framgång på litet längre sikt, regeringen får försöka att inte få läget bundet inom en så smal marginal att det egentligen inte lämnar någon väsentlig rörelsefrihet och inte lämnar något utrymme för rätt svår-
företsebara händelser i utlandet, som

kanske skulle kunna riva upp alltsammans. Jag tror det är klokare att man försöker göra klart för sig, att det är nödvändigt att operera med sådana marginaler, att vi i vår ovissa värld inte få anledning konstatera att vi ha små utsikter att kunna fullfölja linjen.

Vidare redovisar regeringen vid diskussionen av den samhällsekonomiska balans jag vidrört, att man har genomfört en viss beskrining av investeringarna. I januari uppskattade regeringen den enligt budgetbilagan till 650 å 850 milj. kronor. Enligt här föreliggande rapport har minskningen sjunkit, så att den nu är 450 milj. kronor. Jag vet inte vad det är som gjort regeringen mera optimistisk, när utvecklingen snarare skulle föränlett en motsatt slutsats.

Om man frågar, hur vi på vårt håll se på spörsmålet om balans och inkomststabilisering, vill jag uttala att, såvitt vi kunna finna, utvecklingen sedan 1946 nu gått så långt och läget blivit så allvarligt, att det knappast är möjligt, ifall man inte vill tillgripa oerhört drastiska åtgärder, att bara säga: Tryck nu på de och de knapparna så går allt bra. Vi tro, att en politisk omorientering är nödvändig, som återställer förtroendet inom de väsentliga medborgargrupper, där detta förtroende nu är rubbat. Därigenom kan man nämligen skapa bättre förutsättningar för samverkan mellan stat och näringsliv, vilket är av stor betydelse t. ex. för handläggningen av de enskilda investeringsproblemen. Man kan då också skapa förutsättningar för ett ökat sparande på ett sätt som annars inte är möjligt. Jag är ledsen att jag, liksom herr Wiberg, nog kommit till den slutsatsen, att de senaste två årens utveckling varit av den art, att det knappast är möjligt att återställa förtroendet på olika håll utan att det allenastämmande av det socialistiska partiet som nu föreligger upphör, så att man får ett tillstånd, där alla grupper känna, att det inte bara är en grupp som kan diktera, utan att alla måste ta

Den allmänna ekonomiska politiken.

hänsyn. Detta skulle framkalla en trygghetskänsla på många håll. Det gäller nämligen att få alla folkgrupper att känna, att deras samverkan behövs, och det är alldeles klart att jag fäster mycket stor vikt vid att man inom de s. k. arbetargrupperna också kan få behålla denna känsla.

För det andra mena vi, att man bör försöka precisera litet mer hur stor investeringsvolym som är förenlig med balansens återställande. Det enda jag kan läsa ut ur de siffror som föreligga i dag är, att experterna anse att den investeringsvolym, som här planeras, är för stor, och jag har inte funnit någon av dem säga, att allt kan klaras genom minskning av konsumtionen. Men om det är fallet, får man ju försöka komma frågan ett steg närmare och sedan säga: Nu få vi lov att ta konsekvenserna av detta på de olika investeringsområdena, både dem som ligga under direkt offentlig kontroll och de andra, och försöka uppnå anpassning efter möjligheterna. Jag är den förste att beklaga, att det inte går att framställa mer realkapital, det må vara fabriker, maskiner, bostäder eller andra saker, men om det inte finns sparvilja i landet tillräckligt, blir situationen bara värre, ifall man försöker åstadkomma det som i längden är omöjligt. Jag skulle önska, att finansministern kunde använda sin ofta omvittnade framstående pedagogiska förmåga till att förklara för svenska folket rent ut, att det inte är tillgången på den eller den råvaran eller det och det slag av arbetskraft som sätter gränsen för hur stor investeringsvolym vi ha råd till, ifall vi vilja ha balans i det ekonomiska livet, utan att det är folkets vilja att spara, som sätter denna gräns.

Ifall det är en stor klyfta mellan investering och sparande, är det inte alls självklart att den kan elimineras bara genom en minskning av investeringarna. Man kommer naturligtvis också till frågan om konsumtionen. Vi ha under-

Den allmänna ekonomiska politiken.

strukit detta på ett rätt tidigt stadium och upprepat att det är lämpligt, att man beträffande inkomstbildningen försöker att få samtidiga uppgörelser för 1949 för alla grupper för att se, vad som är möjligt inom ramen av bevarat penningvärde. Regeringen är tydligen också inne på denna väg nu.

Vi tro att en politik av antydd art skulle förbättra atmosfären i landet och bidra till att förtroendet till penningvärdet hos allmänheten återställdes. Folket måste få en känsla av att allas medverkan är nödvändig, att inte en grupp allena kan bestämma och att alla ansvariga instanser bestämt sig för att nu skall det tas ett krafttag. Man skall inte underskatta verkan av sådana psykologiska faktorer, fastän jag vet att man inom regeringspartiet ibland i den ekonomiska debatten säger, att det är ingenting att ta på, man vet inte *hur mycket* det verkar. Men man kan inte underlåta att säga, att det kan vara en mycket viktig faktor, som bidrager till ett återställande av sparandet.

Jag vill som exempel på konkreta saker nämna, att regeringen omedelbart borde gå in för en omläggning av kvarlätenskapsskatten till en mera dämpad arvslottbeskattning. Man skall inte underskatta den psykologiska reaktion, som en sådan åtgärd skulle få inom rätt vida folkgrupper, vilkas inställning till sparandet dock har stor betydelse, även om finansministern gärna skulle önska, att den inte hade det. Jag tror att dessutom speciella skattepolitiska åtgärder kunna tänkas till uppmuntran av sparande, även om jag inte underskattar de svårigheter som de framlagda förslagen tyckas möta. Jag tror att om finansministern visade mera levande intresse för att få fram något i den vägen trots svårigheterna, detta skulle ha ett gynnsamt inflytande.

Sedan kommer jag till frågan om det allmännas hållning till regleringarna och produktionen över huvud taget. Jag tror att även där psykologiska faktorer

inverka, att en mera produktionsvänlig hållning skulle vara av betydelse. Det är inte alldeles likgiltigt vilket talesätt t. ex. folkhushållningsministern ibland använder, och jag tror att där en större försiktighet skulle kunna iakttagas.

Enligt min mening skulle man, ifall man återställde den samhällsekonomiska balansen på nu angivna vägar, få en tendens till höjning av produktionen, vilket också både herr Cederwall och andra experter framhålla. Om den speciella överrörlighet på arbetsmarknaden, som nu kännetecknar densamma, upphör, stiger förmodligen produktions effektiviteten per timme. I den mån man kan undgå att företag få vänta på råvaror och halvfabrikat kan deras produktion bli snabbare. På sådana vägar kan man därför förmodligen åstadkomma inte bara en viss höjning av produktionen utan även indirekt en höjning av sparandet. Vi veta ju alla att folk äro benägna att spara mer vid en högre inkomstnivå än vid en lägre. På så sätt skulle man bana väg för en successiv reduktion av regleringarna, vilka ju till väsentlig del bero på att vi inte ha allmän balans mellan köpkraft och varutillgång. — Regleringarna dra ned produktiviteten därigenom att de ta i anspråk mycken tid både för myndigheterna och än mer för näringslivet. Kooperativa förbundet har uppskattat denna förlust till 1 000 miljoner kronor. Det är möjligt att siffran är överdriven, men den anger i alla fall att det skulle vara möjligt att öka produktionen mycket väsentligt, om man kunde komma från de förluster, som direkt och indirekt följa med regleringssystemet. I så fall skulle det alltså öppnas möjligheter för en ny standardhöjning på längre sikt.

Även om man alltså till en början skulle vara tvungen att föra en mera restriktiv politik än i dag, skulle man så småningom komma fram till ett läge, där både konsumtionen och investeringarna kunde vara större med bibe-

Den allmänna ekonomiska politiken.

hållen balans än som är möjligt att nå om man fullföljer den nuvarande politiken. Någon kanske invänder, att det är väl en paradox att man genom en försiktigare politik i dag snart kan åstadkomma förutsättningar för både större investering och större konsumtion än som eljest blir möjligt. Men är det egentligen så paradoxalt? Kan man inte ofta iaktta, att personer som leva litet över sina inkomster, ganska snart komma i ett sådant läge, att deras standard blir väsentligt lägre än de människors standard, som hålla sig inom möjligheternas ram? Jag är ofta skeptisk mot paralleller mellan den enskildes ekonomi och samhällets, men på denna punkt tror jag en sådan parallell är både riktig och upplysande. — Allt detta förutsätter givetvis en beslutsam politik och en förtroendefull samverkan.

När jag nu sagt något om vår inställning, kanske jag, herr talman, även borde framföra några observationer angående den ståndpunkt, som högerpartiets reservanter i bankoutskottet ha intagit. Jag anser nämligen att denna reservation är upplysande ur många synpunkter. Jag har under åtminstone ett år betraktat det som en av de politiska gåtorna, hur högerpartiets politik skulle kunna gå ihop. Man är emot en del åtgärder som syfta till höjande av statens inkomster, och man har på vissa punkter velat medverka till större utgifter än andra partier velat acceptera. Särskilt uppenbart var detta för ett par år sedan, men det har även varit så senare. Trots detta har man gjort gällande, att högern företräder den försiktiga politiken. Jag har frågat mig, hur kraven på mindre inkomster och större utgifter för staten kunnat förenas med en känsla att man själv är försiktig. Nu äntligen har denna reservation givit oss en viss vägledning om hur högern ser på problemet. Såvitt jag förstår kan dess ståndpunkt sammanfattas i två ting: man förordar räntehöjning, och

man förordar återinförande av omsättningsskatten. Uttryckssättet är försiktigt, men tanken förefaller klar. Jag har observerat att de två relevanta passagera på sidorna 10 och 11 båda börja med ordet »om». Jag trodde först att det var ett tryckfel, att det var ett »s» som fallit bort, men det är bara en viss försiktighet i uttryckssättet. Av skrivsättet framgår att författarna inte mena »om det är så och så» utan »att det är så och så». Om jag missförstått författarna på den punkten, vore jag tacksam för att få en upplysning om det.

Vad räntehöjningen beträffar har jag fortfarande den uppfattningen, att om man i väsentlig mån skall lita till en sådan, måste den vara mycket stor. Jag tror därför att en räntehöjning inte är att förorda i dagens läge, men jag vill å andra sidan understryka en tankegång, som herr Hall har snuddat vid — jag tror det var i januari eller februari — nämligen att det inom ramen för en viss stabiliseringspolitik mycket väl kan förekomma en viss mindre rörlighet hos räntan. För att riksbanken skall kunna hålla kontroll över marknaden är det nämligen av tekniska skäl önskvärt att räntan inte är spikad till en viss bräkdal av en procent. Detta rent tekniska problem är enligt min mening ganska viktigt, men det ligger dock på ett annat plan än en rekommendation av en mycket betydande räntehöjning som ett medel att minska investeringarna.

Reservanterna ha nederst på sidan 11 uttalat sig ganska klart om omsättningsskatten. Jag vill emellertid påpeka, att ett återinförande av omsättningsskatten inte skulle bidra till att återställa samhällsekonomisk balans, om man samtidigt avskaffade andra skatter, som ge ungefär lika mycket. Jag förmodar att motivet för högerns rekommendation om återinförande av omsättningsskatten är, att man därmed skulle kunna öka budgetöverskottet. Om man nämligen, på grund av att andra skatter slo-

Den allmänna ekonomiska politiken.

pas, inte ökar budgetöverskottet genom denna åtgärd, så bidrar man ju inte till balansens återställande. Det kan finnas även andra skäl för att högern vill lägga om den indirekta beskattningen, men dem skola vi inte diskutera i dag. Jag tvekar inte att påstå, att en politik som går ut på att staten, genom att avsevärt öka det nuvarande budgetöverskottet på 600 miljoner, skall uppbringa en betydande del av det sparande som erfordras i landet, den bär, även om den är populär i vissa bankkretsar, ett drag av socialism. Det är ett väsentligt drag av socialism, att en mycket betydande del av det sparande som skapats i landet skall skötas av staten genom väldiga budgetöverskott. Man behöver bara tänka sig en sådan politik fortsatt under loppet av 20 å 30 år för att inse, vilka konsekvenser den skulle ha. Man kan nu kanske säga, att man bara avser att tillgripa överbalansering i vissa konjunkturlägen och att man hoppas att vi skola undgå allvarliga depressioner av 1930-talets typ eller åtminstone att vi skola kunna förhindra att depressionerna bli så varaktiga som då. Jag kan emellertid inte ansluta mig till den åsikten, att det är naturligt att genom statliga tvångsåtgärder försöka få fram ett oerhört stort sparande. Jag anser, som jag förut sagt, att man i vissa lägen bör genom en överbalansering av budgeten ge ett väsentligt bidrag, men inte mera, till sparandet. Det kan måhända invändas, att dagens läge är så allvarligt, att man måste tillfälligt tillgripa alla tänkbara metoder, och att det måste vara bättre om budgeten vore överbalanserad med 1100 miljoner än med 600 miljoner. Jag vill inte bestrida att det finns skäl för åsikten, men om man anser det, kan man i alla fall knappast rekommendera införandet av en skatt, som vi säkerligen inte kunna bli av med efter 12 eller ens 24 månader. Punktskatterna, av vilka en del onekligen äro ytterst otrevliga, ha dock den fördelen framför en omsättningsskatt,

att det är större utsikter att vi bli av med dem, när det inträder ett annat läge. Om man har den gamla vänsteruppfattningen, att det inte är önskvärt att ha tunga indirekta skatter, vilka vända den tunga ändan nedåt och hårdast drabba de mindre inkomsttagarna, anser jag man har skäl att i dag inte medverka till införande av en omsättningsskatt. Det är klart att läget kan försämrats ytterligare, så att det blir nödvändigt att vidta ytterligare åtgärder, men jag håller mig till det nuvarande läget.

Herr talman! Jag skulle som avslutning på dessa reflexioner vilja säga, att det inte varit möjligt för oss att under dessa hektiska dagar studera det statistiska materialet så ingående som vi skulle ha önskat och ännu mindre att diskutera det med experterna såsom regeringen kunnat göra. Jag vore därför tacksam om regeringen ville lägga fram sin syn på detta material och tala om vilka slutsatser man drar om möjligheterna att återställa balansen, dels genom åtgärder som påverka investeringens volym och dels genom åtgärder som påverka konsumtionen.

Jag vill även göra den reflexionen, att en ökning av sparandet i ett läge sådant som det nuvarande inte bara är ett alternativ till ökad konsumtion och standardhöjning, utan att det även är en förutsättning för just det slag av standardhöjning, som många av oss sätta i allra främsta planet, nämligen byggandet av sjukhus, skolhus, bostäder, verkstadslokaler o. s. v. Det ligger något av en ödets ironi däri, att den socialistiska åskådningen, som säkerligen har full förståelse för behovet av dessa ting, inte på ett tidigare stadium visat, att man för att åstadkomma dem i tillräcklig omfattning framför allt måste ha sparande och kapitalbildning. Jag har gjort den reflexionen hundratals gånger under det sista tio-talet år, när jag läst hur Morgon-Tidningens ekonomiske medarbetare fram

till år 1946 nästan varje vecka plågades av tanken att sparandet kunde bli för stort.

För att ge ytterligare tyngd åt min vädjan om besked från regeringen på nyss angiven punkt vill jag tillfoga ytterligare ett citat från dr Cederwalls artikel i Tjänstemannarörelsen nr 5: »Inkomststabiliseringen bidrar inte direkt till åstadkommande av denna balans» — d. v. s. mellan sparande och investering. — »Det kunna endast sådana åtgärder göra, som direkt påverka investeringarna i återhållande riktning och sparandet i stigande riktning.» Jag vill understryka detta, emedan denna tankegång knappast till fullo kommer till synes i bankofullmäktiges och bankokutskottets yttranden. »Det kommer att krävas hårda tag både i fråga om priskontrollen och den ekonomiska politiken i övrigt», tillägges det. Min fråga till regeringen är helt enkelt denna: Vad är det för politik regeringen överväger? Jag vill göra det tillägget, att om man under en period av stigande kostnader skärper priskontrollen, minskar man företagens sparande och därmed den totala sparvolymen, såvida man inte vidtar andra åtgärder. Jag tar inte ställning till frågan huruvida det är politiskt lämpligt att göra det, men jag vill tillfoga den enligt min mening enda väsentliga synpunkt som saknas, om jag lägger tillsammans alla expertutredningarna. Om man anser att sparandet måste ökas och investeringarna måste minskas, kan man inte i nästa ögonblick vända runt och rekommendera en skärpning av priskontrollen, så att priserna inte skola få stiga trots att kostnaderna öka. En sådan åtgärd innebär en *minskning* av sparandet. Detta är intet politiskt ställningstagande från min sida, utan en rent objektiv observation. Dr Cederwall tillägger: »Den stabilisering som nu förestår måste helt enkelt lyckas. Annars äro utsikterna att undgå en fortsatt inflation såvitt man nu kan bedöma för-

Den allmänna ekonomiska politiken.

därvade.» Det är tydligen ett bestämt krav från regeringens egna experter på en politik som återställer den jämvikt de anse icke föreligga i dag.

Jag kanske skulle kunna sluta mitt anförande här, herr talman, men eftersom detta är den enda stora ekonomiska debatt av mer allmän karaktär som förekommit i riksdagen på flera månader och eftersom vi stå inför ett mycket viktigt val i höst, är det naturligt att jag vill vidga frågeställningen till att gälla riktlinjerna för den ekonomiska politiken över huvud, sådan man inom regeringen tänker sig den. Detta är nämligen första gången som en socialdemokratisk regering med egen majoritet i riksdagen går till ett andrakammarval för att vädja om folkets förtroende för sin politik. Man skulle då vänta att regeringspartiet med förtjusning framträdde för folket och sade: Vi äro och vi ha varit övertygade socialister. Visa oss ert förtroende genom att ge oss en fullmakt, och vi skola bana vägen till det socialistiska lyckoriket. Vi ha tänkt oss att under de första stadierna gå till väga så och så. De andra partierna vilja inte vara med om den socialistiska politiken. De vilja vara med om sociala reformer, som kunna utföras inom ramen för enskilt näringsliv och enskild äganderätt, men vi vilja utöver denna sociala reformpolitik föra en politik, som omdanar samhället i socialistisk riktning. Vi vilja ersätta det enskilda profitintresset med samhällsintresset etc.

Men detta sker inte. Vi få inte höra någon sådan vädjan från regeringen till folket. Statsministern tiger. Finansministern tiger. De övriga statsråden tiga. Regeringens huvudorgan tiger. Vi ha bara fått veta en sak: arbetarrörelsens efterkrigsprogram är bordlagt tills vidare vad de socialistiska punkterna beträffar, men vi få ingen upplysning om hur länge det skall vara bordlagt. Har kanske regeringen ändrat mening och övergivit sin socialistiska åskådning?

Den allmänna ekonomiska politiken.

Vill regeringen förklara, att den inte alls tänker föra någon socialistisk politik? Jag frågade finansministern om den saken i remissdebatten, men han skakade ganska kraftigt på huvudet. I varje fall har således finansministern uppenbarligen inte ändrat mening. Enligt vad jag läst i regeringspressen har finansministern på den socialdemokratiska partikongressen hållit ett anförande om den socialistiska politiken. Detta anförande var så imponerande, att enligt Morgon-Tidningen tystnaden efter detsamma var lika fullständig som i en indianstam, när den store anden har talat. Finansministern lyckades få till och med den sympatiskt talföre herr Thunborg att tiga, vilket var mer än herrar Höglund och Erlander lyckades göra med förenade krafter. Skulle nu inte vi, som inte kunna delta i socialdemokratiska partikongresser, kunna få höra litet av den store andens budskap? Vi vilja dock inte lova att tiga — det vore för mycket begärt. Ännu är riksdagen inte så väldisciplinerad, även om jag i statsministerns irriterade tonfall häromdagen tyckte mig kunna spåra en sympati för en utveckling dithän. Det skulle vara av intresse att få höra vad regeringen har för planer. År 1946 hänvisades vi av finansministern till att vi borde besökt förevisningar av socialistiska valfilmer för att få höra vad regeringen tänkt göra i fråga om arvsbeskattningen. Det må vara hänt, ty de voro ju tillgängliga för offentligheten. Men vi kunna ju inte hänvisas att gå på den socialdemokratiska partikongressen. Ingen i denna kammare tror väl att herr Wigforss är villrådig i fråga om huvudpunkterna i den socialdemokratiska politik han skulle vilja föra. Ingen tror väl att han inte vet vari de väsentliga dragen skulle bestå. Ingen tror väl att han brister i vilja att verka i den anda som programmen sedan decennierna tala om. Jag vill erinra om herr Wigforss' klassiska yttrande till herr Hagberg i Luleå i en

diskussion för ett par år sedan, vilket yttrande kan sammanfattas så, att »om herr Hagberg och kommunisterna hjälpa oss att få tillräckligt stor majoritet i riksdagen för socialistisk politik, skall ni få se att vi skall nog socialisera på allvar». Detta yttrande är i alltför friskt minne för att någon skall betvivla herr Wigforss' inställning. Men då vore det också lämpligt att regeringen gav litet närmare upplysning till det svenska folket. Det har igångsatts så många utredningar om olika näringsgrenar, vilka ha delvis socialistiska direktiv, att det blir många tillfällen under denna fyraårsperiod att taga ställning till socialistiska förslag. Det är dock en fyraårsperiod valet gäller, och vad är väl naturligare än att regeringen ger upplysning om den politik som den avser att föra, om valet — jag säger mot förmodan — skulle ge den socialistiska seger som det talas om i de många annonserna i regeringspressen — seger i den bemärkelsen, att socialisterna plus de i socialiseringsfrågorna pålitliga kommunisterna få tillräcklig majoritet. Om man vill vädja till väljarna att ge regeringspartiet detta förtroende, måste väl väljarna ha anspråk på att få veta åtminstone huvuddragen i denna politik. Statsministern har haft vissa yttranden om permanent priskontroll och sådant, men de ha varit så fragmentariska att man inte därav kan draga några bestämda slutsatser. Enligt min mening är den svenska riksdagen ett lämpligt forum för diskussion av så centrala frågor. Det gäller naturligtvis inte att diskutera i allmänna termer om den ena eller andra åskådningen. Det gäller i stället frågan vilka konsekvenser av sin åskådning som regeringen vill draga i fråga om den politik som den avser att befrämja under den kommande fyraårsperioden. Vi inom folkpartiet ha inte dolt vår allmänna syn på dessa problem: vi önska sociala reformer inom ramen för enskild äganderätt och enskilt näringsliv; vi äro skeptiska mot

statlig monopolisering och lita till den fria prisbildningen, men vi önska monopolkontroll och aktiv konjunkturpolitik; så länge vissa krisförhållanden bestå, får man ha mera regleringar än som är önskvärt på längre sikt; vi vilja främja ekonomisk demokratisering i olika riktningar.

Herr talman! Att partierna före ett val — och ett val så viktigt som detta — ange grunddragen i den politik som de ämna föra är enligt min mening en förutsättning för en sund demokrati. För det socialdemokratiska partiet, som vill föra oss steg för steg fram mot det socialistiska samhället, borde det vara naturligt att upplysa om hur dessa steg skola se ut. Därför vädjar jag till regeringen att begagna detta tillfälle att inför det forum riksdagen utgör lämna upplysningar om grunddragen i den socialistiska politik, för vilken man begär folkets förtroende.

Vidare anförde:

Herr WIBERG: Herr talman! Det var naturligtvis med det allra största intresse som vi här i kammaren avvaktade herr Ohlins anförande. Det var redan från början klart att herr Ohlin just inte hade någon lätt ställning. Å ena sidan borde hans ekonomiska kunande säga honom, att den bedömning som kommit till uttryck i högerreservationen är riktig. Å andra sidan ha som bekant herr Ohlin och hans parti tidigare gjort vissa uttalanden, som vederbörande nu i varje fall ha anledning att ångra. Vi hörde att herr Ohlin i vissa avsnitt av sitt anförande i hög grad nalkades högerreservationen. Men i vissa andra avsnitt gick han utomordentligt nära den socialdemokratiska politiken. Samtidigt som herr Ohlin gjorde angrepp mot den socialdemokratiska politiken kunde han dock icke låta bli att göra angrepp mot högern. Herr Ohlin och hans parti sparka också konsekvent åt både vänster och hö-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ger. Herr Ohlin tror att det är nödvändigt — med tanke på att vinna så många röster som möjligt — att framstå som högerns alldeles speciella fiende. Vi ha från högerpartiets sida inte heller något emot att det blir en klar gränsdragning. Och vi önska herr Ohlin all framgång i arbetet att taga röster från socialdemokraterna. Det skulle bara vara till nytta för landet, att så skedde. Men det vore lika olyckligt, om det verkligen funnes högerfolk, som inte genomskådade spelet. Jag undrar om det inte för vetenskapsmannen Ohlin måste kännas något underligt att veta, att politikern Ohlin har en inte så ringa skuld till den snedvridning av vår ekonomi som nu föreligger.

Beträffande omsättningsskatten kan man inte rimligen begära att herr Ohlin skall avsvära sig sin tidigare ståndpunkt och bli anhängare av densamma. Folkpartiets valbroschyr är ju redan tryckt. Vad mig personligen beträffar vill jag öppet säga ifrån, att jag anser att omsättningsskatten i kombination med andra åtgärder får betraktas såsom en nödvändig och för landet nyttig företeelse under en kortare period. Vad räntan beträffar är detta tydligen ett område, där herr Ohlin och hans parti ha för avsikt att finna ett väsentligt vapen under valkampanjen. Jag vill — eftersom herr Ohlin ville ha ett förtydligande beträffande min ställning till räntefrågan — säga, att räntan ingalunda är allena saliggörande. Tvärtom ha vi uttryckligen sagt att det bör vara fråga om en kombination av åtgärder. Det är till och med möjligt att det inte blir fråga om någon räntehöjning, och i varje fall endast en obetydlig sådan.

Det var däremot en annan sak, beträffande vilken herr Ohlin inte gav något besked, nämligen obligationsköpen. Menar herr Ohlin, att riksbanken skall fortsätta med sina köp till hur många hundra miljoner kronor som helst?

Den allmänna ekonomiska politiken.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Professor Ohlin har framfört vissa erinringar mot högerreservationen till bankoutsrottens utlåtande. Dessa erinringar togo formen av ett slags deklaration, att herr Ohlin — i varje fall såvitt jag fattade honom — inte vill vara med om ett eventuellt återinförande av omsättningsskatten. Han vill inte heller vara med om stödköpens upphörande, därför att en sådan åtgärd skulle leda till en räntehöjning. Jag skulle vilja fråga herr Ohlin, vilka medel han under dessa omständigheter rekommenderar den svenska riksdagen att använda sig av för ett återställande av den hårt skakade samhällsekonomiska balansen. Det kan väl inte räcka med »den moderata höjning av arvs- och lottbeskattningen», som herr Ohlin tidigare har anbefallt för att få till stånd en tillbörlig överbalansering av budgeten? Man måste — föreställer jag mig — taga i anspråk även andra medel. Men, herr Ohlin, om man inte vill reflektera på att återinföra omsättningsskatten, om man inte vill reflektera på inställande av obligationsköpen o. s. v., om man inte vill taga i anspråk dessa naturligtvis mycket impopulära och mycket hårda medel, då finns ju bara *en* annan väg, nämligen att fortsätta med regleringarna, att fortsätta med ingreppen i näringslivet. Men det är väl inte den vägen herr Ohlin rekommenderar. Herr Ohlin och hans meningsriktning vilja ju alltid framställa sig såsom den främsta banerföraren, när det gäller kampen mot regleringssamballet, när det gäller kampen mot Krångelsverige. På detta område vilja ju herr Ohlin och hans meningsfränder framställa sig rent av som S:t Görans i kamp med draken.

Herr Ohlin riktade mot regeringen och finansministern den förebräelsen — jag har förvisso ingen anledning att taga finansministern i försvar — att regeringens socialistiska program bordlagts tills vidare. Men jag skulle vilja

fråga herr Ohlin, om inte även herr Ohlins verkliga program i fråga om medlen för den ekonomiska samhälls-sjukans botande bordlagts till vidare?

Jag övergår så till ämnet för dagen.

När man ser tillbaka på de senare årens politik här i landet, kan man inte undgå att fundera över vilket inflytande riksdagen och dess organ — jag tänker både på bankofullmäktige och bankoutsrottet — egentligen ha på den ekonomiska utvecklingen. Ha riksdagen, bankofullmäktige och bankoutsrottet över huvud taget något inflytande alls? Jag tycker att detta är en fråga, som det kan vara av ganska stort intresse för kammarens ledamöter att något uppehålla sig vid. Ha vi, mina damer och herrar, egentligen något att säga till om beträffande vad som sker eller inte sker på det ekonomiska fältet? Låt mig, herr talman, ett ögonblick erinra om vad det är som har inträffat. För fyra år sedan tog finansministern under medverkan av bankofullmäktige upp frågan om riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Dessa riktlinjer utvecklades och preciserades ytterligare av bankoutsrottet. De accepterades — det komma kammarens ledamöter helt säkert mycket väl ihåg — av en praktiskt taget enhällig riksdag. Det var ett ganska förträffligt program för hur vi i dessa ting skulle förfara i denna vanskliga tid, som vi den gången för fyra år sedan kommo överens om. Låt oss uppfriska minnet av vad riksdagen den gången enhälligt beslöt.

I beslutet utsades bland annat: Varje ytterligare höjning av prisnivån skulle förhindras med stöd av en restriktiv lönepolitik. Det ömsesidiga samband, som är rådande mellan prispolitiken och lönepolitiken, kunde inte nog kraftigt understrykas. Återhållsamhet skulle iakttagas i fråga om den allmänna utgiftspolitiken. Man betonade önskvärdheten av att under övergångstiden efter kriget återhållsamhet iakttoges vid rörelser uppåt av penningin-

Den allmänna ekonomiska politiken.

komsterna och att penninginkomsterna i regel borde varken höjas eller sänkas under övergångstiden. — Om allt detta rådde som sagt rörande enighet. Utgör det någon större överdrift, herr talman, att i dag påstå att det knappast är kvar sten på sten av detta förträffliga penningpolitiska program? Hur har detta kunnat ske? Har riksdagen, ha bankofullmäktige och bankoutskottet ändrat sig? Nej, på den frågan kan man svara ett klart nej. Tvärtom — det påpekades av herr Ohlin och däri ger jag honom rätt — riksdagen såväl som bankofullmäktige och bankoutskottet ha gång på gång under de senare åren givit uttryck åt precis samma uppfattning. Icke desto mindre måste vi säga oss, att detta förträffliga program tyvärr i dag i stor omfattning i praktiken är övergivet. Jag vill, herr talman, inte onödigtvis politisera denna debatt och skall därför inte heller beröra några skuldfrågor i detta sammanhang. Jag skall inskränka mig till det konstaterande, som jag här har gjort.

I högerreservationen ha påtalats riksbankens fortsatta obligationsköp. Att riksbanken inköpte obligationer kunde måhända vara rimligt, så länge riksbanken i betydande utsträckning sålde valutor med en ty åtföljande åtstramning av marknaden. Sedan det i slutet av förra sommaren stod klart, att denna åttstamning genom riksbankens försäljning av valutor inte längre kunde fortsätta, inträdde enligt min mening ett helt annat läge. En minoritet inom bankofullmäktige har ju också, såsom framhållits i utskottets utlåtande, sedan förra hösten motsatt sig köpens fullföljande. Dessa obligationsköp äro inte enligt min mening motiverade, särskilt sedan lagen om viss sterilisering av bolagens vinster numera trätt i kraft. Denna vinststerilisering är ju ganska meningslös, om samtidigt likviditetstillskott av stor omfattning tillföras marknaden. Vinststeriliseringen beräknas i år gå upp till omkring 250

miljoner kronor. Hur stor är i dag — det är en siffra, som det kan vara av intresse för kammarens ledamöter att något fundera över — nettoökningen sedan den 1 januari av riksbankens obligationsbehållning? Jag skulle tänka mig, att den uppgår till ungefär samma belopp, alltså 250 miljoner kronor. Eller, med andra ord, den kalkylerade effekten av vinststeriliseringen för ett helt år den elimineras redan nu, mina damer och herrar, när knappast ett halvt år har gått, av obligationsköpen. Hur situationen i detta hänseende skall gestalta sig i höst, om nu ingen ändring sker, är inte svårt att föreställa sig. Riksdagen har i enlighet med första lagutskottets utlåtande i fråga om steriliseringen av vinstmedlen framhållit, att det är uppenbart, att steriliseringen icke kan få den avsedda penningpolitiska effekten, »med mindre de på spärrkonto insatta medlen verkligen tagas ur marknaden och icke från den sedelutgivande banken». Detta har utskottet skrivit, och detta har riksdagen godkänt. Men har någon brytt sig om detta första lagutskottets och riksdagens uttalande? Har någonting hänt såsom följd av dessa beslut? Nej, inte alls. Denna sak tillhör de mysterier på det ekonomiska fältet här i landet, som man inte kan upphöra att fundera över. Riksdagen beslutar i den ena frågan efter den andra, men det som beslutas inträffar aldrig.

Politiken har ju hittills gått ut på att med åsidosättande av övriga synpunkter skydda den treprocentiga inteckningsräntan. Man har därvidlag enligt min mening i huvudsak förbisett vikten av att vidtaga tillbörliga åtgärder för att skydda penningvärdet. Det räcker inte — som jag ser på dessa ting — med att staten, kommunerna och näringslivet inskränka sina utgifter. Även allmänheten måste få klart för sig att kronans värde inte bör få sjunka och att man därför bör avstå från sådana inköp som kunna uppskjutas.

Den allmänna ekonomiska politiken.

De psykologiska fördämningarna kunna i en viss situation brista. Har detta skett, blir det naturligtvis mycket svårare att åstadkomma en stabilitet, och den kommer, om den genomföres, att ske vid en högre prisnivå än den förutvarande.

Det talas nu så mycket om nödvändigheten av en åtstramning. Alla tyckas vara överens om nödvändigheten av en sådan. Åtskilliga medel kunna härvidlag komma i betraktande. Ett av dessa medel är den förlängning och ändring av fullmaktslagstiftningen beträffande bankernas kassareserver, som vi i dag ha att besluta om. Men jag skulle vilja fråga, om det är möjligt att åstadkomma en dylik av alla önskad åtstramning utan en samtidig ändring av riksbankens inköpspolitik. Jag skulle vilja rikta den frågan till finansministern och även till herr Ohlin. För min del tror jag det inte. Man säger nu, att ett upphörande av stödköpen innebär en räntehöjning, och — fortsätter man — en räntehöjning leder till en uppgång av hyresnivån, vilket vi inte kunna vara med om. Argumentet är mycket välkänt. Men, mina damer och herrar, skulle vi inte kunna vara överens om att denna argumentation mot en måttlig räntehöjning dock är ganska överdriven? Hur gestalta sig nämligen förhållandena i själva verket? Det är ganska egendomligt att observera, att när man diskuterar dessa ting, rör man sig med allmänna talesätt utan att närmare tränga in i problemen. Jag ställer därför frågan, hur förhållandena i verkligheten gestalta sig. Låt oss vara överens om följande: En räntehöjning får ingen inverkan på de bundna bottenlånen. I Stockholm anses omkring två tredjedelar av alla bottenlån vara bundna, i Göteborg omkring en tredjedel och i landet i genomsnitt omkring hälften. På det fältet får en räntehöjning alltså ingen verkan. Inte heller för de nya husen får en räntehöjning någon betydelse. De nya husen äro skyddade av den

statliga räntegarantien på upp till 1 procent. Inte heller inom denna sektor skulle en räntehöjning medföra någon effekt på hyresnivån. Återstå de icke bundna lånen i gamla fastigheter. Det är sannolikt, att en räntehöjning för dessa så småningom kommer att avsätta en något högre hyresnivå. Men vi få inte glömma bort, att hyrorna i de gamla husen i gengäld äro så mycket billigare än i de nya.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på en omständighet, som jag för egen del tycker är ganska viktig att hålla i minnet. Den allmänna hyresnivån kommer över huvud taget inte alls att påverkas av någon räntehöjning förrän tidigast hösten 1949. Enligt hyresrådets nu föreliggande beslut kan alltså under alla omständigheter ingenting hända under det närmaste året. Om man tager i betraktande de omständigheter, som jag här påpekat, finnes fog för den uppfattningen, att agitationen på detta fält är något överdimensionerad. När man resonerar i dessa ting, får man också ta i betraktande, huruvida inte de olägenheter — jag använder naturligtvis uttrycket olägenheter — för hyresnivån, som i begränsad omfattning längre fram i tiden eventuellt kunna bli en följd av en mindre räntehöjning, dock många gånger om uppvägas av fördelarna i stort sett för den samhällsekonomiska balansen. Och en dylik transaktions fördelar — det ligger ju i sakens natur — måste indirekt också komma hyresgästerna till godo.

Det har bland annat av professor Ohlin — det var ett intressant avsnitt av hans anförande — diskuterats huruvida den inflation vi nu ha väsentligen är en inkomst-inflation eller en investeringsinflation. Det är naturligtvis, framför allt för en lekman, svårt att fälla något omdöme i det avseendet. Men hur man än ser på dessa ting, tror jag dock, att vi skulle kunna vara ense om att investeringarna under alla omständighe-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ter äro för stora i förhållande till det kontinuerliga sparandet.

Jag återgår till inkomstinflationen. Det framhålles att regeringen nu, låt vara i elfte timmen, håller på att få till stånd ett pris- och lönestopp — det kallas inte så, men innebörden är ju denna. Detta är självfallet mycket bra, men därmed vinner man ju endast en stabilisering. Man kanske kan hoppas att kunna hindra inflationsgapet — hur stort det nu kan vara — från att bli *större*, men man gör det inte *mindre* endast genom denna åtgärd. Jag skall försöka belysa saken med en liknelse, låt vara att den kanske är något överdriven. Låt oss tänka oss att landet samhällsekonomiskt sett är i samma läge som en kärra, som har körts ned till hjulnavet i dyn. Genom pris- och lönestoppet hindrar man den — få vi väl åtminstone hoppas — att sjunka ännu djupare, men man får inte upp den på fast mark. Den står naturligtvis i bästa fall kvar där den står. För resten står den inte där längre än till den första januari — överenskommelsen räcker inte längre. Hur det kan bli därefter vet ingen människa — kanske att den då sjunker ännu djupare. Därmed må emellertid vara hur som helst. Naturligtvis ha vi all anledning till tillfredsställelse med denna överenskommelse, och jag vill uppriktigt lyckönska finansministern till att ha lyckats åstadkomma den. Den är — det måste vi vara på det klara med — åtminstone ett steg i rätt riktning. Men, såvitt jag förstår, behövs det säkerligen ytterligare sådana åtgärder.

I inflationsbekämpande riktning anmäla sig då medel av ännu större verkan. De ha tidigare berörts i debatten, och jag skall be att få säga ytterligare ett par ord om dem. Man kan naturligtvis diskutera återinförande av en allmän omsättningsskatt, man kan diskutera tvångslån utöver den besynnerliga, slumpvis verkande punktbeskattning, som redan införts. Men även här är man

— det har redan framgått av den begränsade del av debatten som ägt rum — liksom i fråga om obligationsköpen inne på en politiskt mycket känslig mark. Jag skulle emellertid vilja säga, att det sämsta man nu kan göra vore att blunda för den utveckling som ägt rum och söka lappa på litet här och var. Det minsta motståndets väg är givetvis bekväm, men den är nog också en farlig väg. Obehagliga och impopulära lösningar av problemen kunna lätt avfärdas såsom — termen är välkänd i denna församling — »politiskt omöjliga». Men jag skulle vilja fråga: Är det rätt mot land och folk att så förfara i en så riskfylld situation som den vi nu befinna oss i? I högerreservationen framhålles, att det är av allra största betydelse, att ett ökat sparande kommer till stånd. Herr Wiberg var inne på den saken, och jag vill helt ansluta mig till de synpunkter, som han anlade på denna sida av problemet. Även utskottsmajoriteten resonerar ju efter samma linje, då den i beklagande ton — det tror jag man kan våga säga — omnämner vad man kallar för »det otillräckliga sparandet». Också bevillningsutskottet har — även om denna fråga inte direkt ligger inom dess domäner — tidigare i år skrivit något liknande i denna sak. Men det är lättare sagt än gjort att åstadkomma ett ökat sparande. En absolut förutsättning för ett sådant sparande är naturligtvis att förtroende skapas för statsmakternas fasta vilja och möjligheter att skydda penningvärdet.

Jag skall be att i detta sammanhang få göra en liten utveckling. Ganska mycket skulle vara annorlunda på vad man brukar kalla sparfronten här i landet, om blott spararna varit organiserade. Det är min bestämda uppfattning. Spararna utgöra en av de talrikaste »grupperna» inom samhället, men deras intressen, som ytterst dock i så eminent grad äro identiska med samhällets verkliga intressen, ha ganska litet stöd. De

Den allmänna ekonomiska politiken.

ha intet stöd i några mäktiga sammanlutningar, i varje fall inte sådana, som i Organisations-Sverige kunna hävda sig med samma styrka som löntagar- och producentorganisationerna. Jag menar med andra ord, att de ha rätt, som säga, att, funnes blott en motsvarande organisation till båtnad för alla sparare med pengar inestående på bankräkningar och hos försäkringsbolag, så skulle fronten mot inflationen säkerligen vara starkare än den beklagligtvis är i dag. Allmänheten har, som en av våra yngre nationalekonomer nyligen påpekat, omkring 15 miljarder kronor placerade i dessa former, alltså i bankräkningar och i försäkringsbolag. För varje stegring av levnadskostnaderna med en procent förlora spararna i realiteten en så avsevärd summa som 150 miljoner kronor genom att deras kapital blir mindre värt.

Handelskommissionens skrivelse till handelsministern har redan dryftats under debatten. Jag skall därför inte närmare gå in på den. Den visar emellertid med vilka utomordentligt knappa marginaler, vi nu ha att räkna. Enligt handelskommissionens mening är situationen den, att den redan tidigare knappa valutareserven ytterligare tunnats ut. Den kommer, så vitt man kan se, att i det närmaste utplånas, om vi följa det program för importen, som gjordes upp för mindre än fyra månader sedan! Här måste jag säga, att det är fråga om en verkligt anmärkningsvärd felbedömning av utvecklingen. Någon har liknat vår situation vid det läge, i vilket den människa befinner sig, som tagit ut den sista kronan på sparbanksboken. Reserverna äro förbrukade. Det blir att leva ur hand i mun. Jag kan gå med på att liknelsen är en liten smula överdriven, men nog ligger det i alla fall något i den, även om man naturligtvis inte får förbise den andel i våra nuvarande bekymmer som den internationella utvecklingen har.

Jag har ett minne av att finansminis-

tern under en tidigare ekonomisk debatt i år — jag kan inte just nu erinra mig om det var vid det bekanta mötet på Nationalekonomiska föreningen eller vid något annat tillfälle — gav uttryck åt den meningen, att skillnaden mellan en reserv i guld och valutor och en reserv i varor vore ganska obetydlig. Jag är inte alldeles säker på att finansministern är beredd att vidhålla den uppfattningen i dag.

Nu är det väl så, att de, som makten hava, tills vidare inte äro benägna att för balansens återvinnande ta i anspråk de hårda och naturligtvis föga populära medel som det här talats om, exempelvis stödköpens upphörande med därav följande mindre räntehöjning, en ny omsättningsskatt m. m. Och *vissa* av dem, som icke nu makten hava men som livligt hoppas fram på året komma i besittning av densamma, resonera uppenbarligen tills vidare på samma sätt. Enligt min mening — och med detta kan jag sluta, herr talman — är det fel att skjuta på dessa visserligen obehagliga men i det långa loppet dock ofrånkomliga avgöranden tills efter valen. Det är emellertid, mina damer och herrar, inte bara fel att skjuta på dessa avgöranden. Det är därtill, såsom jag ser på dessa ting, orätt mot människorna att handla på detta sätt. Vårt läge 1948 är bekymmersamt. Tyvärr måste man räkna med att det blir sämre 1949. Varför inte under dessa förhållanden säga sanningen till människorna nu före valet i stället för efter valet, då ju under alla förhållanden de verkligt stora ingreppen måste företagas. Ty det är väl ingen i denna kammare, som föreställer sig, att vi i längden kunna hanka oss fram på det sätt vi hittills ha gjort. Vårt folk har förr i brydsamma situationer visat sig väl tåla att höra sanningen. Jag tror för min del, att detta alltjämt är fallet. Vi måste erkänna, att vi ha levat över våra tillgångar. Vi måste vidtaga de till följd därav betingade åtgärderna, även om det svider

i skinnet, i förhoppning om att vi skola kunna återgå till en förbättring av vår levnadsstandard längre fram.

Herr andre vice talmannen **CARL-STRÖM**: Herr talman! Jag vet inte för vilken gång i ordningen vi nu hålla på att diskutera frågan om penningpolitiken och de åtgärder som skola vidtagas för att få balans i våra ekonomiska förhållanden. Vid denna tid i fjol, närmare bestämt den 30 juni, ägnade denna kammare en hel dag och en halv natt åt detta problem och lyckades åstadkomma över 100 sidor i protokollet. Jag tyckte det kunde vara intressant att se vad som sades då, varför jag litet närmare studerat protokollet från denna debatt. Jag fann då att många av de visdomsord som sagts i dag sades redan för ett år sedan. Men för den skull ha vi inte kommit längre, utan situationen är nu sämre än den var i fjol. Bankoutskottet skrev i fjol i sitt utlåtande: »Villkoret för att jämvikt skall uppnås inom landet är främst att pris-, löne- och vinstförhållandena stabiliseras. Härigenom hejdas köpkraftsunderlagets tillväxt, samtidigt som kostnadsstegringen begränsas. Utskottet har upprepade gånger framhållit det ömsesidiga samband, som föreligger mellan pris- och lönepolitiken, samt varnat för konsekvenserna av en prisupptrivande lönestegring. I dagens läge är en sådan varning särskilt befogad.» Så hette det alltså redan för ett år sedan. I år kommer bankoutskottet och understryker precis detsamma.

Om man nu gör sig frågan, varför vi ha kommit i det läge där vi nu stå, så är det klart att många orsaker ha medverkat därtill, bl. a. svårigheterna i fråga om exporten och importen. Jag skall gärna medge, att det inte är så lätt att reglera dylika förhållanden. På ett område anser jag dock att vi kunde haft litet mera grepp om initiativet, och det är just när det gäller lönestegringarna.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Jag skall be att få gå tillbaka litet längre än till fjolåret, då det gäller diskussionen i denna fråga. Det kan vara hälsosamt, då man därigenom kan vinna klarhet om själva upprinnelsen till de nuvarande svårigheterna. Dessa ting voro föremål för diskussion under den höstsession, till vilken riksdagen inkallades 1944. Det var då fråga om att bryta lönestoppet. I den debatt som då förekom yttrade jag — i visst sammanhang som jag här inte skall beröra — bland annat följande: »Finansministern betonar visserligen i propositionen, att han alltjämt med fullt beaktande av nödvändigheten av att bevara det allmänna pris- och lönestoppet anser sig kunna tillstyrka denna provisoriska löneförbättring. Och det var ju bra. Men herr Wigforss är tillräckligt gammal i gården för att veta, vad det i riksdagen betyder att tala om att 'detta skall vara detta'.» Jag sade vidare: »Har man på detta sätt medvetet gjort ett hål i fördämningarna, så skall det mycket till, om inte floden skall bryta igenom. Jag avundas inte dem, som hädanefter skola värja om pris- och lönestoppets uppehållande, och dem som skola sitta vid förhandlingsbordet och se till att fördämningarna inte rasa samman.» Man kan ju säga att jag anlade en cynisk syn på frågan, då jag menade att man i det läge vi kommit i inte skulle gå med på att ge de sämst ställda den löneförbättring det här gällde. Men jag sade också i denna debatt, att jag ingenting hade emot att så skedde, om detta fick vara detta. Men så blev ingalunda fallet. Jag skall för att belysa detta be att få citera ett litet stycke ur finansministerns yttrande under samma debatt. Han sade då om denna fråga: »När jag själv har föreslagit en höjning av lönerna för de lägre statstjänarna och medgivit, att en sådan kan få konsekvenser även för den öppna arbetsmarknaden, har jag förutsatt, att dylika jämkningar äro möjliga. Men för att kunna åstadkomma dessa och se vad som är möjligt kräves

Den allmänna ekonomiska politiken.

denna klarare insikt i hela näringslivets ekonomiska förhållanden. Jag tror, att man får finna sig i att samhället kräver denna rätt att bedöma saken, när det gäller för samhället att utöva uppgiften som ledare, när det gäller att fördela avkastningen, när det gäller att bestämman de olika intressegruppernas inkomster o. s. v. Samhället måste ha denna bedömningsrätt med kännedom om alla på frågan inverkan omständigheter.»

Här talar herr Wigforss om *ledning* och *bedömning*. I dag kunna vi ju konstatera, hur denna ledning och bedömning har slagit ut. Det måste ju sägas, att det är en något egendomlig statskonst att släppa ut pengar med fulla händer i landet och sedan, när vi hålla på att dränkas av dem och ha mycket mer pengar än varor, samla upp dem med allehanda konstgrepp, såsom skatt på bensin, papper och andra ting. Det kallas för åtgärder för att bekämpa inflationen. Men på medaljens baksida kryper en liten inflationsspindel upp, och det är inte alls så säkert att de åtgärder som nu vidtagas inte kunna medföra nya företeelser i inflationsdrivande riktning.

Man kan fråga sig vad den gamle, av alla i kärt minne bevarade rikshushållaren Thorsson skulle ha sagt om en sådan finanspolitik? Jag förmodar att han måste vända sig i sin grav många gånger, om han kunde erfara vad som nu sker. Men Thorsson vågade säga det svenska folket sanningen. En gång sade han: Det är tråkigt att svenska folket inte begriper hur litet det begriper i fråga om ekonomiska ting.

Nu ha både herr Wiberg och herr Hagberg i Malmö slagit in på de linjer, som jag under remissdebatten i år anbefalld. Jag sade då att det vore en nåd att stilla bedja om att de politiska förkunnarna före valet i år ville gå ut till svenska folket med denna politiska upplysning. Men man blir inte populär på det sättet. Självt har jag, som ibland bru-

kar gå mina egna vägar, under de senare åren gått den vägen. Jag har i mina politiska anföranden, i varje fall inför valet 1946, åter och åter sagt, att den politik som vi nu äro inne på visserligen kan medföra att vi för en stund få det bättre men i längden inte kan leda till någonting annat än att svårigheterna så småningom komma att hoppa sig och att vi få gå tillbaka till en lägre levnadsstandard än den som vi hållit på att driva fram.

Jag kan inte berömma mig av att ha några insikter i nationalekonomi. Men jag måste säga: Vart har allt detta nationalekonomiska resonemang som vi ha hört under de här åren lett? Jag kan inte finna att det lett till något annat än diskussion. Men det är inte så farligt att resonera med folk på gammalt känt vis och säga: Ju mera vi låna desto mera bli vi skyldiga. Den som spar han har. Den som lever över sina tillgångar blir utfattig. Det är saker som folk förstår. Men det är klart, att man inte blir populär av att resonera på det sättet. Det är emellertid uppenbart att vi förtogo oss efter krigets slut. Detta har ju också finansministern erkänt. Vi ha försökt åstadkomma mera än vad vi mäktat. Vi kunna nog inte få den »övre våningen» färdig på den där villan, som finansministern talade om i radio efter remissdebatten. Det vore i alla fall bra, om vi åtminstone efter detta ville försöka få svenska folket och väljarna att inse hur långt man kan gå utan att för framtiden skära av de möjligheter som finnas att uppehålla en så hög standard som möjligt, vilket vi ju alla vilja. Det är klart, att det är roligt att lova runt, särskilt inför ett val. Det är emellertid demokratiens fränsida, att den gärna ger anledning till att föra en överdriven löftespolitik. En sådan politik kan man föra, till dess att det hela går sönder, och då kommer diktatur. Då går det nämligen bättre att föra en stramare politik. Det sägs, att man i Ryssland nu är i färd med att sänka lönerna. Det skulle

Den allmänna ekonomiska politiken.

nog bli åtskilligt gnissel om man gjorde det här hemma.

Man kan emellertid aldrig komma förbi de ekonomiska lagarna om orsak och verkan. Därför har jag under de senare åren haft den inställningen, att vi givit oss ut på för djupt vatten utan att känna oss för, då det gällt att taga ut vad man populärt kallat »skörden».

Jag vill naturligtvis inte förneka, att det politiska handlandet, då det gäller dessa ting, måste vara mycket svårbe-mästrat. Jag skall, som jag tidigare i remissdebatten sagt, inte bara skylla på finansminister Wigforss och rege-ringen. Men jag måste nu säga, att jag verkligen börjar bli trött på finansmi-nisterns politik. Vi ha visserligen litet var — jag skall inte undantaga mig själv — varit med om att gå in på dessa vägar, som lett till det läge vi nu kommit i. Men det är väl emellertid uppen-bart, att regeringen, vilket finansminis-tern också sade i det anförande år 1944, som jag citerade, måste ha ledningen och söka bedöma förhållandena bättre och mer ingående än oppositionsparti-erna. Det är dock klart, att vi inte utan vidare kunna med lugn åse allt vad som skett.

Herr Hagberg i Malmö var liksom flera talare tidigare inne på sparandet. Herr Ohlin sade, att det bästa sättet är att söka få jämvikt mellan investering-arna och sparande, eller med andra ord att folkets vilja att spara sätter gränser för investeringarna. Jag måste bekänna, att jag inte kan följa med tillräckligt i detta resonemang därför att jag inte har tillräckligt med nationalekonomiska in-sikter i dessa ting. Men det är klart att skall man få folk att spara, då skall folk även vara övertygade om att de få nå-gon valuta härför. Jag måste säga att sedan man berövat spararna hälften av deras sparade kapital och hälften av de-ras ränteinkomster är det inte så lätt att komma och säga till vederbörande, att nu skola ni vara snälla att spara, nu

är det nästan tvång härtill. Detta låter, tycker jag, som ett hån, ty vi männi-skor äro ändå inte så beskaffade, att vi utan vidare gå med på vad som helst. Vad som skett är, som jag sade, att un-der dessa år ha spararna hårdast av alla fått sitta emellan.

Herr Hagberg i Malmö föreslog, att spararna skulle bilda en organisation. Vad säger finansministern om detta för-slag? Jag tror att i en tid som den nu-varande, då allting skall ske genom or-ganisationer, kanske det inte vore så dumt med denna organisation för spa-rarna. Men borde inte herr Hagberg och finansministern och vi alla andra här kunna bilda denna organisation *först* i riksdagen. Då kanske det gick att få folk ute i landet att gå in i denna or-ganisation. Här i riksdagen ha vi ju otvivelaktigt visat ett ganska stort lätt-sinne hittills, då det gällt att bevilja an-slag och bygga ut ämbetsverk och till-sätta tjänstemän med ökade kostnader över hela linjen. Jag måste som sagt er-känna, att jag varit med om det allra mesta, och om jag knotat något mot för-slagen har detta ju icke hjälpt. Det är nog på tiden, att riksdagen börjar till-lämpa sträng sparsamhet. Vi ha nu en budget på mellan 4 och 5 miljarder. Om vi skola fortsätta på detta sätt, blir det säkert ganska besvärligt framöver att få folk att tro att det är lönt att spara.

Jag har ju under min långa riksdags-tid ganska ofta talat om sparsamhet. När jag nu nyligen fick uppmaning från länsstyrelsen i mitt hemlän att vara med om en sparsamhetskampanj, sade jag ifrån att jag har spelat på den melo-dien ganska länge, men ingen har velat dansa. Nu få ni spela och dansa själva. Jag trodde nämligen inte att effekten av den sparsamhet, som man eventuellt skulle kunna få till stånd, skulle bli så särskilt stor. Jag har visserligen för egen del inte låtit bli att spara. Det lig-ger väl i blodet, kan jag tro, men jag måste säga, som jag tidigare sade, att

Den allmänna ekonomiska politiken.

den utveckling som vi haft på detta område sannerligen är ägnad att betaga en lusten.

Ja, herr talman, intresset för denna debatt här i kammaren har åtminstone hittills inte varit särskilt stort. Det är klart, att en enkel bonde som jag kanske inte borde syssla för mycket med sådana här ting. Jag har ju inte de väldiga grepp om bedömandet av dessa spörsmål, som de lärda herrarna ha. Jag vill emellertid sluta med att säga, att om vårt svenska folk ville syssla litet mindre med nationalekonomi och använda litet mer av sunt bondförnuft, då det gäller våra ekonomiska problem, så skulle det kanske gå bättre att få balans i vår ekonomi.

Herr SVEDMAN: Herr talman! Liksom den omständigheten att det i höst skall förrättas val av president i Förenta staterna ökat förvirringen i världspolitiken, har också det förhållandet, att det i år skall förrättas val till riksdagens andra kammare, försvarat ansträngningarna och förminskat möjligheterna att sanera vårt lands ekonomi och bringa den i sundare och riktigare banor.

Man kan inte säga, att landets ekonomi är katastrofal. Men man kan förvisso säga, att läget är mycket allvarligt och bekymmersamt. Belägg härför ha vi nu senast fått i det utlåtande från bankoutskottet, som föreligger till behandling i dag, och kanske än mer har detta kommit till uttryck i den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Riksbanksfullmäktige ha vid upprepade tillfällen under de senaste åren givit vissa varningssignaler. Men svenska folket är inte bara sorglöst, det är även fantasilöst. Om man bara har det bra för dagen, så tänker man föga på framtiden. Den skrivelse, som handelskommissionen härom dagen lät publicera, ställer dock lägets allvar i blyxtbelysning.

Av det surrogat till nationalbudget, som regeringen för en tid sedan framlade, framgår att det s. k. köpkraftsöverskottet, d. v. s. balansen mellan folkets tillgångar på pengar och landets förråd av varor och tjänster, i år stegrats med ytterligare 1,8 miljarder kronor. Då kan man fråga sig: Hur har vårt ekonomiska läge blivit sådant? Hur ha vi kommit dit, där vi nu befinna oss? Det går inte att bara skylla på världskriget och krisen. Vi ha själva ansvaret för det sätt, varpå vår utrikeshandel skötes. Vi ha även ansvaret för vår kreditpolitik, vår ränte- och skattepolitik samt vår lönepolitik och vår välfärdspolitik.

Handelsbalansen i fjol visade ett underskott på inemot 2 miljarder kronor. Det har ju herr Wiberg redan här meddelat. Våra valutareserver äro uttömda, och mot den stora och alltjämt växande köpkraften står en sjunkande varutillgång. Vårt valutaläge har förhindrat oss att på affärsmässigt sätt sköta vår utrikeshandel. Vi ha inte kunnat köpa varor där de varit billigast, och vi ha inte kunnat sälja exportprodukter där vi skulle ha fått mest betalt för dem. Detta är en omständighet, som i och för sig är mycket allvarlig och givetvis medför betydande ekonomiska följder. Hemmamarknaden har vidare tagit en alltför stor del i anspråk av de varor, som egentligen borde ha exporterats. Detta står givetvis i samband med den rikliga penningtillgången.

Den översvallande köpkraften har drivit upp importen till en oanad höjd. I fjol slog importen alla tidigare rekord. Exporten däremot har, som alla veta, inte på långt när kunnat hålla jämna steg med importen. Troligen motsvarade den totala utförseln i fjol inte mer än högst 70 procent av förkrignivån.

Vad beträffar kreditpolitiken torde den nu sammanlagt ha bundit Sverige för ca 4 miljarder kronor. Det är gan-

ska betecknande, att Schweiz beviljat krediter till endast 25 procent av detta belopp. Den av Sverige beviljade krediten är således fyra gånger så stor som den kredit, som Schweiz givit.

Jag vill säga ett ord om skatterna. De ha utan tvivel framkallat kapitalflykt och än mer en kapitalkonsumtion, som landets ekonomi måste ha avsevärt lidit av. Därjämte har beskattningen medverkat till att ytterligare utveckla regleringsmaskineriet. Ideliga skattehöjningar och statsingripanden hota nu att göra vår demokrati till en politiserad statsbyråkrati med allt vad detta innebär. Intet land i världen med sju miljoner invånare har en så utvecklad administrationsapparat som Sverige.

Byråkratien är särskilt farlig på grund av att den är dynamisk. Den har lätt att finna på nya uppgifter för att motivera sin existens och sin utveckling. Det finns inte någon makt i världen som kan knäcka en byråkrati, när den kommit till en viss styrka och omfattning. Detta ha världens alla revolutioner utvisat. Frankrike är ett varnande exempel i detta sammanhang. Frankrike har vid upprepade tillfällen under efterkrigsåren måst skära ned de statsanställdas antal med hundratusentals personer. Frankrike har nämligen av nöden varit tvingat därtill, men det har skett under svårigheter och vånda, något som är lätt att förstå. Därför är det av vikt att i tid begränsa den byråkratiska statsapparaten. Detta är emellertid inte så lätt, när anspråken på statens ekonomiska hjälp för var dag växa och när snart sagt ingen kan vidtaga någonting nytt utan att begära statsanslag eller statsbidrag. Detta har ansetts vara en god ekonomisk ordning, även om den ur ekonomiska synpunkter varit aldrig så farlig. Ingenting är däremot för ett folk mer hoppingivande än om man märker, att den personliga ansvarskänslan träder fram även på ekonomiska områden, där man an-

Den allmänna ekonomiska politiken.
nars lärt sig att vänta på statliga ingripanden.

Under de senaste 15—20 åren ha, i konstant penningvärde räknat, statsutgifterna fyrdubblats, under det att nationalinkomsten på sin höjd fördubblats.

I den ekonomiska orsakskedjan finns det ett psykologiskt moment, som kan rubriceras som »höjd levnadsstandard». Den nuvarande regeringen har förklarat: Hjälp oss att regera, så skola vi höja folkets levnadsstandard! En höjning av denna levnadsstandard önska vi alla, och regeringen har inte svikit sitt löfte. Detta är emellertid en sak för sig. En regerings första plikt är dock att trygga nationens framtid, politiskt och ekonomiskt. Vad vinner man om man ställer så till, att man under ett par, tre år kan leva lusteligt men i framtiden möter umbäranden och försakelser?

Detta tal om höjd levnadsstandard påskyndade naturligtvis importen av sidentyger, silkesstrumpor, pälsvaror, sydfruktar, skönhetsmedel och mera sådant, som under de senast gångna åren kostat oss många hundra miljoner kronor. Vådorna av denna dyra import göra sig nu påmint.

Statsministern sade under utrikesdebatten, att regeringen vill känna fast mark under fötterna i sin utrikespolitik. Det borde för regeringen vara önskligt att även känna fast mark under fötterna, då den beträder vägarna mot sina ekonomiska mål. Så har emellertid knappast varit fallet.

Jag sade nyss, att vår förvaltningsapparat är den största i världen med hänsyn till vårt lands storlek och folkmängd. Detta gäller, skulle jag tro, även understödspolitik. Det förhåller sig så, att vad man har för stunden det kan man bedöma, men man måste även komma ihåg vikten av att för framtiden något så när betrygga den välmåga, som man tillfälligt lyckats uppnå. Den föregående ärade talaren var inne på samma sak, att man i tid

Den allmänna ekonomiska politiken.

måste sörja för att någorlunda trygga framtida förhållanden. Nu har det ena med det andra i vårt svenska samhälle bidragit till det sakernas läge, att det inte är omöjligt att det svenska folkets majoritet en vacker dag kommer att utgöras av statsanställda och understödstagare. Det spörsmålet kräver emellertid sin allvarliga ekonomiska belysning. Man kommer inte ifrån att man måste få in vad man ger ut. Vad man ger ut på samtliga utgiftstitlar måste man få in skattevägen. Var får man då inkomsterna från? Jo, från näringslivet. Det skall bestrida utgifterna för folkets försörjning och statens behov.

Vilka utsikter ha vi då i framtiden att få inkomster? Vad kan näringslivet göra för att vi skola kunna betala de utgifter vi besluta om? En undersökning på den punkten har utan tvivel sitt intresse. Efter den högkonjunktur som för närvarande råder komma säkerligen andra tider. Vissa varsel, särskilt i form av vikande bokslut för en hel del av näringslivets grenar, ha redan visat sig. Våra importmöjligheter av råvaror och maskinell utrustning äro som förut sagts starkt begränsade. Våra skeppsvarv börja ropa på plåt. Skogen ger ungefär femtio procent av inkomsterna från det vi exportera. De senaste åren ha emellertid tyvärr visat tydliga tendenser till att skogskapitalet börjar på att sakta smälta ihop. Trävaruindustrien börjar att få det svårare än vad den under tidigare år haft. Cellulosan, som huvudsakligen exporterats till Amerika och därifrån givit oss dollar, möter nu en hårdare marknad.

Den som en smula lägger märke till de ekonomiska tecknen utifrån har observerat, att ett konvent i Philadelphia för en tid sedan visserligen förklarade, att de reciproka avtalen skulle stödjas, men samtidigt tillade man, »att den amerikanska industrien måste skyddas genom administrativa åtgärder». Vad förebådas här? Vad menas

med administrativa åtgärder? Menar man tullar? Då förvärras säkerligen läget på vår exportmarknad.

Man börjar klaga på att svenskarna alltmer draga sig för arbete i den tunga industrien. Det är begripligt att folk, när tillfälle ges, söker lättare arbete för sin utkomst. Skulle emellertid den tendensen bli allmän, att man söker sig ifrån gruvorna och järnbruken — i höst kommer ju en gruva, Dalkarlsberg i nordvästra Västmanland, att läggas ner efter att ha varit föremål för brytning i 700 år, och detta sker på grund av brist på arbetskraft — då möta vi här en omständighet, som det vore lätt-sinnigt att utan vidare bagatellisera.

Ja, säger man, det här är tråkiga skildringar och konstateranden, men vad vilja ni då att vi skola göra? Frågan är fullt berättigad. Vad vi skola göra för att komma ur de ekonomiska svårigheterna är naturligtvis inte så lätt att ge ett uttömmande svar på. I väsentliga ting torde man dock kunna vara överens därom, att det gäller att uppmuntra och stödja den fria företagsamheten — dock med kontroll mot missbruk — att öka produktionen och exporten men jämväl se till att arbetskapaciteten förbättras, att ha en järnhårt stabiliserad budget, att se till att vårt skattesystem är så utformat, att det inte lägger hinder i vägen för näringslivets och produktionens frihet, att så mycket som möjligt begränsa förvaltningsapparaten, reglerings- och kommissionsväsendet, utrednings- och kommittéväsendet, som belasta statsutgifterna i alltför hög grad, och till slut att genomföra ett hela folket omfattande effektivt sparande.

Det sista är inte det minst viktiga. Jag tror dock för min del, att det inte går att få folk att spara mera allmänt om man inte kan garantera, att den som spar och sätter in på sin sparbanksbok också så småningom kan taga ut ett motsvarande reellt värde. Här reglera vi de anställdas löner och pensioner

med index, men intet index reglerar sparkapitalet. Vad vore naturligare än att även sparkapitalet garanterades skydd mot det sjunkande penningvärdet. Jag tror att det vore en god affär, om man kunde garantera, att den sparsamme inte förlorade på sin sparsamhet. Då skulle sparviljan stärkas, och det skulle därigenom uppstå ett mycket starkt skydd mot en fortgående inflation.

En av de farligaste företeelserna i vårt ekonomiska liv för närvarande är kanske, att kampen mot inflationen egentligen inte intresserar så många. Så mycket intensivare kastar man sig in i kampen för kompensationen. Denna mentalitet måste, om den inte ändras i tid, leda till statens bankrott och folkets utarmning. Den ekonomiska utvecklingen går med en naturlags kraft. Jag har en gång tidigare från denna plats sagt, att folket lever inte av pretentioner utan av sina prestationer.

Det är enbart glädjande att finansministern i dagarna kunnat åstadkomma ett avtal med arbetare, tjänstemän och företagare, där vederbörande förbundit sig att — under förutsättning att inga väsentliga prisförhöjningar ske — inte tills vidare göra anspråk på ytterligare lönekrav. Detta är en riktig tanke, och ett värdefullt steg har härmed tagits. Det kommer emellertid att visa sig, att det blir vida svårare att om sex månader förlänga detta avtal. Det är dock att hoppas att denna förlängning skall kunna ske — därpå hänger till väsentlig del hela den ekonomiska utvecklingen — och att insikten om dess nödvändighet blir allas egendom.

Det är, som sagt, inte så lätt att i våra dagars Sverige hålla nere pretentionerna då det gäller ekonomiska anspråk. Svenska folket är, skulle jag tro, till 90 procent samlad i organisationer. Dessa ha inte till närmaste ändamål och syfte att höja prestationerna, utan man ger så mycket kraftigare eftertryck åt pretentionerna. Följden har blivit en pen-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ningdyrkan av den art, vars farlighet redan andra Mosebok varnat för. Och historien visar, att den som inte tar varning av ordet, han kommer att bli övertygad av lidandet.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MOLANDER: Herr talman! I samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 295 har bankoutskottet funnit det angeläget att understryka vissa synpunkter på den allmänna ekonomiska politiken. Till en början påpekar utskottet den bristande jämvikt, som alltjämt är för handen på åtskilliga områden inom det ekonomiska livet. Efterfrågan på offentlig och privat investering samt konsumtionen överstiga sålunda fortfarande tillgången av varor och tjänster inom landet. Detta betyder otvivelaktigt ett tryck uppåt på prisnivån. Investeringslusten är som sagt fortfarande större än våra tillgångar på anläggningsmateriel och arbetskraft, och samtidigt torde efterfrågan på konsumtionsvaror ha ökat. Den ansträngda likviditeten i fråga om disponibla utländska valutor och den tendens till prisstegring på världsmarknaden, som nu senast kommit till uttryck, bidraga var för sig till en fördjupning av dessa svårigheter. En viss ovilja att erlægga de av svenska exportörer begärda priserna på våra exportvaror med den därav följande exportsvårigheten förbättrar naturligtvis inte situationen, även om man inte får överdriva betydelsen härav.

Utskottet har som bekant redan i början av denna riksdagssession givit uttryck åt den meningen, att utvecklingen under 1947 på ett påtagligt sätt klargjort begränsningen av våra resurser. Utvecklingen under första halvåret 1948 pekar i samma riktning. Helt allmänt torde man kunna säga, att vi tills vidare främst få inrikta våra ansträngningar på att söka bevara den goda standard

Den allmänna ekonomiska politiken.

vi lyckats uppnå. I dessa våra strävanden är det viktigt, att alla grupper och alla intressen inom nationen lämna sin beredvilliga medverkan. Utskottet påpekar också, att även om en inkomststabilisering i nuvarande läge måhända framstår som det viktigaste, så böra även andra åtgärder vidtagas för att begränsa köpkraftsoverskottet. Samma angelägenhetsgrad torde sålunda få tillmätas behovet av en ytterligare nedskärning av investeringsverksamheten på så sätt, att en reglering av kreditmarknaden utvidgas till att omfatta även sådana områden, som nu ligga utanför kontroll.

Härutöver skulle jag, herr talman, vilja beröra ett par saker. Oppositionen tröttnar inte på — och vi ha även hört det här i dag — att beskriva och utbrodera vilken riksolycka vår stora import under 1947 varit. Man beskriver den stora importen som ett förödande av våra valutasurser. Det är också uppenbart, att herr Ohlins beskyllningar om vanstyre väsentligen bygga på detta tal. Mot bakgrunden av de prisstegringar, som nu signalerats från utlandet, ter sig emellertid denna stora import, som tidigare ägt rum, den valutförbrukning man här talar om, åtminstone för en medelmåttig medborgares ekonomiska uppfattning såsom ganska förnuftig för att inte säga riktig. Detta omdöme gäller även om våra utländska valutatillgodohavanden temporärt fått krympa samman till ungefär en fjärdedel av vad vi hade t. ex. år 1946. Jag skulle vilja fråga herr Ohlin och även oppositionen i övrigt — jag har ställt frågan tidigare under våren, när vi diskuterade dessa saker — när man egentligen skall få lov att använda nationens valutatillgångar? Får man inte göra det i just den situation vi befunno oss i efter kriget med praktiskt taget uttömda varulager?

En annan fråga som också anmäler sig är: Vad menar man egentligen med våra valutasurser? Det förefaller mig som om oppositionen ofta medvetet —

ja, kanske också av okunnighet — utnyttjar talet om valutasursernas uttömning en smula alltför lätt sinnigt. Var och en vet, att de utländska tillgodohavandena äro lika med betalningen för allt vi exportera och allt vi tjäna på utländsk fraktfart m. m. Dessa valutatillgångar äro således helt enkelt vanliga inkomster, som folkhushållet i alla tider kalkylerat med i sin normala försörjning. Enligt min mening är det således högeligen oegentligt att säga, att vår utländska valutabehållning i sin helhet med nödvändighet skall betraktas som en reserv. Det måste tvärtom anses vara en fullkomligt normal företeelse att vi använda oss av den ena eller andra resursen allt efter de omständigheter, som kunna vara för handen. Det måste också vara en orimlig tanke att betrakta dessa bytesmedel gentemot andra länder som ett slags reserv, som bör vara av en viss storleksordning. I själva verket är det här fråga om en real tillgång, likvärdig med våra övriga reala tillgångar. Våra exportlikvider fylla precis samma funktion i folkhushållet som likviderna från den inhemska marknaden.

En helt annan sak är det sedan, att våra valutavärdande myndigheter måste tillse, att vi kunna behålla en nödvändig handlingsfrihet på det politiska området, och att man således av den anledningen måste se till, att vi ha en betryggande säkerhetsmarginal när det gäller valutatillgången. Men detta är ju någonting annat. Att denna marginal från olika tider och efter olika förhållanden kan variera, det är också lika uppenbart. Om vi anta att den normala konvertibiliteten valutorna emellan nu kunde införas, då är jag övertygad om att den valutabehållning vi äga i dag — den uppgår till över 850 miljoner kronor om vi medräkna terminsvalutor och guld — skulle kunna anses utgöra en ganska normal säkerhetsmarginal. Att valutatillgången är knapp i dag det beror ju, som vi veta,

Den allmänna ekonomiska politiken.

på att inte konvertibilitet förekommer, d. v. s. vi kunna inte växla om den ena valutan till den andra.

När jag tidigare sade, att vår stora import under 1947 nu måste betraktas som ganska ofarlig, ja, kanske rent av som en god affär, då får det ses mot bakgrunden av de prisstegringar, som faktiskt skett i utlandet under det senaste året. Det är ju utan vidare klart, att skulle 1947 års stora valutautströmning ha fördröjts och i stället ägt rum i år eller nästa år, då hade resultatet därav blivit, att de varor vi importerat blivit dyrare och kvantiteten blivit betydligt mindre. Om importen under 1947 hade ett värde av inemot 5 200 miljoner kronor och man endast tänker sig en ganska måttlig prishöjning sedan dess, då förstå vi att den omständigheten att vi fingo in varorna till det lägre priset faktiskt betydligt, att vi erhållit varor för åtskilliga hundra miljoner kronor mer genom denna relativt tidiga import. Ja, detta är faktiskt facit av påståendena om den förödda valuta-reserven.

Beträffande frågan om åtstramningen av redan vidtagna importbegränsande åtgärder vill det synas mig, som om betydande verkningar redan börjat inträda. Importöverskottet under maj månad i år — det är den sista siffra jag kunnat mobilisera — var i runt tal 61 miljoner kronor mot cirka 209 miljoner kronor i maj i fjol. Till detta kan läggas, att exporten under samma tid ökat från 250 miljoner kronor i maj 1947 till 343 miljoner kronor i maj 1948. Jag tycker att dessa siffror, även om de endast avse en viss månad, visa, att våra åtgärder börjat på att verka.

Det kan också sägas, att lagringssituationen av nationalbudgetdelegerade bedöms som relativt god. Om vi exempelvis avse att upprätthålla 1947 års standard detta år skulle det räcka med att man tog ut ungefär 200 miljoner kronor ur lagerbehållningen. Denna beräknas som bekant ha ökat under 1947

med 500 miljoner kronor, lågt räknat. Det är uppenbart, att en sådan utveckling får anses vara gynnsam.

Vår ekonomiska situation torde sålunda visserligen kunna betecknas som ansträngd men ingalunda hopplös. Detta tycks man emellertid på vissa håll inte vilja gå med på. Minst av allt kan man väl beteckna den svenska kronan som någonting liknande en mjukvaluta. Den svenska kronans värde upprätthålles alltså, och den har alltså ett gott anseende ute i världen.

Det ordas rätt ofta om, inte minst här i riksdagen, att vi skulle ha anledning att restaurera vårt anseende ute i världen. Jag talade så sent som i måndags med en framstående finans- och bankman, som varit ute i Amerika. Han berättade bland annat, att den framskjutne finansman han talat med därute påpekat för honom, att man vid genomläsningen av regeringens Marshallproposition skulle finna, att den amerikanska regeringen uttalat sitt förtroende för den politik svenska regeringen fört. I varje fall hade amerikanska regeringen uttalat sig i ordalag, som voro mycket uppmuntrande.

Det är således min bestämda uppfattning, att om de nu vidtagna åtgärderna få någon tid på sig att verka samt alla grupper och intressen inom folket lojalt lämna sin medverkan, då skall den nödvändiga ekonomiska balansen måhända sakta men säkert kunna återställas. Däremot tror jag inte, att det recept våra vänner högermännen inom bankotskottet särskilt förordad — en räntehöjning och återinförande av omsättningskatten — skulle kunna leda till det målet. Man kan inte på högerhåll vara likgiltig för de verkningar, som en räntehöjning otvivelaktigt skulle komma att medföra. Herr Hagberg i Malmö sökte värtaligt utveckla det talet, att en rimlig ränteförhöjning inte skulle ha någon inverkan på t. ex. hyrorna. Jag har emellertid hört mig för en smula hur man inom hyresrådet ser på

Den allmänna ekonomiska politiken.

den saken. Där är man i allmänhet av den uppfattningen, att den allra minsta lilla kostnadsökning fastighetsägarna skulle kunna redovisa utöver de kostnader man redan har skulle vara tillräcklig, för att hyresrådet icke skulle kunna vägra att medge en generell hyreshöjning. Dessa uppgifter har jag att hålla mig till.

Men sedan var det en annan sak som herr Hagberg glömde, och det var: Vad skulle en sådan generell kostnadsökning som en räntehöjning betyda exempelvis för statens avtal med jordbruket? Är det inte uppenbart, att som ett brev på posten skulle komma ett krav till staten på kompensation, och det skulle jordbrukarna ha sin fulla rätt att framställa, när statsmakterna ha varit med om att genom en räntehöjning öka deras kostnader. Få vi två sådana saker som en hyreshöjning och en ytterligare fördyring av livsmedlen, är jag övertygad om att högern inte kan lämna garanti för att vi inte skola få en ganska stark påfrestning just från löntagargruppernas sida, vilka måste anses ha fog för att i sin tur kräva kompensation för de höjda levnadskostnaderna.

Det skulle också vara intressant att höra, varför högern inte i detta fall tar exempel från så nära håll som från Finland. Där höjde man för mer än ett år sedan diskontot, och vi känna sedan gammalt till att börjar man höja diskontot, låt vara med blott en halv procent, så slutar det inte med det. Börjar man fingra på diskontoskruven, får man nog lov att skruva ned den i botten. Det är just vad som har skett i Finland. Det kan i detta sammanhang vara skäl att ta del av erfarenheterna från Finland, där man som sagt i fjol frångick sin tidigare låga räntefot och inledde en räntepolitik, som drev upp diskontot till inte mindre än 7¼ procent. Den senaste räntehöjningen skedde den 1 april, men man har hittills inte kunnat konstatera någon effekt i lycklig riktning. Tvärtom ha bankerna diskonterat

hos Finlands bank, och kreditvolymen i Finland har blivit större och är nu större än någonsin. Den kände finske nationalekonomen professor Korpisaali framhöll i mars månad, att räntehöjningen enligt hans uppfattning inte kunde hejda ökningen av kreditvolymen, och hittills har han fått rätt. Han tillade, att den enda effekt som en räntehöjning kunde ha vore, att omkostnaderna på alla håll skulle komma att stiga, vilket naturligtvis indirekt har en inflationsfrämjande inverkan i stället för motsatsen.

Jag tycker som sagt, att när man på borgerligt håll ofta och gärna tar exempel från utlandet, och kanske också från våra grannländer, skulle det vara allt skäl i att också anförda detta färiska exempel från Finland och hur det gått i Finland, när man har försökt beträda den väg, som herrar reservanter i utskottet har föreslagit när det gällt räntan.

Herr Ohlin deklarerade visserligen från denna plats, att han nu inte var anhängare av en räntehöjning, men sedan han sagt detta, tillade han emellertid något som jag tycker påminner om en liten trojansk häst. Han sade, att för att inte diskontot skulle vara så stelt och bundet kunde man kanske i något sammanhang överväga en blygsam justering. Det är just det som jag tror är knuten här, att skulle vi börja med denna lilla blygsamma justering, låt mig säga med en halv procent, så ha vi därmed rubbat ränteläget, och då skulle vi, såsom exemplet från Finland visar, vara tvungna att fortsätta.

Att man kan vara med om den levnadsstandardsänkning, som otvivelaktigt skulle följa, därest vi följde högers råd och återinförde en omsättningskatt, tycker jag är rätt anmärkningsvärt i en situation, där vår nation på ett sätt som tidigare är alldeles okänt har lyckats bygga upp sin produktionsapparat. Vi ha till och med en produktionsapparat, som faktiskt är för stor i

Den allmänna ekonomiska politiken.

förhållande till vår tillgång på arbetskraft. Det finns på alla håll ute i landet blänkande delar i maskinhallarna för att inte säga hela fabriker, som stå oanvända den dag som är, därför att man inte har arbetskraft. Det måste ju betyda, att det har funnits både pengar och material, som kunnat tagas i anspråk för dessa investeringar. När som sagt sålunda hela vår produktionsapparat är fullständig och bättre än någonsin samt alla armar äro i arbete, då vore det ju ganska egendomligt, om man skulle vilja rekommendera ett sådant botemedel som att säga: ni skola sänka eder standard, trots att ni arbeta allt vad ni kunna. Det är väl ändå, skulle jag vilja säga, ett fattigdomsbevis, att säga, att vi i ett sådant läge skulle försöka att sänka människornas levnadsstandard. Vad vi i dagens läge få göra är väl att försöka hålla standarden och tänka, att vi kanske inte ha något utrymme för en standardförbättring. Men att man också skulle propagera för att sänka standarden är för mig alldeles ofattbart.

Herr talman! Vad slutligen angår den i proposition 295 föreliggande frågan om en förlängning och omarbetning av lagstiftningen rörande bankaktiebolagens kassareserver i syfte att möjliggöra kreditinskränkningar även beträffande de väsentliga områden, som inte äro underkastade kontroll, får jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HALL: Herr talman! Den lagstiftning, som är utgångspunkten för denna diskussion, har ju inte framkallat någon meningsskiljaktighet. I verkligheten innebär den också, att man återför lagens verkningssamheter till dem, som ursprungligen voro avsedda. När intet annat yrkande har framställts än om bifall till utskottets förslag i fråga om klämman, har jag ingen anledning att uppehålla mig närmare vid själva lagstiftningen.

Om den ekonomiska diskussion, som naturligt nog anknutits till detta uttalande, finns det däremot ganska mycket att säga. Men riksdagsmännen vilja resa hem, och det är ganska mänskligt, att de vilja göra det efter en så lång och arbetsam samvaro. Det är därför rimligt, att denna sista debattdag tilldrar sig ett minimalt intresse. Om jag ändå tycker, att det från oss inom bankofullmäktige kanske bör sägas någonting, är det väl närmast därför, att det ständigt finns ett behov av att försöka hålla någon slags kurs i den diskussion, som förs om riksbanken och om vår ekonomiska politik, så att den inte blir precis hur vinglande som helst utan att man ändå har någonting av fakta att hålla sig till.

De medel, som nu rekommenderats för att åstadkomma en av alla eftertraktad bättre samhällsekonomisk balans, äro i och för sig inte några märkligare medel än dem som vi länge talat om. Inkomstbegränsning, minskad investering och ökad sparsamhet är ju programmet. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det inte är något, som har uppfunnits i någon högerreservation i anslutning till bankoutskottets utlåtande nr 50, utan det är precis detsamma, som går igen i finansplanen till årets statsverksproposition, som under hela fjolårets höst livligt predikades av stats- och finansministrarna och som i upprepade skrivelser från bankofullmäktige har tillkännagivits för svenska folket. Ordalagen äro dock litet annorlunda, och jag tycker det är skäl i att just fästa sig en liten smula vid ordalagen, därför att det dock betyder rätt mycket, om man framställer vårt läge såsom hopplöst och omöjligt att klara utan en katastrof, eller om man säger, att läget är allvarsamt men att vi ha möjligheter att reda upp affärerna och komma in i lugnare färör på nytt med vår ekonomi. Eftersom jag menar, att det sista är det riktiga, måste jag beklaga, att man i högerreservationen har

Den allmänna ekonomiska politiken.

tillgripit de ordalag som man gjort och kanske än mer beklaga, att man i den offentliga debatten, i tidningar och i föredrag har försökt att få fram ett slags vanstyremyt, vars verkningar med nödvändighet måste leda till att det i ekonomiskt avseende ändå mycket stabila Sverige så småningom skulle få lov att ekonomiskt gå under.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att denna metod är den allra sämsta, om man vill påverka det ekonomiska läget i stabiliserande riktning. Det säger sig nämligen självt, att om man inte har något annat att bjuda människorna än fortsatta prisstegringar och försämring av penningvärdet, måste var och en som handlar med omtanke om sig själv se till, att han så snart som möjligt gör av med sina pengar och skaffar sig andra värden i stället. Det är en riskabel predikan man ger det svenska folket, när man på detta sätt försöker framställa vad som har skett som ett vanstyre, vilket kommer att leda till mycket allvarliga konsekvenser.

Det som vi äro offer för är ju ingenting annat än vad som händer i de flesta andra länder efter ett krig. Man kan aldrig överskåda verkningarna, när kriget är slut, men det är rimligt, att alla folk vilja försöka förbättra den under kriget nedpressade konsumtionsstandarden. Det är rimligt och även riktigt, att man försöker komma i kapp med de under kriget försummade investeringarna i största möjliga utsträckning. Gör man inte det, förlorar man åtskilliga hästlängder i fråga om sin produktionsförmåga, och därför kommer efter varje krig och varje avspärrning samma stora efterfrågan på både konsumtionsvaror och kapitalvaror. Detta driver så småningom valutabehållningarna hos alla centralbanker ned mot nollpunkten och över huvud taget så långt ned man kan gå utan att centralbankerna mista sin rörelsefrihet. Denna gamla, mycket internationella och mycket kända företeelse borde inte hos dem, som skola

bedöma den svenska ekonomien, framkalla sådana våldsamma spekulationer om hur djupt ned i avgrunden vi störta oss och därmed få fram något slags motivering för sina lamentationer.

Jag tror — och det kanske är det viktigaste — att vi göra klokt i att försöka uppehålla en smula balans i våra omdömen om vad som har skett och eventuellt kan komma att ske. Eftersom vi ha en oförstörd produktionsapparat och en oförstörd arbetskraft efter kriget, äro grundbetingelserna för det svenska näringslivet nu lika gynnsamma, som de ha varit någon gång tidigare. Den del av vår försörjning, som är beroende av förbindelser utåt, har rubbats tillfälligt och rubbas lika länge som de internationella rubbningarna komma att fortsätta. Vi komma att ha åtskilligt obehag därav, liksom vi haft det hittills. Men erfarenheten säger ju, att sådana internationella brister så småningom ändå gå över och att man så småningom också i utlandet får ett behov av att börja arbeta i rätt riktning, att ordna folkförsörjningen, att bygga upp efter förstörelsen och att ordna sina internationella förbindelser på ett normalt sätt.

Nu ha vi oturen att behöva föra denna diskussion i ett läge, där man kan säga att de internationella affärerna hålla på att stanna av på grund av den internationella valutabristen, som inte är särskilt accentuerad för vår del utan som gör sig starkare gällande i de flesta andra länder. Därtill kommer, att det har fattats beslut om en storstilad hjälpaktion för det utarmade Europa från amerikansk sida och att man nu väntar på att de rent materiella verkningarna av detta beslut skola komma att göra sig gällande. Under de veckor eller månader som kunna gå, innan man får se något av Marshallplanens verkningar, kommer det med nödvändighet att inträda ett läge, som är bekymmersamt och som kan temporärt ytterligare minska vår valutabehållning.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Men det finns å andra sidan ingen anledning att tro annat än att det stöd åt produktionen och återuppbyggnadsarbetet som Marshallplanen innebär skall, även om Sverige inte direkt erhåller vare sig krediter eller gåvor, komma att medföra, att våra affärer med de europeiska länderna underlättas i allra högsta grad och att vi därigenom också få en knuff framåt.

Det finns sålunda inte bara mörka punkter i den tavla, som vi ha framfört oss, utan det finns också anledning att fästa sig vid de ljusare sidorna, och gör man det, får man inte den mörka bakgrund för sitt resonemang, som föreligger i högerreservationen.

Det säger sig självt, att riksbanken har alldeles speciella synpunkter på den ekonomiska politiken, som, när bankofullmäktige äro samlade och säga sin mening, ofta gå tvärs igenom parti-gränserna. Vi ha ju inte precis någon anledning att försöka spekulera över vad som är politiskt gångbart. Jag tror, att man skall kunna medge, att de offentliga tillkännagivanden, som bankofullmäktige riktat till regeringen och till svenska folket under de senaste åren, ha varit mycket öppenhjärtiga och inte behärskats av någon partipolitisk spekulering. Om man också ville vara snäll och i den offentliga diskussionen föra den ekonomiska delen därav efter de ritningar, efter vilka bankofullmäktige bruka föra sina diskussioner, så kanske man skulle kunna komma till litet rimligare resultat än vad man nu gör.

Jag skall ta upp några av de frågor, som beröra riksbankens politik, och granska dem en smula i syfte att försöka klargöra, att en del siffror, som då och då tillhandahållas i den offentliga propagandan och dessvärre även här i riksdagen, äro ganska grovt missvisande. Riksbankens stora valutabehållning har smulnit samman. Ingen hade ju kunnat importera någonting, om inte riksbanken hade sålt några va-

lutor. Diskussionen gäller väl sålunda: hur mycket valutor skulle riksbanken ha sålt och hur mycket skulle den haft kvar? Om man intar en annan ståndpunkt än den som bankofullmäktige intagit, får man väl ändå vara vänlig och tillkännage, om man anser, att riksbanken skulle i stället för 700 å 800 miljoner haft 1 000 miljoner, 1 500 miljoner eller 2 000 miljoner kvar vid detta laget. Det finns många alternativ i fråga om dessa värden. Om det är den sidan av saken, som man vill klara ut, lär det bli nödvändigt, att man talar om, hur stor valutabehållning den svenska riksbanken skall ha i nuvarande läge för att inte råka ut för beskyllningen att den tillåtit en för stor utströmning av valutor.

När man säger, att riksbanken och regeringen gjort av med våra valutor, är det rent nonsens. Det är ju enskilda importörer som ha importerat, det är de som ha köpt, och det är ju inte riksbanken, som bestämmer denna behållning. Den bestäms ju i stort sett av de enskilda, och de enskildas rätt begränsas endast i viss mån av vad försörjningskommissionerna tillåta. Men riksbanken har inte haft rätt att vägra att tillhandahålla valutor, när man haft i vederbörlig ordning utgivna importtillstånd. Självfallet är detta mera en formell anmärkning mot denna avsiktligt vilseledande framställning, men den kanske ändå i detta sammanhang är på sin plats.

Förutsättningarna för att man skulle kunna sälja några valutor är emellertid, att allmänheten har några pengar att köpa för, och de pengarna ha allmänheten, d. v. s. i stort sett importörerna, handelsföretagen och industrien skaffat sig genom att disponera över sina banktillgodohavanden och sedan, när de inte räckte längre, genom att avyttra de obligationer, som man hade lagrat upp under kriget. Dessa obligationer ha banker, försäkringsbolag och industrier skaffat sig för de medel de erhöilo, när

Den allmänna ekonomiska politiken.

de under kriget nödgades uttömma laggren. Att vi skulle få en återgångsrörelse efter kriget, den saken var ju fullständigt klar för alla. Frågan är väl också där, i vilken takt man önskade denna återgångsrörelse, och inte hurvida den skulle komma till stånd eller ej, ty alla voro nog på det klara med att den var nödvändig.

Nu reser man krav på att riksbanken skall sluta att köpa obligationer. Jag vet inte vad man menar därmed. Menar man att riksbanken skall upphöra att driva någon penningpolitik? Den enda möjlighet, som en centralbank har att över huvud taget påverka marknaden, består väl just i att köpa och sälja obligationer, värdepapper och valutor. Att säga att riksbanken skall sluta att köpa obligationer är därför, efter vad jag förstår, alldeles meningslöst, såvida man inte har ett speciellt mål, nämligen att den handel med valutor och värdepapper, som reglerar marknaden, inte skall behärras av eller kanske ens påverkas av riksbanken utan att den skall alltmär glida över i händerna på privata, som alltså kunna bestämma kursutvecklingen och därmed ränteläget.

Jag förmodar emellertid, att så grovt och förenklat som det hela är uttryckt i högerreservationen, är det inte avsikten att det skall gå till, ty att en centralbank konsekvent och under någon längre tid skulle vägra att göra obligationsaffärer, kunna väl inte ens högerreservanterna tänka sig.

Om riksbanken under de senaste två åren, då valutautströmningen varit kraftig, hade vägrat att köpa obligationer, så hade följande inträffat. Möjligheterna att köpa valutor hos riksbanken hade blivit mycket begränsade och importen hade på grund därav blivit obetydlig — den hade säkerligen varit åtminstone en miljard mindre per år än vad den har varit under de två senaste åren. Det hade gjort att vissa investeringar fått lov att minskas. Vilka påföljder detta hade haft framför allt för

industriens framtida konkurrensförmåga, kan inte bedömas utan närmare undersökningar, men att dessa verkningar varit betydande är ställt utom allt tvivel. Och genom en reglering på denna väg skulle den import, som hade kommit till stånd, fått en helt annan sammansättning än vad som nu blev fallet, detta helt enkelt därför att det endast hade varit de, som haft kontanta medel — d. v. s. i form av kassor eller tillgodohavanden i bank, som banken inte gärna kunnat vägrat tillhandahålla dem — som kunnat importera, medan de, som varit i behov av att avyttra värdepapper för att få pengar att köpa valutor för, icke hade kunnat köpa någonting från utlandet.

Om man med penningpolitiska medel vill bestämma importens kvantitet, får man alltså finna sig i, att man icke kan påverka importens kvalitet, utan att det med nödvändighet kommer att ges företräde åt sådan import, som mycket snabbt medför stora vinster. Det förhåller sig precis likadant på investeringsidan. Det blir inte fabriksbyggnader, bostäder och sådant, som först på lång sikt ger avkastning, som får företräde, om investeringsverksamheten skall regleras med de medel, som stå till riksbankens förfogande, utan man kommer i stället att få en blomstrande flora av helt andra investeringsprojekt, nämligen sådana som mycket hastigt kunna ge profit.

Jag har velat så pass utförligt uppehålla mig vid detta, då jag tror att den synpunkten helt förbises, att i våra dagar äro icke de penningpolitiska hjälpmedlen den metod, som man i första hand bör använda för att ordna försörjningsfrågorna på ett ändamålsenligt sätt, utan att därvidlag måste tillgripas andra metoder och regleringar, något som det icke ligger i riksbankens hand att göra.

Därmed har jag inte sagt, att det är likgiltigt, vilken penningpolitik som bedrives. Det är alldeles klart, att man

Den allmänna ekonomiska politiken.

med penningpolitiska hjälpmedel kan i betydande utsträckning påverka vissa slag av investeringar. Man kan sålunda framför allt genom samråd av det slag, som nu varje vecka sker med ledande krafter på området, få investeringarna att i viss mån följa de linjer, som ur allmänna synpunkter anses önskvärt, och man kan på många olika sätt komma till rätta med svårigheter, som icke skulle kunna klaras utan ett sådant samråd. De överläggningar, som regeringen fört med försäkringsbolagen om att dessa under en tid av sex månader framåt icke skulle minska sitt innehav av guldkantade obligationer, ha naturligtvis också sitt värde. Även om försäkringsbolagen inte ha lämnat någon direkt utfästelse, så ge de resonemang, som förts, fullkomligt besked om att försäkringsbolagen komma att även på denna punkt driva en lojal politik. Vad sparbankerna beträffar, nödvändiggöras deras kassareservbestämmelser, att sparbankerna hålla sitt obligationsinnehav ungefär vid det nuvarande, och några större utbud från det hållet lära följaktligen inte komma i fråga under de närmaste månaderna.

Det är mycket lämpligare att gå fram på sådana vägar än att införa ett bestämt förbud för riksbanken att köpa obligationer, ty ett dylikt förbud skulle bl. a. förhindra riksbanken att avhjälpa vissa slag av mycket svåra penningkriser, som kunna uppkomma på marknaden. Det vore ju knappast önskvärt, om svårigheterna att skaffa pengar skulle medföra att byggen bleve stående halfärdiga, alltså att det kanske skulle göras rätt stora investeringar, som inte kunde utnyttjas därför att byggnaderna inte kunde färdigställas. Det vore inte heller särskilt önskvärt, att utbyggnaden av kraftverk och vissa andra industrier, som äro av stor betydelse för folkförsörjningen, skulle bromsas bara därför att riksbanken hade ett förbud på sig, som omöjliggjorde för riksbanken att hjälpa till med den erforderliga

finansieringen, vilket ändå i stort sett får lov att ske därigenom att riksbanken antingen själv övertar obligationer eller ordnar marknadsförhållandena i övrigt på det sättet, att det är möjligt för företagen att upptaga egna obligationslån.

Jag har härmed velat visa, att saken inte är så enkel som man har velat göra gällande. Det går inte att säga, att om riksbanken bara slutar att köpa obligationer, så är allting bra. Även om man inte tar den minsta hänsyn till hurudant ränteläget kommer att bli, så är ändå inte ett upphörande av obligationsköpen någon rationell metod för att komma till rätta med svårigheterna på penningmarknaden.

Men, säger man, är det inte på det sättet, att riksbanken, genom att den varje vecka kastar ut miljoner för att köpa obligationer, pumpar ut alltmör köpkraft på marknaden och att detta neutraliserar verkningarna av de åtgärder, som vidtagits i syfte att minska köpkraften, vinststeriliseringen hos aktiebolagen, maningarna till sparsamhet, investeringsbegränsningarna och allt sådant. Ja, det kan man ju roa sig med att tro, om man inte alls tar del av de siffror, som föreligga. Det är nämligen så, att riksbankens operationer på den öppna marknaden, d. v. s. riksbankens köp av obligationer liksom över huvud taget riksbankens förbindelser med den del av marknaden, som ligger utanför riksbanken, måste ses som en helhet, om man skall få något begrepp om vad som i verkligheten sker, alltså om riksbanken försörj marknaden med mer pengar eller om dess politik har en åtstramande inverkan. Det är särskilt en siffra, som man här singlat med på ett sätt som är rätt roligt nämligen siffran för de redan inbetalade vinststeriliseringssmedlen. Man ställer denna siffra mot inköps-siffran för obligationer under samma tid och säger: »Där se ni, hur det går till. Om kanske 40, 50, 60 miljoner dragas bort från marknaden, så köps det i stället obligationer för

Den allmänna ekonomiska politiken.

dubbelt så mycket, och då åstadkommes väl inte någon åtstramning av penningmarknaden.» Men om man skall exemplifiera på det sättet, varför tar man då inte vinststeriliseringssiffran vid ett tillfälle, när det bara betalats in någon miljon och disproportionen alltså är ännu mer skriande? Vi befinna oss ju mitt inne i en inbetalningstermin för vinststeriliseringsmedlen och veta följaktligen inte hur dessa båda siffror komma att slå mot varandra, när terminen är slut.

Vill man verkligen bedöma vilken verkan riksbankens penningpolitik har haft, måste man ta en hel mängd siffror i beaktande, riksbankens försäljning och köp av valutor och guld, förändringar i statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken, nettoresultatet av riksbankens köp och försäljning av obligationer, rediskonteringen av växlar under olika tider, lån och krediter till banker och andra kreditinstitut, lån och krediter till allmänheten — med avdrag då för de insättningar, som ske på vissa bundna räkningar i riksbanken — samt slutligen en rad av diverse små transaktioner, som ske mellan riksbanken och allmänheten. Går man igenom siffrorna för allt detta, får man en bild av vad riksbankens politik betyder för penningrikigheten på marknaden, men det är av vikt att man gör det för en tillräckligt lång tid, ty annars kan man råka ut för den fataliteten att få en fullständigt vrång bild på grund av att någon utpräglad säsongföreteelse råkat redovisas just då.

Det är ju särskilt de åtgärder, som vidtagits under de senaste två åren, som nu kritiseras, och det är väl då ganska rimligt att ta just den perioden, när det gäller att bedöma, vilken inverkan riksbanken genom samtliga sina transaktioner har haft på penningmarknaden. Gör man det, så skall man finna att riksbanken har under dessa två år försett marknaden med ytterligare 140 miljoner kronor, som markna-

den inte hade tillgång till för två år sedan. Är det någon människa, som tror att i ett folkhushåll, som balanserar på 20 miljarder kronor om året, ett tillskott på 70 miljoner om året till penningmarknaden kan ha någon avgörande betydelse? Det är väl tvärtom troligt, att marknaden inte alls reagerar för tillförandet av ett sådant belopp.

Hela denna föreställning om att det är riksbanken, som ligger och pumpar ut köpkraft på penningmarknaden i stället för att se till att marknaden bleve tillräckligt stram, är falsk, och det är skäl i att man åtminstone från riksdagens sida försöker att så mycket som möjligt motarbeta den. Det kan inte vara nyttigt, att allmänheten bibringas den föreställningen, att statsmakterna föra en helt annan och lätt-sinnig politik.

Detta resonemang om att riksbanken väl borde ha företagit de åtstramande åtgärder, som jag här redovisat, men icke skulle ha gjort några köp, som försett marknaden med penningmedel, faller alltså på sin egen orimlighet, och det tjänar då ingenting till att fortsätta det. Såsom jag tidigare här visat, skulle en dylik politik från riksbankens sida ha låst fast det ekonomiska livet i landet, den skulle ha förhindrat import och investeringar och över huvud taget satt ett effektivt stopp för hela den utveckling efter kriget, som har återställt levnadsstandarden i landet till vad den var före kriget, ja t. o. m. höjt den något över denna nivå.

Det är inte, herr talman, trevligt att behöva tala så länge som jag nu gjort, men jag tror att det är nödvändigt att någon gång också söka försvara den politik, som riksbanken har fört, och det kan inte ske utan att man någorlunda fullständigt redovisar de faktorer och det siffermaterial, som föreligger.

Ingen skall emellertid av denna redovisning dra den slutsatsen, att jag eller någon annan i bankofullmäktige har

Den allmänna ekonomiska politiken.

den uppfattningen, att läget är bekymmersfritt. Men lika visst som att de maningar, som under de senaste åren gått ut från bankofullmäktige, andats djupt allvar, är att de också innehållit påpekanden om att den situation, vari vårt land befinner sig, icke är sämre än att vi böra kunna komma ur den genom mycket måttliga justeringar i vårt ekonomiska handlande. Det är nödvändigt att begränsa statens utgifter, men det är därför inte nödvändigt att säga av mycket väsentliga delar av den statliga verksamhet som bedrivs. Vi få föra en försiktig socialpolitik under de närmaste åren, men det är inte därför nödvändigt att åstadkomma någon verklig försämring av de sociala villkoren här i landet. Det är nödvändigt att begränsa bostadsbyggandet, men det är därför inte nödvändigt att driva fram en bostadsnöd. Det är nödvändigt att begränsa industriinvesteringarna, men det är därför inte nödvändigt att ödelägga den svenska industrien eller förhindra de moderniseringar, som äro nyttiga och behövlige. Man kan, om man vill, fortsätta med att räkna upp det ena området efter det andra. Den justering av den svenska investeringsstandarden och levnadsnivån, som behöver ske, är i själva verket mycket måttlig, och fråga är väl om den av några större folkgrupper skulle behöva uppfattas ens som en nämnvärd försakelse.

Men när den uppoffring, som det kan gälla, alltså blir så pass måttlig, borde det ju vara så mycket lättare att åstadkomma den. Det är över huvud taget obegripligt att det finns de, som tyckas inte vilja vara med därom. Jag vill emellertid konstatera, att den uppgörelse, som träffats mellan regeringen och näringslivets och arbetsmarknadens organisationer, ger ett bestämt löfte om att det finns en växande insikt i vårt samhälle om att vi nu ha kommit till ett läge, där det är nödvändigt att stanna och se sig om och

att icke driva inkomstutvecklingen längre, förrän man är säker på att det materiella underlag, som man har att stå på, är tillräckligt hållfast. Genom den allmänna anslutning, som denna överenskommelse fått, finns det anledning att knyta de bästa förhoppningar till fortsättningen, naturligtvis under den förutsättningen att alla vidhålla överenskommelsen. Det tråkiga med den högerreservation, som här föreligger, och med vissa inlägg i debatten är, att det däri finns en tendens till att man vill slita sig ut ur sammanhanget och icke vara riktigt solidarisk med det hela. Och är det så, att det krav på räntehöjning, som här i något vaga ordalag framföres, är en bestämd förutsättning för att högern och de, som högern representerar, skola vara med om en överenskommelse, då befara jag, att det kommer att minska möjligheterna att mot årets slut åstadkomma en allmän uppgörelse, som sträcker sig något längre och som blir litet mer praktiskt utformad än vad den nu träffade överenskommelsen är. Det vore inte lyckligt, om man ifrån högerns sida skulle driva räntestegringens kravet så ensidigt och så hårt, att man från det hållet inte kan påräkna något stöd för de allmänna stabiliseringssträvandena.

Jag har med detta inte alls tagit någon ställning till frågan om huruvida man rent tekniskt kan arrangera obligationsköp och räntedifferentieringar på sådant sätt, att de löpa något smidigare än nu och utan att det i stort sett förändrar ränteläget. Jag har inte heller velat uttala någon mening om vilken ränta vi skola ha i framtiden; jag tror över huvud taget att varje låsning på den punkten är opraktisk och omöjlig att göra. Jag hoppas att i det läge, vari vi nu befinna oss, den insikten skall tränga igenom även inom högerpartiet, att det är omöjligt att åstadkomma något, om man vidhåller sådana krav.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Om jag sedan, herr talman, bara får säga ett par ord om skattediskussionen, skall jag be att för några minuter få upphöra att vara bankofullmäktig. Det finns ju ett alldeles bestämt drag i skattediskussionen, som man måste fästa en alldeles särskild vikt vid, nämligen den omständigheten, att när man försöker kritisera den nuvarande skattepolitiken, så sker det från den utgångspunkten att en beskattning, som slår mot de allra största förmögenheterna och de allra största arven, är förödande för sparsamheten i landet. Jag vet inte vad de största förmögenheterna och de största arven ha med sparsamheten att göra. Det är något slags samband som man kan upprätta och uppehålla, om man har en mycket livlig fantasi som inte fäster sig alls vid verkligheten. Ty observera, att de förmögenheter som det här är fråga om äro inte några sparade förmögenheter. Det är i huvudsak sådana förmögenheter, som ha uppkommit genom värdestegring, och dessa förmögenheter ha sålunda vid sin tillkomst aldrig påverkats av vederbörandes sparande i den meningen att han avstått från något som kunde vara trevligt att konsumera för dagen, för att samla för framtiden.

Det finns vidare något i denna diskussion, som allmänheten i Sverige har alla skäl att fästa sig mycket hårt vid, nämligen den tendens som framträder att vältra över ansvaret på dem, som inte äga förmögenhet, men säga att de, som äga förmögenheter, ha en speciell rätt att slippa känna den hårda belastningen. Är det på det sättet högern skall framträda inför väljarna, så gärna det. Jag skall inte ge några råd på den punkten. Men jag vill bara från min utgångspunkt säga, att jag kan aldrig vara med om en sådan politik. Jag kan det framför allt inte av det skälet, att de ekonomiska uppgifter, som vi ändå alla ha starkt intresse av att vårda i samhället, skulle aldrig fara

väl av att man spränger samhällssolidariteten med de mycket klumpiga medel som högern tillgriper.

Innan jag slutar, vill jag, herr talman, också ägna några ord åt företagsbeskattningen. När det för många år sedan lämnades de svenska företagen möjlighet att företa avskrivningar efter friare regler än förut, voro vi alla på det klara med att det fanns något av äventyr i det steget. Men vi förlitade oss alla på att den rätt att själva bedöma, som bolagen här fingo, skulle komma att begagnas med vett och förstånd, och att den i längden skulle leda till åtminstone samma skatteinkomster som om man hade hållit på gamla stramare avskrivningsregler. Det finns tyvärr inom den svenska bolagsvärlden f. n. tendenser som göra, att man håller på att få lov att revidera den uppfattning, som man då hade och som man under de första åren sedan den fria avskrivningsrätten infördes ansåg sig ha fått bekräftad. Det finns på sina håll ett skattetänkande, som inte frågar efter vad som är omkostnader. Det finns en tendens att, så snart någonting skall betalas av ett bolag, göra det hur luxuöst som helst, vare sig det gäller en chefsvilla eller särskilt fina bilar eller något sådant. Det är klart att om detta skattetänkande — stat och kommun betala hälften av utgifter som föras på omkostnadernas konto och då kan man gärna slösa i fråga om sådant — breder ut sig allt mera, så får man lov att revidera sin uppfattning om företagsbeskattningen. Jag är medveten om att det inte är lätt att ta tillbaka det, men om högern, som ju har alldeles speciella förbindelser med den svenska bolagsvärlden, vill göra sin egen och samhällets sak en tjänst, så borde den sätta in sin kraft på att mana till en smula försiktighet på det hållet. Det kan eljest hända att den allmänna folkviljan i vårt land reagerar på det sättet, att vi måste återinföra skatteregler, som vi själva hoppas

kunna slippa, därför att de äro oändligt mycket svårare att tillämpa än de nuvarande.

Den samlade borgerligheten i landet skulle göra vårt land en tjänst genom att även ta på sig en annan uppgift när det gäller skattefrågorna, nämligen att tala om att det i vårt land inte äro de, som ha de stora förmögenheterna och de stora inkomsterna, som ha den starkaste anledningen att klaga, utan det har alltjämt människor med ganska begränsade inkomster, för vilka skattestrycket trots alla de lättnader som de senaste åren genomförts i fråga om inkomstbeskattningen och genom omsättningsskattens slopande alltjämt är mycket hårt. Det är inte rimligt att man ifrån deras sida, som anse sig representera det övre skiktet i samhället, skall föra klagan. Förutsättningen för att vinna en samhällsekonomisk balans är ju ändå i första hand att alla krafter hjälpas åt, men då böra inte den svenska bolagsvärlden och den svenska finansvärlden ställa sig utanför och genom att hålla på med ett ihållande ståndskall mot samhället försöka underminera förtroendet för hela den politik, som det ändå hittills föreligger en folkmajoritet för att föra.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Tungelsta.

Herr **WIBERG** (kort genmäle): Herr talman! Naturligtvis skulle det vara frestande att göra några kommentarer till herr Halls anförande, men debatten har hållit på i flera timmar och flera talare återstå, varför jag skall inskränka mig till att hänvisa till vad som tidigare anförts från min och andra talares sida, vari allt väsentligt redan är bemött. Jag hoppas emellertid, att herr Hall inte tar illa upp, om jag karakteriserar hans anförande såsom ett om också mycket skickligt försök att blanda bort korten, när det gäller denna mycket komplicerade fråga.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Jag hoppas att kammaren tillåter mig att ägna några minuter åt att suddas ut en skönhetsfläck i protokollet genom en kort replik till en ärad ledamot av denna kammare, nämligen herr *Andersson* i Mölndal. Protokollet för den 21 januari 1948 utvisar, att herr *Andersson* då höll ett anförande, vilket i stor utsträckning innebar en vidräkning med den ekonomiska uppfattning, åt vilken jag förut tillåtit mig att giva uttryck i kammaren. Herr *Andersson* menade, att vad jag hade framfört vid remissdebatten fullkomligt stred emot grundtanken i ett tidigare anförande. Saken är naturligtvis icke av någon större betydelse. Å andra sidan anser jag det oriktigt, att påståendet skall få stå obemött.

Det anförande från min sida, som herr *Andersson* åsyftade, skulle jag hava hållit »för någon tid tillbaka». Jag har gått bakåt i riksdagsprotokollen och funnit, att det anförande herr *Andersson* åsyftade hade hållits, kanske icke vad man just vill inlägga i uttrycket »för någon tid tillbaka», utan i november 1945. Det är ju en ganska lång tidrymd därifrån och fram till januari 1948.

Herr *Andersson* gör vissa citat. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att ingå på en detaljgranskning. Jag vill endast hava sagt ifrån, att herr *Andersson*'s citat äro fullkomligt lösryckta delar ur ett långt anförande och att de icke alls giva en riktig bild av anförandets innehåll. Om det verkligen finns någon, som har intresse för saken, skulle jag vilja hemställa till vederbörande att läsa båda anförandena i sin helhet.

Herr *Andersson* gjorde ett direkt konstaterande. Han framhöll »först och främst har herr *Wiberg* felbedömt läget på det sättet, att det i stället för vad han trodde det skulle bli, ett betydande exportöverskott, har blivit ett betydande importöverskott». Huru herr *Andersson* kan komma med en sådan uppgift har jag ganska svårt att förstå. I verkligheten visar det sig nämligen, att min bedömning var fullkomligt riktig. År

Den allmänna ekonomiska politiken.

1945 slutade med ett exportöverskott, uppgående till ej mindre än 677 miljoner kronor. Att utvecklingen sedermera gick i annan riktning beror på den bristande balans, som blivit följden av den allmänna ekonomiska politik, som regeringen fört.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid med denna oväsentliga fråga. Jag åtnöjer mig med att fastslå att den kritik, som herr Andersson framfört i början av detta år, är obefogad.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Det kanske inte är så lämpligt att ledamöter av bankofullmäktige polemiserar mot varandra i kammaren, men jag kan å andra sidan inte underlåta att framföra en kort kommentar till det anförande min kollega i fullmäktige, herr Hall, nyss hållit. Han föredrog ett omfattande material, som skulle visa, att det nettotillskott till marknaden, som blivit en följd av riksbankens transaktioner de två senaste åren med obligationsköp m. m., skulle ha hållit sig inom ett mycket begränsat belopp, jag tror han nämnde siffran 140 milj. Jag skall inte närmare gå in på den saken men skulle bara med anledning av att han så kategoriskt avvisar ett upphörande av stödköpen vilja säga, att ingen tror, att en efterlängtd samhällsekonomisk balans kan uppnås med bara ett enda medel. Det måste vara ett system av åtgärder, en kombination, som bör vara en stark kombination, för att nu tala idrottspråk. I den kombinationen kan enligt min uppfattning som ett av medlen med mycket stor fördel ingå ett upphörande av obligationsköpen. Ett annat medel, vilket herr Hall, såvitt jag förstår, inte berörde i sitt anförande, som med avsevärd effekt också skulle kunna tas in i denna kombination, är naturligtvis ett återinförande av omsättningsskatten. Jag vet inte, om det är olämpligt, men jag skulle vilja rikta en direkt fråga till herr Hall: Har herr

Hall samma aversion mot ett återinförande av omsättningsskatten såsom ett medel att återuppnå den så hårt rubbade samhällsekonomiska balansen som han har mot ett upphörande av riksbankens stödköp?

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr DICKSON: Herr talman! Debatten har hållit på så länge, att det mesta kanske är sagt. Jag skall försöka slingra mig emellan det som redan har nämnts och hålla mig till litet nya gebit. Jag skall inte ta mer än 10 minuter i anspråk. Jag tycker mig också se, att min kritiske vän herr Jacobson i Vilhelmina försvunnit och i sällskap med många andra riksdagskamrater för stunden sökt sig andra jaktmarker, och jag kan därför tala fritt.

Herr Wiberg antydde i sitt första anförande, att han nog var en relativt dålig politiker och att han därför emellanåt hemföll till praktiskt tänkande. Jag vill inte jämföra mig med min högt taxerade vän herr Wiberg såsom politiker eller som praktiker, men jag tror det ligger mycket i hans tankegång. Om vi få litet mera av praktiker och litet mindre av partipolitiker även ett sådant här valår skulle det enligt min mening kunna vara bra i denna besvärliga situation. Vi skulle få ner debatten på marken på något sätt, få ut den ur de där giftgasmolnen, som partipolitiken bildar, få klart för oss var vi stå och sedan gemensamt kunna praktiskt överlägga om vad vi skola göra. Att i dag hålla på att diskutera om vem som bär skulden till att vi ha kommit dit där vi nu stå är ju inte så fruktbart. Det är frestande, men det är inte fruktbart. Ha två personer ramlat i vattnet tillsammans och hålla på att drunkna, är det ju inte praktiskt handlande om de sinsemellan gråla om vem det var som knuffade i den andre.

Jag skall först ta upp herr Halls tal

Den allmänna ekonomiska politiken.

om defaultismen. Jag vet inte om han använde det ordet, men jag tror det var det han menade, när han kritiserade högerreservationen. Jag undrar om herr Hall har rätt på den punkten. Svenska folket är inte benäget för panik. Det är väl riktigare, att man får det verkliga läget klart för sig, att man inte försöker, såsom herr Hall, att måla bara i ljusa färger och tala om de goda sidorna. Det kan man för all del också göra, men man får inte dölja det verkliga läget. Vi ha talat om tryckfrihet här åtskilliga olustiga timmar, och jag tycker att efter den debatten skulle vi vara färdiga att tala rent ut och få fram det verkliga läget. Vi äro i en besvärlig situation. Vi stå inte på fast mark. Herr Hall sade inte att vi göra det, men han lät nästan förstå, att det var någon sorts stöd vi hade för fötterna. Vi hänga i krokig arm i vårt eget hår och det kan man inte göra hur länge som helst, utan förr eller senare kommer man att falla ner dit där vi egentligen borde vara för att därifrån sedan börja från början igen och gemensamt sträva uppåt. Det har sagts, att vi inte kunna begära att ett krig, sådant som det passerade, skall spårlöst gå förbi. Det är alldeles riktigt, men vi ha inte tagit konsekvenserna av det resonemanget. Vi ha trott, att det gick att leva på samma levnadsstandard även i fortsättningen. Egentligen borde vår levnadsstandardskurva ha bildat ett hack ganska långt nedåt, och sedan borde vi som jag sade börja arbeta uppåt igen.

Det svåraste momentet i situationen är väl, att den inte berör miljonärerna och företagen. Det är visserligen sant, att det som ges ut av miljonärer och företag kanske också bidrager till de inflatoriska processerna. Men det spelar ingen nämnvärd roll, utan tyvärr är ju läget det, att det är de breda massorna som ha för mycket pengar. Det tror inte folk, som ha små inkomster. De kunna inte förstå, hur det kan vara möjligt att man kan säga, att de ha för

mycket, men taget i ett nötskal är ju situationen denna, och det är detta som gör läget politiskt så besvärligt. Vad vi behöva i denna situation är folkets förtroende för styrelsen. Herr Wiberg väddade till finansministern, att han skulle sätta in sin auktoritet. Jag har tidigare tillåtit mig göra samma sak från denna plats. Jag har en bestämd känsla av att finansministern arbetar efter den linjen, att han i enskilda samtal och i mera partislutna grupper framhåller de faror, som vi äro ute för. Det är tacknämligt att så sker. Men det är också av vikt att alla få läget klart för sig och att finansministern inte, såsom herr Hall gjorde, förgyller situationen, utan att den framställes realistiskt. Jag är inte så mycket partipolitiker. För mig är det skäligen likgiltigt vem det är som för politik bara det är en klok politik. Om det är en socialdemokratisk regering eller om det är en socialdemokratisk-bondeförbundsregering, herr Pehrsson-Bramstorp, som behövs för att samla folkets, de breda massornas förtroende, ser jag gärna en sådan, bara den för en borgerlig politik. Det är väl fråga om det inte under dessa svåra år har gått upp en del tankar bland de ledande männen på dessa håll, som gör att detta mitt uttalande inte bara är en liten lustighet.

Vad man också skulle vilja önska sig vore kunskap inte bara i matematik, därför att politik är inte matematik utan i mycket hög grad också psykologi. Det finns en liten berättelse, som handlar om hönan som värper guldägg. Jag förutsätter, att de flesta här ha läst berättelsen. Jag var verkligen nere i riksdagsbiblioteket och undersökte, om den fanns där, men ledsamt nog finns den inte tillgänglig där. Jag tycker nog att det är en brist i biblioteket, och jag skulle vilja sätta såsom en rimlig inträdesfordran till riksdagen och därmed också till regeringen, att vederbörande sökande skulle visa sig ha läst och hjälpligt tillgodogjort sig innehållet

Den allmänna ekonomiska politiken.

i denna skrift. Den är mycket läsvärd, och det ligger mycket i den.

Jag skall inte fortsätta mycket längre. Finansministern gick miste om den vädjan jag nyss riktade till honom. Då han nu kommit, skall jag därför upprepa den. Det är andra gången jag gör den till honom direkt offentligt och tredje gången, om jag medräknar en vädjan som jag privat gjort till honom. Det är tacknämligt, om finansministern vill begagna sin stora popularitet för att klargöra för svenska folkets stora massor, att vi måste sänka vår standard, och att detta är nödvändigt för att vi skola kunna på ett sunt sätt börja på nytt igen.

Herr talman! Min annars så precise vän herr Hagberg i Malmö råkade ut för en liten lustig felsägning. Han märkte den nog inte själv, men kammarens ledamöter kanske observerade den. Han talade om herr Ohlins meningsriktning. Jag är säker på att han hade avsett att säga herr Ohlins meningsriktningar.

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp: Herr talman! Jag förmodar att hela kammaren nu väntar på finansministerns stora tal. Jag skall under sådana förhållanden inte bli långsam. Jag skall i första hand be att få ställa ett par tre frågor, som finansministern kan besvara i det anförande han skall hålla här i kammaren.

Jag anser det vore särdeles önskvärt att få en bättre upplysning än hittills lämnats om våra möjligheter i exporthänseende. Vi ha här i dag talat åtskilligt om vad som hänt under de senast gångna åren och diskuterat vad handelsbalansen visar för resultat med utgångspunkt från material, som ingalunda är av dagen utan varit tillgängligt under rätt lång tid tillbaka. Vad som enligt min mening borde intressera oss mest är utsikterna för vår utrikeshandel under de närmaste månaderna, och just den frågan anser jag har blivit

alltför litet berörd i dag. Minst lika viktigt som att vi här diskutera valprogrammen, som ju faktiskt skett, anser jag det vore, om vi på något sätt skulle kunna finna en utväg att förbättra vår export och sedan inrätta vår import i förhållande till exportmöjligheterna. Jag vill alltså fråga finansministern, om han är i tillfälle att ge oss närmare upplysningar om utsikterna för vår massaexport, just nu?

Min andra fråga skulle bli: Vilka ekonomiska tillgångar i händelse exporten blir allvarligt försämrad ha vi ännu kvar som vi kunna förbruka? Om jag inte minns fel skola vi först och främst ha 25 miljoner pund, som äro låsta eller infrusna, hur vi sen vilja kalla det, i England. Det har gått olika uppgifter om detta relativt stora belopp. Enligt vissa uppgifter skulle det ännu inte vara tillgängligt, enligt andra uppgifter skulle det vara frigjort. Här stå vi enligt min mening inför ett mycket allvarligt problem: Om vi få dessa pengar frigjorda skola vi då omedelbart använda dem för att försöka hålla vår relativt goda levnadsstandard till hösten, eller skola vi inrikta oss på att söka bygga upp en ny valutareserv?

Medan jag ändå har ordet, herr talman, kanske jag också får komma med ett par repliker i anledning av vad som yttrats här tidigare. Både herr Ohlin och herr Hall voro inne på frågan om vad högern vill och sade, att vi ensidigt bara diskuterade en höjd ränta. Jag tror att båda herrarna därvidlag togo fel. Vad vi sagt är detta: Vi se inte räntehöjningen som det primära, men vi vilja inte medverka till en fortsatt utpumpning av köpkraften via stora inköp av obligationer, utan vi anse att dylikt skall riksbanken försöka dämpa upp även med risk för att det kan medföra en viss räntehöjning. Jag anser att detta inte ligger så förfärligt långt ifrån den marginal i fråga om räntesvängningar, som herr Ohlin själv var inne på. Jag kanske också kan passa på att fråga,

Den allmänna ekonomiska politiken.

vad herr Ohlin menade — jag hörde väl inte på tillräckligt uppmärksam, kan jag tro — när han talade om att begränsa investeringarna. Jag vet sedan gammalt, att han framhållit detta såsom varande en mycket central punkt i inflationsbekämpandet, vilket jag gärna instämmer i. I dag fick jag den uppfattningen att herr Ohlin förklarade, att det dock inte fick ske genom ökade kontrollåtgärder. Samtidigt avvisade han mera generellt verkande medel. Får jag fråga: Hur skall egentligen den där trollkonsten att skära ned investeringarna utan skärpt kontroll eller användande av hårdare föreningspolitiska medel gå till?

I fortsättningen sade herr Ohlin, att han hade den uppfattningen, att den bristande samhällsekonomiska balansen kvarstår, även om vi skulle nå balansen mellan sparandet och investeringarna. Inte heller på den punkten blev jag alldeles på det klara med vad herr Ohlin menade, nämligen hur den där bristande balansen skulle avverkas.

Herr Ohlin talade också om skillnaden mellan punktskatter och omsättningsskatt ur vänstersynpunkter. För-låt, att jag inte heller där blev övertygad. Som herr Ohlin framställde det skulle en mera allmän omsättningsskatt vara väsentligt svårare att avskaffa än punktskatterna, alltså skatt på exempelvis bensin, papper eller någon annan vara. För min del har jag snarare den uppfattningen, att man lättare glömmet bort en skattehöjning, som ligger på en viss vara, än en omsättningsskatt som ligger över det hela. Är det någon som numera tänker på t. ex. trafikskatten? Den var väl ett slags punktskatt, som skulle tagas bort ganska snart. Ja, men den har vuxit in i det allmänna medvetandet och nu ligger den där den ligger, och jag befärar att det kommer att gå så med en rad andra konsumtionsskatter. Jag anser för min del inte att det är svårare att sänka en allmän

omsättningsskatt än att taga bort en besvärlig punktskatt.

Jag tillåter mig vidare några randanmärkningar till vad talesmannen för bankoutskottets majoritet yttrade. Herr Molander upplyste kammaren om vilken fördel det var att vi i tid fingo så pass stor import, även om vi allt för hastigt blevo av med våra valutareserver. Vi lyckades därigenom att köpa varor till väsentligt billigare pris. Ja, det där låter ju ganska bestickande, men får jag fråga herr Molander: Hur tillgår det nu? Är det inte så, att vi i brist på dollar köpa dollarvaror i andra hand ifrån mjukvalutaländer och till väsentligt högre priser — jag har hört sägas ända upp till 40 % — än om vi haft dollar att köpa för? Då kanske den vinst herr Molander talade om försvinner utan vidare och tar mera med sig. Jag anser nog att bankoutskottet borde studera denna fråga litet närmare, innan det drar sådana slutsatser som herr Molander gjorde.

Jag kan dela herr Halls mening att vi inte böra skapa någon katastrofstämning utan söka reda upp våra ekonomiska förhållanden så långt möjligt tillsammans. Herr Hall varnar för någon vanstyremyt. Jag skulle vilja svara, att det är lika riskabelt att låta folk tro, att det inte förefinns några risker för ett sämre penningvärde och att allt går bra bara vi hålla oss tysta och lugna och hundraprocentigt lita på finansministern. Det besvärliga i denna sak är att detta gjorde spararna, de litade i mycket hög grad på finansministern både 1940 och 1941, då han lånade pengar och utlovade att de skulle komma igen med ungefär samma goda värde. Jag beskyller ingalunda herr Wigforss för att avsiktligt ha farit med felaktiga uppgifter — omständigheter ha ju tillkommit som inte varit lätta att bemästra. Men herr Hall måste förstå: folk tror i detta fall inte vad som helst. Då man ser den utveckling som pågår är

Den allmänna ekonomiska politiken.

man misstrogen och låter sig inte nöja med bara vackert tal.

Jag har vid flera tillfällen framfört till finansministern, att jag anser att han på ett långt tidigare stadium borde ha sökt tydligare än som skett informera människorna om den utveckling som fortgår. Om jag inte minns fel talade finansministern för några månader sedan i Sundsvall och skulle då för det svenska folket beskriva det ekonomiska läge, vari vi befinna oss. Jag tror att han yttrade sig på följande sätt — uttalandet gällde en eventuell sänkning av levnadsstandarden: Om en något mindre tillgång på nylonstrumpor, sade finansministern, kan betraktas som sådan, ja, då är det givetvis en standardsänkning! Jag anser att man måste tala ett väsentligt öppnare språk. Jag vill minnas att vi vid ett senare tillfälle gjorde finansministern uppmärksam härpå, och jag har också till min glädje senare sett, att saken har framställts på ett bättre sätt. Men vi skola inte uppmuntra till sådant språk, ty det leder inte till ökat förtroende.

Herr Hall talade om åtskilligt, som jag inte skall uppehålla mig vid. Han upplyste kammaren bl. a. om en så viktig sak som att riksbanken inte importerar själv, utan att det är enskilda som göra det. Det var väl en ganska onödig upplysning. Ännu ha vi inte kommit så långt i förstatligandet, att vi använda riksbanken som ett vanligt inköpsorgan.

Beträffande frågan om centralbankens rätt att köpa obligationer säger herr Hall, att en centralbank kan ju inte avstå ifrån detta utan vidare. Nej, det håller jag med honom om, men frågan är i vilken omfattning det skall ske. Herr Hall nämnde att försäkringsbolagen förbundit sig eller i alla händelser utlovat att inte sälja obligationer. Ja, det är ju gott och väl. Men vad händer i fortsättningen om det skulle bli bestående, att försäkringsbolag och sparbanker måste förbinda sig att inte avsetta statens obligationer, när exempel-

vis finansministern om tre kvarts är skall börja återbetala 279 miljoner i obligationslån? Mig veterligt har det inte upptagits några pengar för sådant i riksstaten. Jag förmodar att finansministern och riksbanken räkna med att lånet skall konverteras. Man kanske då märker på efterfrågan på obligationer, att folk inte är så förfärligt angelägna att köpa ett papper, som är låst och inte kan användas eller omsättas när det behövs?

Herr Hall talade vidare om skattetänkandet. Ja, tyvärr finns detta inom alla grupper. Det är det bekymmersamma att man hör hur företags ledare först och främst diskutera, var de skola hitta en duglig taxerings- och skatteexpert. Det låter nästan som om det vore viktigare för ett företags tillvaro än att finna den tekniske experten, och så kanske det i stor utsträckning också är. Detta skattetänkande går emellertid långt ned även i lönearbetargrupperna. Det märks när det blir fråga om arbete, som skall utföras på övertid, och det märks på olika områden, där man skulle ha önskat en ökad arbetsinsats. Det mest skrämmande i den vägen hörde jag här om dagen av en industritjänsteman, som bearbetat uppgifterna över första kvartalets avlöningar i år inom ett av våra större industriföretag. Icke så oväsentliga höjningar på både ackorden och timlönen hade gjorts inom företaget, men det visade sig att man ändock inte utbetalat mera i avlöningsmedel än tidigare. När man fullföljt undersökningen fann man, att detta helt enkelt måste betyda, att arbetsintensiteten i viss mån minskat eller att ackorden icke utnyttjades. Detta föranledde omedelbart frågan: Var det skattetänkandet, som också där började på att göra sina verkningsgällande? I så fall sätter det på ett sådant ställe sannolikt ännu hårdare märke i vår produktion än när det gäller andra grupper.

Jag skall, herr talman, sluta med detta och bara säga ett par ord om på-

ståendet, att vi från vårt håll inte skulle vilja stödja, eller i alla händelser se med mindre tillfredsställelse den överenskommelse, som finansministern håller på att träffa med olika grupper här i landet om återhållsamhet i inkomsthänseende. Det är alldeles felaktigt. Vi ha långt tidigare uppmanat finansministern att försöka sig på sådana utvägar, och vi anse att det är önskvärt att han får framgång på den vägen. Vad vi sagt är att enbart detta inte hjälper i den situation vi befinna oss uti. Det gäller att handla så att inte dessa grupper känna sig lurade på grund av att staten inte kan försvara sina positioner. Det är den punkten vi vilja diskutera här i dag.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Av bankofullmäktiges skrivelse till regeringen, varpå bankoutskottets utlåtande grundar sig, framgår tydligt att den ekonomiska situationen i landet är mindre tillfredsställande. I dag diskutera vi orsakerna till det mindre tillfredsställande läge, som vi härvidlag befinna oss i. Jag skall inte försöka att lägga skulden vare sig på den ena eller andra — vi skola väl inte vara som småttingar som kivas om någonting och skylla än på den ena, än på den andra. Vi ha nog litet till mans bidragit till den situation vi kommit i.

När vi i slutet av 1930-talet genomförde en lönereglering för statstjänstemännen, kappades alla politiska partier med undantag av det jag representerar om att bjuda över varandra. Man menade att det förslag, som framlagts av regeringen, som jag tillhörde den gången, var mindre tillfredsställande; för egen del tyckte jag det var väl avvägt. Det var självfallet därför att man därigenom ville vinna proselyter till såväl det ena som det andra partiet, och börjar man på det sättet kan det naturligtvis inte bli någon tillfredsställande utveckling. Jag vill samtidigt erinra om

Den allmänna ekonomiska politiken.

att varken jag eller mina närmaste medarbetare inom partiet någonsin drivit den linjen, då det gällt jordbruket, utan vi ha sagt att skall jordbruket över huvud taget fylla sin uppgift i samhället, måste det beredas möjlighet att producera på tillfredsställande villkor. Om vi sedan stanna vid den eller den lönenivån är ur vår synpunkt fullkomligt likgiltigt, bara vi komma i sådan paritet med övriga grupper, att man kan skaffa arbetskraft för att kunna utöva denna för folket och landet gagnande näring.

I slutet av 1930-talet eller strax före krigets utbrott rådde en högkonjunktur inom den svenska industrien. Denna högkonjunktur bidrog till att åren före kriget öka marginalen mellan jordbrukets och industriens inkomstmöjligheter. Krigsutbrottet medförde självfallet fördyrade omkostnader för både den ena och den andra industriella produktionen, och när vid denna tidpunkt den statliga kontrollen utvidgades, lades de priser, som varit rådande före krigsutbrottet, till grund för de beräkningar som utfördes av denna kontroll. Följaktligen kan man säga, att den industriella produktionen fick en favörställning, medan andra produktionsgrenar fingo det sämre ställt. Men de som hade en favörställning fingo behålla den i fortsättningen också. Detta bidrog till att de, som voro anställda i dessa rätt vinstgivande företag, begärde att få en större andel av företagets vinst, och det kan man ju förstå, om man sätter sig in i deras ställning. Genom s. k. pris- och lönestoppet 1942 hejdades dess bättre den saxning uppåt, som dittills pågätt, och det åstadkoms en enligt min mening lycklig stagnation i utvecklingen, så att man utan att överanstränga köparna av livsmedel och annat kunde få till stånd en viss förbättring i förhållandet mellan de ekonomiska förutsättningarna för jordbruksproduktionen och för övrig produktion. Det hela sprack emellertid 1944. Då förklarade som bekant finans-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ministern i ett tal i Göteborg — det var på samlingsregeringens tid, fastän vi andra inte blivit informerade om saken — tydligen under trycket från vissa grupper och från sina utgångspunkter — att han ansåg att man inte borde stå emot dessa grupper i deras krav på en större andel av nationalinkomsten. Jag sade den gången, att om priskontrollen skulle kunna fungera tillfredsställande och om vi skulle kunna hindra en inflationistisk utveckling borde man se till, att det inte bleve några väsentliga ökningar i inkomsterna, ty självfallet skulle annars skruven komma i gång och den ena lönehöjningen följa på den andra. Enligt min mening och med den syn jag har på samhället och dess uppgifter borde man emellertid se till att de lägre inkomsttagarna finge en bättre ekonomisk ställning; jag var mycket angelägen om att så skedde. Enligt mitt sätt att se fanns det också alltför många medborgare i vårt land, som hade en alldeles för låg levnadsstandard, när det gäller att försörja hustru och barn på ett tillfredsställande sätt med ur hushållssynpunkt nödiga och nyttiga varor. Men det är alldeles självklart, att samtidigt som man skaffar så många människor som möjligt en bättre inkomst och därmed en bättre ekonomisk ställning måste man se till, att det finns tillräckligt med varor för dem att kunna köpa för denna ökade inkomst. Med det sagda är jag inne på det fel som socialminister Möller begick, då han i all välmening efter krigsslutet 1945 försökte att med efterkrigsprogrammets hjälp driva fram den s. k. nyckelindustrin, nämligen byggnadsindustrin, med påföljd att den drog till sig en del arbetskraft, som behövdes för att producera de varor, som de ökade inkomsterna gjorde det möjligt att köpa. Det varnades åtminstone från min sida för att denna utveckling skulle komma att leda till svårare förhållanden för oss, och här ha vi också att söka en av orsakerna till att vi nu befinna oss i en svår situa-

tion. Men det är också möjligt att oppositionen, såsom man säger, inte varit tillräckligt samlad. Man var kanske från vissa håll för mycket känslig för 1946 års val, och nu äro vissa personer kanske känsliga för 1948 års val. Jag skall emellertid drista mig att ge några anvisningar på åtgärder, som jag tror äro nödvändiga för att vi skola kunna få tillstånd en bättre samhällsekonomisk balans än den vi för närvarande ha. Jag är inte övertygad om, att regeringen gått tillräckligt långt i fråga om investeringsverksamheten på bostadsbyggandets område o. s. v., och att regeringen genom samråd med industrien fått denna att i tillräcklig utsträckning beakta tidens ekonomiska läge. Om människorna kunna få sysselsättning inom exempelvis byggnadsindustrin, där man får bra betalt, lämna de naturligtvis sina gamla företag för att söka sig dit där det är bättre betalt, och resultatet blir naturligtvis att massor av dagsverken förloras och att produktionen undergår en väldig minskning. Trots de löneförbättringar, som undan för undan skett, ha vi inte ökat produktionsvolymen såsom det bort ske, och därför befinna vi oss nu i dagens situation. Det är klart att om inte arbetsintensiteten bibehållits, då lönerna ökats, resultatet blivit att produktionskvantiteten minskats. Det märks ju också för var dag, att när lönerna inom t. ex. byggnadsarbetet stiga blir man inte lika angelägen om att få arbeta hela veckan, och det är inte utan att man inom vissa inkomstkikt börjat resonera som så, att så höga som skatterna nu äro är det ingen mening med att skaffa sig större inkomster. Jag skall ta ett exempel. Jag träffade för någon tid sedan en slakteriarbetare som sade, att han och hans hustru hade en årsinkomst av 11 000 å 12 000 kronor, men att de säkerligen skulle kunna tjäna mera, om de så ville. De gjorde det inte därför att de hade den uppfattningen, att det mesta därutöver gick till skatter. Det är emellertid klart att det blir pen-

Den allmänna ekonomiska politiken.

gar över, men hela resonemanget vittnar om hur folk psykologiskt reagerar. För min del anser jag resonemanget vara felaktigt, men när man har att beakta de olika uppfattningar, som råda här i landet, måste man naturligtvis också ta hänsyn till sådana här problem.

Jag skall vidare be att med några ord få beröra arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Enligt gällande bestämmelser är det inte tillåtet — men jag vet att det förekommer i rätt stor utsträckning — att folk, som slutfört sitt arbete på ett visst område, bliva inskrivna i byggnadsarbetarfacket eller i något annat fack, fastän det funnits skogsarbete eller annat arbete, som inte lönat sig lika bra. I stället för att utföra ett nyttigt arbete, går man och låter stämpla i sina böcker. Jag hemställer, att regeringen ville undersöka hur man ute i de olika avdelningarna i fackförbunden tillämpar arbetslöshetsförsäkringslagens föreskrifter. Det är alldeles självklart att för varje människa, som går utan arbete, blir det svårare för oss andra att skaffa fram den kvantitet varor, som vi behöva. Förhållandena inom byggnadsbranschen ha, såsom jag tidigare framhållit, naturligtvis i sin mån verkat så att produktionen inom andra områden blivit mindre. Detta gäller inte minst inom exportindustrien. Enligt min mening blevo de byggnader, som uppfördes under de år då vi kunde exportera varor till mycket höga priser, oerhördt dyra för oss därför att om vi byggt mindre skulle trämassa m. m. kunnat exporteras i mycket större omfattning.

Det är en annan sak, som jag gärna skulle vilja fråga om, nämligen hur det kan ha varit med samarbetet mellan regeringen och exportföretagen. Har det inte inträffat att vissa exportföretag förhandlat med ett land och i avvaktan på prisavtal velat uppskjuta exporten till ett annat land där prisavtal förelåg t. ex. på Belgien, som vi hade rätt

att exportera 80 000 standards trävaror till men låtit exporten dit ligga nere i avvaktan på utgången av motsvarande förhandlingar med England, därför att man inte ville att priserna i det förra fallet skulle »störa» priserna på Englandsförhandlingarna. Följden blev att myndigheterna tillmötesgingo önskemålen och uppsköto exportlicens. Så har saken berättats för mig av en trävaruexportör, som tillade, att under första hälften av detta år inte exporterats mer än halva den kvantitet, som Belgien varit intresserat av att köpa. Jag tänker nu inte lägga hela skulden på regeringen för detta förhållande, men anser att regeringen valt mindre lämpliga rådgivare på detta område. Om den i stället för rådgivare, som varit skickliga i konsten att skriva, hade valt folk med praktiskt handlag, hade det ur många synpunkter varit mycket bättre. Det är klart, att om vi försuttit någon möjlighet att få in valuta ha vi fått våra möjligheter att köpa varor utifrån försämrade. I den mån vi själva inte kunna producera nyttighetsvaror, som det svenska folket har möjlighet att köpa, är det givetvis av intresse för oss att kunna importera varor, och skulle importpriserna visa sig vara för höga, få vi diskutera den saken som vi gjorde i går beträffande subventionerna för att på den vägen kunna hålla prisnivån nere. Det är klart att det främst är de höjda lönerna som åstadkommit köpkraftsoverskottet, och därför förvånar det mig, att bankoutsnittet skrivit, att den på konsumtion inriktade efterfrågan i år har ytterligare ökats genom införande av barnbidrag och höjda folkpensioner samt genom höjning av löner och jordbruksinkomster. Ja, jordbrukets inkomster komma i sista hand, men de ha inte verkat och komma inte att verka förr än den 1 september, så någon höjning i det avseendet har väl ännu ingen kunnat förmärka och höjningen av folkpensionerna och barnbidragen kan ju inte ha åstadkommit någon revo-

Den allmänna ekonomiska politiken.

lution under den tid som gått efter höjningen. Och för övrigt finns det ju så många andra pensioner, som äro väsentligt högre än folkpensionen. Det är klart, att det är den stora massans köpkraft som ökat, men för den stora massans skull måste man också vara angelägen om att vi få in varor i tillräcklig utsträckning. När jag läser vad såväl utskottet som reservanter skrivit i detta fall, tycker jag nog, att det är hugget som stucket. Reservanterna visa på vissa saker och utskottet på vissa andra. Det huvudsakliga är ju att såväl regeringen som bankofullmäktige och riksdagen blivit underkunniga om, hur situationen är — jag vill inte säga att besvärligheterna äro olösliga om vi inte dröja och åter dröja med att vidtaga erforderliga åtgärder; det har syndats tillräckligt tidigare. Ty det är ju så att om ekonomien — både den enskildes och statens — kommit i mindre god balans, ju snabbare den kan repareras, ju lättare går det. Men går det för långsamt, blir reparationen svårare att åstadkomma.

Reservanterna ha också antytt, att man skulle kunna höja räntan. Ja, det är självfallet, men då äro vi också inne på vår som jag i går sade alltför mycket fastlåsta index. Men det är en sak, som regeringen enligt mitt sätt att se har möjlighet att undersöka. Särskilt vill jag rekommendera, att det undersökes i vad mån en höjd ränta skulle kunna komma att inverka på hyrorna och i vilken mån de eventuellt höjda hyrorna skulle inverka på index. Men inverka de på index är det inte säkert, att vi få den ekonomiska balansen bättre genom att räntorna bli höjda. Jag har tidigare sagt min mening att det var fel, när räntan förra gången sänktes. Här se vi en av följderna: vi stå där vi stå. Härtill kommer det efterkrigsprogram, som socialminister Möller satt i kraft, då han förmodligen trodde, att vi levde i en depressionstid i stället för i en högkonjunktur. Att företagen tävla om

att locka till sig arbetskraft genom höjda löner är givetvis mindre rationellt, särskilt nu när vi behöva sysselsätta varenda arbetsför människa för att kunna åstadkomma det bästa möjliga. Byggnadsverksamheten har naturligtvis, tack vare statliga subventioner, lån och den låga räntan, ökat i hastigare tempo än den eljest skulle ha gjort, och därtill har tillståndsgivningen vissa tider varit relativt riklig.

Vidare rekommenderas från vissa håll, att riksbanken skulle sluta med obligationsköpen. Ja, det är en sak, som jag tycker regeringen allvarligt skall tänka på, men det är klart, att om riksbanken upphör med dessa köp, komma obligationerna att falla. De som köpt sina obligationer och räknat med att vid en försäljning få tillbaka de pengar de satsat få ta förlusten, men naturligtvis bli de missräknade på statens handlingsätt. Men vi leva ju inte i en tid, då vi kunna tänka oss en oavbruten förbättring av den enskildes ekonomi. Jag menar med andra ord, att vi leva på en standard, som vi ha mycket svårt att hålla. Men när vi ha svårt att hålla den, skola vi naturligtvis undersöka vilka åtgärder vi böra vidtaga för att kunna styra utvecklingen så att den inte kommer att gå i en alltför ogynnsam riktning. Det har sagts mig, att man skulle kunna sänka inköpskursen på obligationerna till 97 eller 94,5 procent. Jag kan inte bedöma den saken så bra som bankofullmäktige, men det kan tänkas, att om man börjar med att sänka den till 97, kommer folk att resonera som så, att nu äro vi på glid och utbuden ökas därför ännu mera. Till dem som mena, att metoden är ägnad att bidra till att hejda utvecklingen, skulle jag vilja säga, att jag tror att det är bättre att sätta kursen ännu lägre, så att folk tycker, att det har gjorts ett så stort »kap» att man helst behåller sina obligationer. Men då är man givetvis inne på räntehöjningens väg, och då blir frågan, som jag tidigare fram-

Den allmänna ekonomiska politiken.

hållit, i vad mån räntehöjningen inverkar på bostadsbyggandet och i vad mån detta i sin tur inverkar på index. Är det så att de prisförhöjningar på konsumtionsvaror, som äro en följd av att man genom den allmänna beskattningen syftar till att dra in en del av köpkraftsöverskottet, ja då går ju även den höjningen in i index. Är det så blir index ännu mera löslig än den nu är. Därför skulle jag vilja rekommendera en undersökning om inte det hela skulle kunna ordnas på ett bättre sätt.

Reservanterna föreslå vidare en omsättningskatt efter en ny princip. Jag tillhörde ju dem, som när omsättningskatten togs bort voro tveksamma. Jag ansåg å ena sidan, att det var ett nationalekonomiskt fel att ta bort den. Å andra sidan fick jag naturligtvis erkänna, att den drabbade ojämnt, men naturligtvis hade man kunnat lägga om den på något sätt. När det nu rekommenderas att införa en omsättningskatt av annan skepnad än den gamla, får man inte konstruera den så, att den drabbar flerbarnsfamiljerna i större utsträckning än andra. Det gäller ju nämligen att dra in den överflödiga köpkraften, men det kan ju finnas åtgärder ägnade att dra in den överflödiga köpkraften på ett bättre sätt än genom att pålägga en ny omsättningskatt. På det håll där man rekommenderar en sådan skatt, har man väl en annan syn på saken. Visst kan frågan tagas under omprövning, men då får också regeringen enligt mitt sätt att se ta många andra frågor under omprövning. Vad jag närmast tänker på är att frågan om räntan kan undersökas, och då får man samtidigt undersöka, hur en höjning av räntan skulle inverka på bostadsmarknaden. Möjligheten att slopa obligationsköpen kan också undersökas, men det får man naturligtvis göra med utgångspunkt från de verkningar obligationsköpens upphörande få samt de föreställningar man ingivit de nuvarande obligationsinnehavarna och den rätt

dessas kunna ha att få sin valuta tillbaka. Men vad jag framför allt anser böra undersökas är huruvida index är beroende av sådana prisökningar, som egentligen äro tillkomna för att taga bort en del av den överflödiga köpkraften. Är det på det sättet menar jag, att det är felaktigt, och då bör man söka rätta till det.

Det ser icke ut på finansministern som om han tycker att det är felaktigt. Men det kan hända, att om han studerar saken noga så kommer han till den uppfattningen. Jag menar ju att det kanske kan vara till någon nytta.

Jag har nu försökt draga fram vissa synpunkter. Redan 1946 då vi fingo prognoserna för inkomstutvecklingen ställde vi oss mycket betänksamma till dem, som voro större optimister än vi. Inkomstutvecklingen har lett till, att det nu icke uträttas en hel del arbete, som ur hela folkets synpunkt hade varit mycket önskvärt.

Herr Ohlin slutade sitt anförande med att säga att han ville ha reda på regeringens linje i fortsättningen. Det hoppas jag att vi få. Det kan ju hända, att man kan göra det mycket enklare än herr Ohlin sade. Man kan bara säga, att vi försökte på den linje, som vi tyckte skulle leda till det bästa för hela folket. Men om vi försöka en gång till hoppas vi lyckas bättre än vi lyckats hittills.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! I denna diskussion har sagts så mycket och tagits upp så ofantligt många synpunkter, att det är ganska hopplöst att kunna behandla dem alla. Jag skall försöka att samla vad jag här har att säga under några större synpunkter.

Jag skall börja med den kritik som riktats mot regeringen därför att den icke skulle ha för folket talat om sanningen om vårt ekonomiska läge. Jag

Den allmänna ekonomiska politiken.

tror att hela detta tal bygger på en missuppfattning av hur man inom regeringen och det socialdemokratiska partiet uppfattar läget. För det socialdemokratiska partiet är den utveckling av vårt svenska folkhushåll och den svenska levnadsstandarden som ägt rum efter kriget ingen olycka. Tvärtom anse vi den till väsentlig del ha varit en lyckosam utveckling.

När jag börjar detta anförande kan jag icke underlåta att erinra om att det praktiskt taget är den häftiga politiska striden mellan partierna som har hindrat oss att betrakta vår ekonomiska utveckling med ungefär samma ögon. Det är såvitt jag förstår en feltolkning i väsentlig grad av det läge, i vilket vårt land befinner sig, som t. ex. högerreservanterna i utskottet ha framlagt.

Lägg märke till, att i denna framställning både här i utskottsbetänkandet, i reservationen och i den offentliga diskussionen är det icke alltid fråga om bestämda påståenden om att läget är så och så förtvivat. Men hela den läggning som dessa framställningar ha är avsedd att suggerera läsare och åhörare och hela folket, att vi befinna oss i ett läge som visserligen, enligt vad man ibland medger, icke är katastrofartat: vi stå icke omedelbart inför sammanbrott, men det är så, att kärran är nere i dyn ända till naven, såsom herr Hagberg i Malmö uttryckte sig. Läsare och åhörare få den föreställningen, att här försiggått en utveckling efter krigets slut, som långt ifrån är en utveckling framåt utan tvärtom innebär en stadig tillbakagång, som under det sista året blivit ytterligare påskyndad.

Reservanterna börja t. ex. med ett sådant uttalande som detta: »Sedan flera år tillbaka saknas i vårt land samhälls-ekonomisk balans genom att etc.» Är det icke klart, att varje läsare får den föreställningen, att uttrycket »sedan flera år» betyder de år, som förlupit efter krigsslutet? Nu är förhållandet det, att under hela krigstiden, sedan vi fått av-

spärrningen o. s. v., hade vi samma brist på samhälls-ekonomisk balans. Det är endast det, att vi efter krigets slut icke lyckats komma till full samhälls-ekonomisk balans, som man kan säga är verklighet.

Man börjar tala om att när kriget slutade för tre år sedan hade vårt land ett gynnsamt utgångsläge med en stark valutaställning och en oförstörd produktionsapparat. Av den följande framställningen om olyckorna kan jag icke draga annan slutsats än att skrivarna vilja giva folk intryck av att denna oförstörda produktionsapparat nu skulle på något sätt vara försämrad. Man fortsätter med att tala om, att samtidigt rådde en betydande efterfrågan på våra exportvaror, varav också förhållandevis stora lager funnos. Det är alldeles riktigt detta. Men samma efterfrågan råder fortfarande. De uppenbara svårigheter, som uppkommit i fråga om massaexporten till Förenta staterna, äro en särskild historia.

Alltså hela vägen igenom ger man folk den föreställningen, att vårt näringsliv efter krigets slut undergått en försämring. Om detta är vad herr Wiberg kallat att icke driva valpolitik utan i stället hålla sig till de sakliga förhållandena, är jag glad att man icke från högerhåll försökt sig på att teckna denna bild som man skulle ha gjort det, om man tänkt den såsom ett led i valagitationen.

Vad som hänt efter kriget är icke något tillfälligt. Det är icke så, att regeringen och oppositionen skulle ha en helt sammanfallande uppfattning hur man borde ha gjort och att sedan hade regeringen misslyckats i sin politik trots alla varningar från oppositionens sida. Det är tvärtom så, att de stora dragen av den utveckling som ägt rum ha skett i överensstämmelse med de riktlinjer, som regeringen från början drog upp för den ekonomiska politiken, i den mån regeringen och statsmakten kan anses ha ansvar för denna politik.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Vad skulle den följaktligen innebära? Jo, den skulle innebära, att vi efter krigets förstörelse, avspärrning, sänkta produktion och sänkta levnadsstandard så snabbt som möjligt skulle söka komma tillbaka till det tillstånd vi hade före kriget och helst ett stycke däröver. På vad sätt skulle det ske? Grundvalen skulle uppenbarligen vara en produktionsökning, som alla väntade skulle komma efter kriget. Jag tror, att denna förväntan var fullt berättigad. Och denna förväntan har gått i uppfyllelse. Kriget ryckte bort hundratusentals armar och hjärnor från det produktiva arbetet. Kriget hindrade oss att få in nödvändiga råvaror, bränsle, förbrukningsmateriel och maskiner. Kriget och avspärrningen skapade tvånget till surrogatindustri och ersättningsvaror, som måste bli dyrare än vad som skulle vara fallet vid fri handel.

På grundval av denna ökade produktion som faktiskt har inträtt, räknade vi med, att det svenska folkets levnadsstandard i fråga om konsumtionsvaror skulle högst väsentligt stiga. Det skulle ske genom en höjning av inkomsten i pengar, under det att samtidigt priser och levnadskostnader hölles så oförändrade som möjligt. Det skulle för det andra ske genom ett stort socialpolitiskt reformprogram och för det tredje genom skattesänkning.

På alla dessa punkter ha vi uppnått eller nästan uppnått vad vi räknade med. Det syndafall i fråga om löntagarnas inkomst, som här upprepade gånger varit på tal och som herr Wiberg antagligen åsyftade med beteckningen löflespolitiken och som herr Pehrsson-Bramstorp erinrade om när han sade, att utan hans vetskap förklarade jag på sommaren 1944, att regeringen ansåg nödvändigt att lönestoppet för de statsanställdas räkning brötes: hela denna utveckling har varit fullt medveten. Jag vill erinra om att det lönestopp, som bröts på hösten 1944, var ett lönestopp som vid detta tillfälle endast gällde för

de statsanställda; alla övriga grupper hade icke varit utsatta för ett strikt genomförande av det inkomststopp som vi förutsatte 1942. Det var ingen som 1942 räknade med att detta skulle bli evigt, lika väl som jag tror att ingen räknar med att den väntan på högre inkomst i pengar, som vi nu hoppas skall vara ett led i arbetet för en stabilisering, skall behöva bli alltför långvarig.

När detta lönestopp för statstjänarna bröts 1944 var det icke mera än till en del ett nytt språng uppåt. Det var till icke obetydlig del en anpassning för de statsanställdas vidkommande till en utveckling som redan försiggått på den öppna arbetsmarknaden, trots den övertygelse eller låt oss säga förhoppning om stabiliserade inkomster som vi 1942 hade.

När löneregleringen 1946 genomfördes voro vi alla i denna kammare överens om att den var riktig. Vi byggde nämligen såvitt jag förstår på den riktiga förutsättningen, att vårt lands tillgångar nu voro sådana, att de gäve underlag för en levnadsstandard också för de statsanställda, också för löntagarna, som åtminstone svarade mot den levnadsstandard de hade 1939 och antagligen kunde ligga ett stycke därutöver. Jag undrar om vi nu skola försöka att göra troligt, att detta har varit en missriktad politik. Jag antecknar med tillfredsställelse, att herr Ohlin nyss här på talarstolen förklarade, att enligt hans mening fanns det 1946 ännu ett utrymme för lönestegringar. Det var de lönestegringarna som genomfördes vid nyåret 1947.

När man i detta sammanhang sagt, att den stabiliseringsaktion, som nu satts i gång, borde ha satts i gång för ett par år sedan och att man räddade oss till det redan 1946, kan jag bara erinra om att sådana aktioner sättas icke i gång på grund av att några enskilda individer, statsråd eller nationalekonomer, ha kommit till den övertygelsen att nu är

Den allmänna ekonomiska politiken.

det riktigt att göra dem. Man gör dem när förutsättningarna börja mogna för att något sådant skall ske.

Var och en som känner läget inom den svenska arbetarrörelsen och hela löntagarklassen 1946 vet, att då hyste man där en fast övertygelse — samma sak som herr Ohlin givit uttryck åt — att det fanns utrymme för lönestegringar. Ingen som känner den svenska fackföreningsrörelsen kan fränkänna den moderation. Ingen som känner den kan vara okunnig om att dess sätt att bedöma möjligheter är mycket nyktert. Var och en vet, att det inom den centrala fackföreningsrörelsen icke fanns en röst, som vid detta tillfälle velat förorda ett stillastående i fråga om lönekrav.

Jag går så över till ett annat område. Herr Pehrsson-Bramstorp ville tydligen, om jag icke missförstod honom, skilja ut jordbrukarnas inkomsthöjning från andra samhällsgruppers. Det är icke möjligt. Man kan säga, att lantarbetarna och — låt mig gärna erkänna det — stora mängder av småbrukare sedan gammalt haft en levnadsstandard som legat lägre än motsvarande grupper på annat håll. Men hur önskvärt det än är att höja dessa grupper levnadsstandard och inkomster och hur villig man också är till att göra det, är man dock tvungen att taga konsekvenserna av det, nämligen att det innebär en ökning av köpkraften som i sin mån bidrar till att skapa den brist på samhällsekonomisk balans som vi nu tala om.

Den höjning av levnadsstandarden, som jag talat om i fråga om löner, kan kompletteras med det socialpolitiska programmet. Det är nästan generande att erinra mina goda vänner inom oppositionen om deras ställning 1946, då detta program framlades och man från regeringens sida uttalade sin betänksamhet mot att detta stora program skulle genomföras samtidigt med en betydande skattesänkning. Vi kommo

till den slutsatsen, att skulle programmet genomföras och icke balansen rubbas för mycket så var det icke möjligt att sänka skatterna så mycket som man från oppositionens sida begärde, när det var tal om förmögenheter och bolag. Jag skall uttrycka det riktigare: Vi ansågo i alla händelser, att för att genomföra en som vi tyckte nödvändig sänkning av inkomsttagarnas skatter var det för balansens skull nödvändigt att skapa viss motvikt genom en höjning av bolagsskatten och förmögenhetsskatten. Härvid förkunnade man åtminstone från högerhåll och folkpartihåll i upprepade vändningar, att denna höjning av förmögenhetsskatten och bolagsskatten kunde endast förklaras genom socialdemokraternas inrotade önskan att ha höga skatter, ty den vore fullständig onödig. Bondeförbundarna voro, som herr Pehrsson-Bramstorp alldeles riktigt erinrade, mera betänksamma på den punkten.

Jag förmodar att detta måste vara ett uttryck för att man på den tiden inom oppositionen bedömde läget mera optimistiskt än regeringen.

Det socialpolitiska programmet togs någorlunda enhälligt. Om man nu från högerhåll vill anföra, att man icke var lika beredd att taga de s. k. kontanta barnbidragen, är jag mycket villig att erkänna det. Det kan icke förnekas. När vi komma till folkpensioneringen skall jag giva det erkännande, som jag flera gånger offentligen gjort, att det var högern som drev fram eller i alla händelser i ganska hög grad bidrog till att det blev det dyraste förslaget som vann riksdagens bifall.

När jag i denna högerreservation till bankoutskottets betänkande läser om att överbalanseringen skall skapas genom sparsamhet med statens utgifter, hade det varit önskvärt, om man från dessa högermäns sida hade velat tala om, på vilka punkter man även vid detta års riksdag velat gå lägre än Kungl. Maj:t och kanske också påmint

om på vilka punkter man ansåg nödvändigt att kräva större utgifter.

Den utveckling som försiggått har jag velat karakterisera såsom en verklig höjning av levnadsstandarden. De bekymmer som vi ha och — jag kan gärna säga det — den olust som på många håll måste råda över nuvarande förhållanden hänför sig till de band på den enskildes rörelsefrihet också när det gäller användningen av hans inkomster, som ransoneringar och regleringar av olika slag måste lägga. Men det kan icke vara beroende på att han känner sig ha en sämre levnadsstandard än han tidigare haft, enär man vet att den, med undantag för vissa knapphetsvaror, faktiskt måste anses förete en ej oväsentlig höjning.

Jag fick här några uppgifter om förhållanden som jag mycket väl vet ingå såsom ett led i den fortsatta diskussionen om våra besvärligheter. Det kanske också har sitt intresse att se, hur vi handskats med våra tillgångar efter krigets slut, när det gäller eu så väsentlig del av människornas levnadsstandard som bostadsstandarden. Jag har uppgifter om hur många bostäder vi byggt jämfört med andra länder per tusen invånare 1947 och som visa följande siffror: Belgien 1,1, Kanada 1,6, Schweiz 1,7, England 3,5, Australien 4,0, Förenta staterna 4,7, Nya Zeeland 5,3 och Sverige 8,4.

Jag vet att man kommer strax att säga: Där ser ni; det är ju en av de stora anledningarna till den bristande balansen! Men det kan å andra sidan ej förnekas, att dessa bostäder ha vi. Vi komma icke ifrån att läget förbättrats, även om man sedan kan komma och fråga, vilka risker som denna utveckling har medfört. Jag kommer strax tillbaka till frågan: Skulle man för att undvika dessa risker föredragit, att förbättringarna icke genomförts?

Det är en fullständigt hopplös uppgift att försöka finna ett samlat uttryck för levnadsstandarden — det vet jag

Den allmänna ekonomiska politiken.

— och att försöka göra en siffermässig jämförelse mellan å ena sidan den brist som råder på bröd, fett, ägg och annan mat samt å andra sidan de ökade möjligheterna att skaffa telefonapparater och företa tågresor o. s. v. Det är hopplöst. Men det har ändå sitt intresse för att bedöma svenska folkets sätt att leva om jag säger, att 1935 installerades i Sverige 62 000 telefonapparater. 1947 installerades över 110 000. 1935 var antalet resor i tredje klass på järnväg 39 miljoner men 1945 111 och 1946 117 miljoner. Detta är en indikation på, låt mig säga den alltför höga levnadsstandard, som många anse att vi försöka skapa. Jag tror det är riktigt, att när vi bedöma olägenheterna, vi icke skola glömma de fördelar, som man också har vunnit.

Det sägs då och då i den upplysningsverksamhet, varigenom man, som jag förmodar, från oppositionens sida avser att sprida föreställningar om det verkliga läget, att den stora skillnaden mellan Sverige och andra länder är den, att vi började, när kriget var slut, i ett utmärkt läge, och så ha vi bara åkt stadigt nedåt, under det att i andra länder var det tvärtom: de började nedifrån och ha gått uppåt. Jag erkänner, att rörelseriktningen ofta är mycket viktigare än höjden, men när man gör en jämförelse med vad folk kan skaffa sig genom sina inkomster, tror jag ändå att ett konstaterande av vad folk i olika länder förmår köpa med sin arbetsinkomst kanske säger mer än mycket annat. Här har jag vissa uppgifter, som kanske ha sitt intresse. Det är jämförelser med Belgien, som ju på många håll anses vara ett mönster på grund av den politik, som man har fört där sedan kriget — Schweiz står ju utom tävlan, som vi veta, åtminstone enligt den borgerliga opinionen här i Sverige. Vi utgå från en metallarbetarlön. För att skaffa sig 1 kg oxkött behöver en belgisk metallarbetare arbeta 6 timmar, en schweizisk 2 $\frac{1}{4}$ och en

Den allmänna ekonomiska politiken.

svensk 1 $\frac{1}{2}$ timme. För att skaffa sig 1 kg smör behöver likaledes en belgisk arbetare arbeta 6 timmar, en schweizisk arbetare behöver arbeta drygt 4 timmar och en svensk arbetare behöver arbeta drygt 2 timmar. Alltså, det kan icke förnekas att den levnadsstandard, som vi kunna glädja oss åt här i landet, är en levnadsstandard som i förhållande till de ansträngningar, som folk måste lägga ned, är högst väsentligt högre än på något annat håll i Europa.

Då säger man: Men det är väl just ett tecken på att vi ha lagt ned så mycket på vår konsumtion att vi ha försummat våra produktiva investeringar! Jag vet inte, om ni ha sett på de siffror, som meddelats i nationalbudgeten. Där skulle ni ha funnit, att våra industriella anläggningar efter kriget äro av den omfattningen, att vi alla äro överens om att de ha varit för stora i förhållande till den tillgång på material och arbetskraft som vi ha, om vi nämligen ville behålla den fulla samhällsekonomiska balansen. Jag kan taga en siffra från en bilaga till statsverkspropositionen. Det kan vara rimligt att jämföra med högkonjunkturåret 1938/39, eftersom det var ett allmänt ansett gott år. Då visar det sig, att industriens bruttokapitalbildning under 1938/39 kan räknas till 718 miljoner kronor. 1946 var den 1 544 miljoner och 1947 1 843 miljoner kronor. Även med hänsyn till penningvärdets förändringar och prisstegringen är det uppenbart, att våra industriella investeringar under senare år ha varit lika stora eller större än de varit under högkonjunkturen före kriget. Andra investeringar inklusive jordbruk voro 1938/39 562 miljoner, 1946 1 200 miljoner och 1947 över 1 300 miljoner kronor.

Alla som skaffat sig en överblick över den industriella utvecklingen i Europa efter kriget äro överens om, och den som vill studera de rapporter, som sammanhånga med Marshallplanen,

skall få det bekräftat, att skillnaden mellan vad som hänt i Sverige och vad som hänt i en rad andra länder är den, att medan man i dessa andra länder har utnyttjat den gamla produktionsapparaten till det yttersta och låtit den förslitas för att kunna hålla uppe sin levnadsstandard, vilket är mycket naturligt när fattigdomen är stor, ha vi i Sverige ansett oss ha råd till att avstå så betydande delar av arbetskraft och material för nyinvesteringar, att vi kunna säga att vi haft en industriell högkonjunktur efter kriget.

Nå, säger man, men detta är ju icke något annat än själva konstaterandet av utgångspunkten för det som vi nu skola diskutera, nämligen om vi icke ha sträckt våra förhoppningar för långt. Vi ha försökt göra mer än vi orka med. Vill man uttrycka det på det sättet så gärna för mig, men man får komma ihåg att i ett samhälle sådant som vårt finns det icke någon central dirigering, och någon sådan fullständig central dirigering vet jag inte vem som önskar. I alla händelser gör inte regeringen det, även om vi önska en högre grad av planmässighet än som finns för närvarande. När det inte finns en sådan central dirigering utan enskilda, kommuner och staten var för sig försöka överväga, vad som är riktigt i fråga om investeringar, när varje stor grupp för sig försöker överväga, hur den skall kunna skaffa sig en höjd levnadsstandard, är det knappast något att förvåna sig över att man icke kan skjuta in sig så alldeles exakt. Det råder olika meningar: somliga äro mer, andra mindre villiga att taga de risker, som under alla förhållanden måste tagas. Man kan göra för mycket och därigenom skapa för stor efterfrågan, för stor sysselsättning och, som det heter, för stor köpkraft, eller också kan man inrikta sig på att vara på den säkra sidan, d. v. s. göra för litet investeringar, så att levnadsstandarden blir för låg och sysselsättningen för liten.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Regeringen anser icke att vi, såsom förhållandena utvecklats, kunnat gå en annan väg än vi ha gått. Men vi äro de första att erkänna att det har inträffat händelser ute i världen som göra, att hade man i förväg kunnat klart förutse dem, hade man antagligen ställt sina mål en liten smula lägre. Härvid är framför allt att märka den brist på dollars, som är utmärkande likaväl för vårt svenska samhälle som för hela västra Europa och andra delar av världen. Både Kanada och Sydamerika lida under densamma. Jag förbiser icke ett ögonblick, att den köpkraftsökning som vi haft, våra försök att samtidigt höja levnadsstandarden och göra stora kapitalinvesteringar, medfört att vi inom vårt land förbruka en större del av våra resurser än som i längden är lämpligt. Vi måste öka vår export för att skapa en verklig balans. Men det som just nu oroar oss och det som i denna diskussion har förts fram såsom verkligt oroväckande är icke den allmänna bristen på balans i vår utrikeshandel. Sådan balans håller på att åstadkommas genom förverkligandet av det export- och importprogram, som under de senare tiderna följts. Även om man når fram till balans mellan export och import, så följer icke därav att man kan komma ifrån den brist på balans, som kan inträffa gentemot ett särskilt land, om detta har en sådan ställning och driver en sådan politik att det är nödvändigt att skapa jämn balans just med detta land, och det veta vi ju alla att det gäller Förenta staterna i förhållande till både Sverige och andra länder.

Denna fråga har ju en icke oväsentlig betydelse, när det gäller att bedöma, vilket värde man skall tillskriva de enda nya botemedel för att nå fram till balans, som ha framförts just nu från högerhåll i reservationen. Man frågar där: varför har icke stabiliseringsaktionen gjorts för två år sedan? Jag har redan svarat: de psykologiska förutsätt-

ningarna förelågo icke. Jag skulle kunna fråga: varför har man icke förrän i dag från högerhåll krävt räntehöjning? Jag kan icke tro att det fanns något psykologiskt hinder för att göra detta vid en tidigare tidpunkt, då väl alla måste erkänna, att effekten av en räntehöjning skulle blivit större ju tidigare den företagits. Att först när man ser, att kärnan är nära till naven i dyn komma med förslaget om att ytterligare pressa ned investeringarna, som man redan på olika vägar pressat ned mycket starkt, förefaller icke precis vara ett tecken på förutseende. Men om jag bortser från detta, ställer jag frågan: vad finns det för möjlighet att genom en räntehöjning eller genom införandet av en omsättningsskatt skapa den balans i förhållande till Förenta staterna, som rubbats genom att vår massaexport till Förenta staterna, på grund av de höga priser som man hittills har kunnat betinga sig och som man naturligtvis inte gärna är villig att sänka, minskats? Vi ha på grund av detta förhållande nödgats inrikta vår export av trämassa åt annat håll. Jag har inte hört någon som har kunnat föreslå, på vad sätt en räntehöjning skulle kunna åstadkomma denna balans, lika litet som jag har hört att någon av de sakkunniga, som ute i Europa bedömer Europas brist på dollars, en enda gång kommit på den tanken, att man skulle kunna åstadkomma balans mellan Europa och Förenta staterna genom att höja räntan i Europa.

På denna punkt äro vi alltså framme vid det som är det praktiska problemet, som har varit det länge och som vi ha diskuterat upprepade gånger förut. Det är inte någon ny situation, och om man, för att nu återigen tänga valtonen, från oppositionens sida här i riksdagen och ute i landet vill skapa den föreställningen bland folk, att regeringen har suttit, som herr Wiberg sade, med armarna i kors utan att ha gjort något trots alla varningar från

Den allmänna ekonomiska politiken.

oppositionens sida, så är det oppositionen obetaget. Vi kunna bara erinra om att vi insett allvaret i läget och gjort ansträngningar för att rätta till det långt tidigare. Talet om att vi icke skulle ha insett de svårigheter, som måste uppstå i en ekonomisk situation sådan som den vi måste räkna med efter kriget med brist på varor, med en högkonjunktur, som uppstått på grund av att man inom vårt näringsliv varit alltför optimistisk och handlat därefter, talet om att vi icke skulle insett följderna av en sådan högkonjunktur med full sysselsättning, kan jag ju motbevisa helt enkelt genom att be de kammarledamöter, som inte redan gjort det, att läsa igenom bara några stycken här och där i de statsverkspropositioner och finansplaner, som under de föregående åren lagts fram. Jag kan kanske framför allt erinra om, efter som frågan om lönehöjningarna 1944 på hösten spelat en sådan roll, att just i samband med dessa lönehöjningar hade jag tillfälle att här i kammaren erinra alla — icke minst den opposition som talade om att man var för återhållsam, när det gällde dessa lönehöjningar — om det läge vi befunno oss i. Detta läge var sådant att vi alla önskade full sysselsättning och måste taga konsekvenserna. Vi fingo icke blunda för att en ständig ökning av alla samhällsgruppers inkomst låg inom räckhåll. Att under sådana förhållanden beskylla regeringen för att icke inse vikten av problemet och för att icke förstå vilken spänning som skulle uppstå är icke riktigt. Men, som sagt, nu frågar man: vad har regeringen för planer i fortsättningen? Jag skulle vilja svara: regeringen vill fortsätta på de vägar, på vilka den hittills slagit in. Regeringen har icke funnit några nya områden, på vilka den anser det nödvändigt att ingripa. Hur långt man bör ingripa på de områden, där vi redan vidtagit åtgärder, får bli beroende av den fortsatta utvecklingen. De nya uppslag, som kommit från högerreservan-

terna, äro i grund och botten två. Det är en räntehöjning, framkallad av ett upphörande av obligationsköpen i riksbanken, och det är införandet på nytt av en omsättningsskatt. Dessa uppslag ha så många gånger varit uppe till diskussion inom regeringen, och regeringen har, när den vägt argumenten mot varandra, kommit till den uppfattningen, att en höjning av räntan och återinförandet av den allmänna omsättningsskatten icke skulle medföra så stora fördelar, att de övervägde de oundvikliga nackdelarna. Det är skäl att påpeka, att en räntehöjning, om den skulle vara av en sådan betydelse att den skulle inte bara kraftigt minska för att inte säga helt lamslå bostadsbyggandet utan också skulle ha effekt på de industriella investeringarna, måste vara av en ganska betydande storleksordning. Om man däremot vill nöja sig med att använda den endast såsom medel för att omöjliggöra bostadsbyggandet, är det ett onödigt medel, ty den reduktionen kunna vi vidtaga på annat sätt. Det omfång, som bostadsbyggandet nu har och det som det kommer att få i fortsättningen, är helt och hållet beroende på vad vi själva vilja. Jag kan tänka mig att det finns någon som resonerar så här: hade vi slagit ned allt bostadsbyggande efter kriget eller åtminstone hållit det inom de blygsamma proportioner, som de siffror jag nämnde från andra länder giva vid handen, skulle det funnits utrymme för en större industriell investering utan de verkningar i fråga om köpkraften, som vi nu tala om. Utan att vara särskilt sakkunnig på detta område har jag emellertid hört så mycket under dessa år om nödvändigheten av att skaffa bostäder inom kommuner, där en industriell utveckling icke kan försiggå, om man inte skaffar bostäder, att jag tror att sambandet mellan en hel del av bostadsbyggandet och den industriella utvecklingen är sådant, att ett lamslående av bostadsbyggandet icke varit möjligt.

I alla fall, här får var och en välja, om han föredrar att ha ett så pass stort bostadsbyggande som vi ha eller om man skulle mer eller mindre radikalt skära ned det, men det behöver icke leda till räntehöjning.

Ett upphörande av obligationsköpen skulle otvivelaktigt minska tillflödet av köpkraft, men fråga är om en sänkning av obligationskurserna automatiskt skulle leda till ett upphörande av obligationsköpen. Ett upphörande av obligationsköpen, som skulle sänka kursen till 97 eller 95 procent, representerar bara en mycket liten höjning av räntan. Jag ger herr Pehrsson-Bramstorp rätt i att en politik, som ger intrycket av att nu sänker man kursen till 97 procent, men att det är högst sannolikt att detta bara är ett försök att stoppa nedgången, och att om inte det skulle lyckas sänker man kursen ytterligare till 95, 90, 85 och 80 procent, en sådan politik skulle endast resultera i att folk skyndade sig att göra sig av med sina obligationer, och den skulle motverka sitt eget ändamål. I detta fall är det riktigt att föra en fast politik. Herr Pehrsson-Bramstorp ville att man skulle undersöka vilken räntenivå som vore lämpligast. Vad han sade om en kurssänkning till 97 procent skulle jag våga säga om en kurssänkning till 94½ procent, som han också nämnde: den som på detta sätt märkte, att hans obligationer minskat i värde, skulle inte ha någon anledning att låta bli att sälja dem, ty med den valuta som han finge för obligationerna, när han sålde dem, skulle han kunna köpa nya obligationer med högre ränta och få precis samma inkomst som förut. Vill man alltså lösgöra kapitalet på det sättet kan man göra det. Jag vill icke tillskriva den argumentation som jag nu tänker erinra om alltför stor vikt, men den har framförts även i första kammaren, och jag anser att man icke alldeles kan bortse från den. Herr Skoglund i Doverstorp var vänlig nog att inte vilja anklaga mig för att ha ut-

Den allmänna ekonomiska politiken.

lovat, att försvarsobligationer skulle behålla sitt värde. Jag skulle vara intresserad av att få se ett bevis för att jag uttryckt mig på sådant sätt. Jag var nog redan då på det klara med hur oviss framtiden var, och jag måste därför ha uttryckt mig försiktigare. Herr Skoglund i Doverstorp erinrade om hur obligationerna förlorat i värde därigenom att avkastningen blivit lägre och priserna högre, det vill säga att pengarnas värde försämrats. Detta skulle ju också gälla, om obligationernas värde sjönk på grund av att riksbanken vägrade att köpa. Jag vill inte påstå, att en person som köpt en obligation för 100 kronor har rättighet att när som helst få tillbaka de 100 kronorna. Vill han göra det, bör han använda en annan sparform. Men jag föreställer mig att folk som köpt obligationer för 100 kronor i övertygelsen att de gjort samhället en tjänst och i tron att de äga 100 kronor skulle känna sig en smula missräknade om de finna, att de få blott 95 eller 90 eller kanske till och med bara 80 kronor, om de vilja göra sig av med obligationen. I Förenata staterna, där man för samma penningpolitik som vi — jag har hört mycket litet talas om läget där, fastän det ju är ett land som har så litet som möjligt av den socialdemokratiska inställningen man klagat över i Sverige — där anses också de utsikter att obligationerna skulle bevara sitt värde, som spararna hade under kriget, ha spelat en stor roll i diskussionen, huruvida räntan bör höjas. Jag anser sålunda, att en räntehöjning inte skulle ge oss den balans vi önska.

Ett återinförande av omsättningsskatten ligger klart i linje med den överbalanseringspolitik, som regeringen själv har föreslagit. Liksom herr Ohlin, om jag nu ännu en gång får instämma med honom, anser jag det egendomligt att vårt svenska högerparti skall föreslå ett medel för uppnående av samhällsekonomisk balans, som har vissa socialistiska drag. Det är utan tvivel så, att en

Den allmänna ekonomiska politiken.

överbalansering inte har någon plats i ett fritt näringsliv. Där kan man på sin höjd kräva att ständigt ha jämn balans i budgeten — huruvida man kan gå till en underbalansering vet jag inte. Att låta staten överta det sparande som de enskilda medborgarna inte vilja åstadkomma är utan tvivel att som engelsmännen säga »ta ett blad ur den socialistiska boken». Även om jag i princip inte har någonting emot en sådan politik, varigenom staten åstadkommer den kapitalbildning, som de enskilda medborgarna icke vilja medverka till, är jag inte beredd att i detta läge rekommendera en sådan våldsamt överbalansering.

Sparandet är utan tvivel nyckelpositionen i detta problem. Problemet skulle försvinna och balans inträda, om sparandet vore lika stort som investeringarna. Här ha vi pudelns kärna. Vi behöva inte göra någonting annat än att skaffa så mycket sparmedel, som svarar mot investeringarna. Detta är riktigt, men eftersom ingen föreställer sig att problemet är så enkelt kan det inte vara så lätt att åstadkomma balans på detta vis. Lägg märke till att denna balans har två sidor. Man måste vända sig till en grupp människor och säga, att de ha skyldighet att avstå från konsumtion i så stor utsträckning, att kapitalinvesteringarna rymmas inom ramen för deras frivilliga sparande. Detta är teorien i ett fritt näringsliv, men ett fritt näringsliv i den formen har aldrig existerat. Detta har lett till att investeringarna under vissa tider varit mycket större än som svarar mot sparandet, och under andra tider ha investeringarna varit för små i förhållande till sparandet. Men om man är på det klara med att man inte kan upmana folk att spara så mycket som behövs för att det skall motsvara investeringarna, bör man också förstå, att vi måste gå båda vägarna. Om vi finna att det inte är balans men att balans måste skapas, få vi gå olika vägar. Vi måste söka hålla nere investeringarna i sådan omfattning, att

vi kunna ha förhoppningar om att besparingarna skola bli tillräckliga.

Härmed är jag framme vid en av oppositionens främsta angreppspunkter. Man säger att bristen på sparande åtminstone delvis är en följd av regeringens politik, inte minst dess skattepolitik. Herr Ohlin förde resonemanget ett steg vidare och ville göra sannolikt, att bristen på sparande hänger samman med regeringens socialistiska uppfattning, som gör att den inte tillräckligt uppskattar sparandets nödvändighet. Herr Ohlin drar sig ju inte alltid för att om inte sätta likhetstecken så i varje fall draga parallellerna så långt som möjligt mellan den ryska kommunismen och den svenska socialdemokratien. Vi äro ju av samma familj, vi äro röda och allt detta, säger han. Tror herr Ohlin att de svenska socialdemokraterna, även om de tidigare aldrig varit så vidsynta, inte skulle ha lärt någonting av det sovjetryska experimentet med den oerhörda nedpressningen av konsumtionen och ökning av sparandet för att åstadkomma högre levnadsstandard i framtiden? Jag tror inte vi ha behövt det, ty hur egendomligt det än kan låta för många människor ha socialdemokraterna inte varit mer okunniga om vissa element i samhällsökonomien än representanter för andra partier. Vi veta mycket väl, att vi inte kunna konsumera mer än vi producera och vi veta mycket väl, att om vi skola kunna öka produktionen och därmed även konsumtionen, få vi se till att inte bara reparera våra verktyg, utan även skaffa nya och bättre. Det är väl på tiden att vi sluta upp med att försöka få folk att tro, att motståndarna äro så okunniga.

Det är här fråga om på vilka vägar man kan åstadkomma balans. Min person har flera gånger dragits in i denna debatt, och jag kan inte låta bli att svara, fastän jag inte önskar det, att bara mitt försvinnande inte skulle medföra någon ändring i den socialdemo-

kratiska politiken. Herr Wiberg är i det fallet alldeles för optimistisk. Herr Wiberg kanske menar en annan riksdagsmajoritet, när han säger en annan finansminister. Jag har tidigare trott, att den skulle bestå av herr Wibergs parti och herr Ohlins parti — om även herr Bramstorps parti skulle vara med vet jag inte. Efter diskussionen i dag skulle jag med stor nyfikenhet se det program för krisens bekämpande, som dessa tre partier skulle vilja presentera svenska folket som ersättning för regeringens program.

Herr Dickson uppmanade mig att använda mitt inflytande till att förkunna ekonomisk visdom för okunniga, och herr Ohlin har återigen talat som om han inte visste, att jag under en följd av år aldrig underlåtit att tala om för mina åhörarkretsar, att sparandet måste ökas i ett läge sådant som det nuvarande. Jag har haft all anledning att göra det, ty jag har under denna politiska diskussion mött den frågan, hur vi skulle kunna få folk att lyssna på vårt tal om sparsamhet, när vi för femton år sedan reste land och rike kring och uppmanade folk att ge ut sina pengar. Jag har alltid förklarat att sparsamhet är en dygd men att den under vissa förhållanden kan gå till överdrift. Ett sådant förhållande förelåg vid den svåra krisen i början av 1930-talet, och vi talade därför då om nödvändigheten att ge ut pengar. Herr Ohlin och jag stodo på den tiden på samma linje, även om herr Ohlin då inte hade så stort inflytande inom sitt parti, att han kunde få det med sig.

Jag har sålunda haft anledning att tala om att sparande i nuvarande läge är en dygd. Jag har dock alltid framhåvt, att detta inte kan få leda till en sådan skattepolitik, att skatten för de rikare skulle minskas i hög grad, emedan dessa grupper skulle lämna ett större bidrag till sparandet än andra. Jag tror att man här kan spåra en av de djupa skiljelinjerna inom vårt svenska

Den allmänna ekonomiska politiken. samhälle. Jag förstår att det i nuvarande ögonblick ligger nära till hands att säga, att folk med större inkomster och förmögenheter ha lättare att spara än andra, och eftersom det är nödvändigt att öka sparandet, bör skatten så mycket som möjligt avlyftas från dessa grupper och i stället läggas på andra. Jag säger inte att någon uttalat sig så öppet och klart, men den tankegången får väl anses ligga bakom. Socialdemokraterna kunna inte ansluta sig till denna uppfattning. Vi veta mycket väl hur svårt det är att spara av en liten inkomst. Vi måste använda alla de känslomässiga argument, som överhuvud taget stå till vårt förfogande, för att övervinna dessa svårigheter. Jag brukar använda ett argument, som hänger samman med hela min ekonomiska uppfattning. Jag brukar nämligen säga till folk, att om man vill att folkets breda lager skola kunna öva ett mera bestämmande inflytande över det ekonomiska livet och vill åstadkomma en utjämning av inkomster och förmögenheter, får man också finna sig i att sparandet, som inte i tillräcklig grad kan komma från de små grupperna av stora inkomsttagare och förmögenhetsägare, måste komma från folkets breda lager. Jag tror att denna sparsamhetspropaganda, även om den måste möta svårigheter, ändå ligger väl i linje med utvecklingen i ett demokratiskt samhälle.

Jag kan således inte godta det som säges från både högern och folkpartiet om att regeringens skattepolitik är till skada för sparandet. Man måste fråga: Vems sparande är det till skada för? De som vilja minska skatten på de stora förmögenheterna, de måste finna sig i att de statsinkomster, som inte längre kunna tas från de stora förmögenheterna, måste tas från de mindre. Det förvånar mig för övrigt att de som vilja ha en omläggning av beskattningen inte i första rummet rikta sig mot den årliga förmögenhetsskatten, utan i stället

Den allmänna ekonomiska politiken.

mot kvarlåtenskapsskatten. Jag tror inte det är en sakligt grundad ståndpunkt. Skattereformen har medfört att allt sparande upp till 30 000 kronor är skattefritt. Beträffande förmögenheter mellan 30 000 och 100 000 kronor skilde sig förslagen till årlig förmögenhetsskatt mycket litet från varandra. Om jag inte missminner mig tog det segrande förslaget 420 kronor om året av en förmögenhet på 100 000 kronor, medan minoritetens förslag skulle ta 380 kronor — det är sålunda ingen större skillnad. Antalet svenska familjer med en förmögenhet på mer än 100 000 kronor är mellan 30 000 och 40 000. Det är tydligen från denna grupp man förmenar att sparandet skulle bli större, om regeringen förde en annan skattepolitik. Från kvarlåtenskapsskatten äro i vanliga fall, när det finns barn, dödsbon med en behållning av upp till 60 000 kronor fria, och skattesatsen växer till en början långsamt.

Jag vill i detta sammanhang anknyta till vad herr Pehrsson-Bramstorp och andra nämnt om att skattepolitiken inte bara leder till att de stora förmögenhetsägarna och inkomsttagarna bli mindre benägna att spara, utan även till att personer med relativt måttliga inkomster anse att det inte lönar sig att arbeta så mycket som de kunna. Om det är så, då är såvitt jag förstår den enda rimliga slutsatsen att man bör sänka inkomstskatten ytterligare. Men var och en vet ju, att om man i stället för att gå den vägen vill ta ut mindre skatt av förmögenhetsägarna, kunna vi så långt ifrån lätta inkomstskatten, att vi tvärtom måste höja den ytterligare. Det är socialdemokraternas uppfattning — och jag tycker vi kunna enas om den — att den nuvarande inkomstskatten är så hög, att det är önskvärt att den så snabbt som möjligt kommer ned på en lägre nivå.

Man frågar kanske nu, vilka vägar regeringen vill gå. Det allra angelägnaste är att skapa balans i utrikeshan-

deln. Ehuru det inte i främsta rummet är min uppgift att göra det, skall jag svara på herr Skoglunds i Doverstorp fråga, hur det skall gå med exporten, framför allt massaexporten. Som jag nyss nämnde sträva vi att uppnå balans i utrikeshandeln, och regeringen har gjort upp sådana planer för importen och exporten, att balans kan uppnås. Den rubbning, som eventuellt kan inträda på grund av att massaförsäljningarna minskas, kommer att medföra, att det blir nödvändigt att ytterligare begränsa importen. Om någon kunde anvisa ett medel, som skulle kunna hjälpa regeringen att åstadkomma en ändring, vore ingen tacksammare än vi. Vi kunna tills vidare inte se några andra utvägar än att ytterligare beskära importen och på de vägar, som möjligen stå oss till buds, pressa fram en större export. Dessutom — och det hänger samman med frågan om ett dollarlån — är det vår förhoppning att åtminstone någon hjälp enligt Marshallplanen skall komma även vårt folkhushåll till godo. Vi våga fortfarande hoppas, att vi på denna väg skola kunna nå en balans utan att i mera anmärkningsvärd grad behöva tära på den valutareserv, som vi fortfarande ha. Valutareserven uppgår knappast till en miljard, och det är litet, men svårigheterna förskriva sig väsentligen till knappheten på dollar, och det är nödvändigt att söka övervinna den knappheten. Om vi kunna göra det, vill regeringen fortsätta på den väg vi redan slagit in på, nämligen att hålla nere investeringarna så lågt som är förenligt med önskemålet att vidmakthålla produktionen och att inte pressa ned bostadsbyggandet alltför mycket. Vi ha tänkt oss att om man nu kunde åstadkomma en s. k. stabilisering av inkomsterna och priserna under den närmaste tiden, så skulle det vara riktigtast att avvakta resultatet av fortsättandet på denna investeringsbegränsningsväg och överbalanseringsväg, som vi redan slagit in på. Huruvida

den fortsatta utvecklingen kan kräva andra åtgärder, därom kan regeringen i detta ögonblick icke uttala sig. Alla åtgärder måste för ögonblicket vara sådana, att de icke skjuta sönder den position vi måste intaga, när det gäller stabiliseringen av inkomsterna. Man kan icke gå på två linjer på en gång. Om man vill återinföra en omsättningskatt och höja räntorna — med eventuella följder för hyrorna — får man släppa den väg som innebär stabilisering av inkomsterna. Så vitt jag förstår är det högerns ståndpunkt, att man företrager att taga en prishöjning, en levnadskostnadshöjning, med de konsekvenser detta kan ha för inkomstbildningen i samhället. Man skall emellertid icke föreställa sig, att man nu i vårt samhälle kan föra en viss politik i fråga om priserna med hjälp av vissa samhällsgrupper och sedan säga, att de stora löntagargrupperna få foga sig därefter. Vi ha ett fritt näringsliv på den punkten och en fri arbetsmarknad, och erfarenheten har lärt oss — och jag vill i det fallet anknyta till vad som från flera håll sagts i dag — att detta första lilla steg på stabiliseringsvägen är ett litet steg. Det är bara att förbereda sig på vad som kan hända den 1 januari 1949. Vi veta icke, vilken ståndpunkt de stora organisationerna då komma att intaga, men vi äro säkra på att om vi icke fram till den 1 januari 1949 kunna hålla den nuvarande prisnivån, är det fruktlöst att med de stora inkomstgrupperna, vare sig det gäller lönearbetare eller jordbrukare, komma och tala om stabilisering.

I det sammanhanget skall jag svara herr Pehrsson-Bramstorp på hans fråga, om det verkligen är riktigt att föra in en sådan pris- och kostnadsfördyrande faktor som bensinskatt i levnadskostnadsindex. Vi lyckades nu rensa levnadskostnadsindex från de direkta skatterna, men tanken att man skulle rensa index från konsumtions-skatterna är utesluten. Det är icke möj-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ligt. Hur skulle man för övrigt kunna säga: Vi hade en tidigare skatt på bensin, som gick in i index; den nya skatten skola vi icke taga med. Vi hade tidigare en viss skatt på spritdrycker, som gick in i index; nu ha vi höjt skatten, och den skall icke ingå. Att tänka sig att man i prisbildningen, där dessa konsumtionsskatter ingå som ett kostnadselement på samma sätt som andra kostnader, skulle kunna skilja ut sådana skatter är icke möjligt.

Alltså få vi finna oss i — och herr Ohlin uttalade i viss mån sitt beklagande av det — att den marginal för ytterligare prishöjningar, varom man talat, är så liten. Ja, jag skulle gärna ha önskat, att den skulle ha kunnat göras större, men jag får på samma sätt därvidlag hänvisa till att regeringen icke är rådande på det området. Det enda som kan vinnas får vinnas genom överenskommelser. Och när de statsanställda ha lovat att till årets slut icke taga ut de 3 procent i höjd lön, som de kunde göra anspråk på, och ha uttalat sin villighet att fortsätta på den vägen, om man kan stabilisera priserna, ha de därmed gjort en uppoffring, som är så stor, att det icke kan förväna, om de säga: Vi vilja icke samtidigt finna oss i någon nämnvärd ytterligare höjning av levnadskostnaderna. Om man från andra grupperns sida ville taga på sig en uppoffring av samma slag, skulle utsikterna för en stabilisering kanske vara större än de för ögonblicket äro. Jag tror att det är riktigt vad herr Ohlin säger om att därest företagarna måste tåla en kostnadsökning utan att omedelbart få höja priserna, detta tär på deras marginaler, minskar deras inkomst och kan medföra minskning av deras sparande. Men om det över huvud taget skall bli tal om någon uppoffring från företagarnas sida, som motsvarar den löntagarna äro beredda att göra, måste den bestå i villigheten att taga en viss minskning av marginalerna.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Herr Ohlin förde in diskussionen på ett vidare område till sist. Jag skall icke underlåta att ett ögonblick följa honom.

— Jag fick en lapp här från utrikesministern. Det är en sak som jag kanske skulle säga, och jag kan i det fallet glädja mig åt anslutning från herr Wibergs sida. Ni veta alla, att icke så små kretsar i vårt land med ganska betydande inflytande på vårt ekonomiska liv tro, att vår utrikeshandel åtminstone delvis skulle kunna rättas till genom devalvering av den svenska kronan. Herr Wiberg ansåg att detta vore en äventyrlig åtgärd, som han icke ville rekommendera. I den mån regeringen har kunnat taga ståndpunkt till den saken är den på precis samma linje. Vi tro att en sådan åtgärd skulle strida mot den stabiliseringspolitik vi för ögonblicket vilja försöka följa, eftersom en devalvering av den svenska kronan betyder en uppvärdering av de främmande valutorna och därmed också en höjning av våra importvarors pris. Saken hör ju icke närmast till regeringen. Det är i alla händelser också riksbankens skyldighet att taga ståndpunkt till den. Men jag tror att det vore önskvärt, att man inom den svenska affärsvärlden finge klart för sig, att något stöd för en devalveringspolitik icke är att påräkna inom någon större del åtminstone av den svenska riksdagen. —

Herr Ohlin förde in frågan på en punkt, som jag vill beröra. Den är i viss mening alldeles central. Den rörde vad han kallade för förtroendet. Han nämnde detta i samband med frågan om sparandet. Saken kunde kanske också föras i samband med frågan om företagsamheten, om det icke vore så, att några bekymmer för företagsamheten i nuvarande läge icke egentligen hysas på något håll, eftersom alla våra åtgärder — icke minst de av herr Ohlin rekommenderade — måste gå ut på att hålla tillbaka den företagslust som

finns och den investeringsverksamhet som förekommer. Hur detta skall kunna förenas med den dystert skildrade stagnationen i vårt svenska näringsliv är kanske litet svårt att förstå. Däremot förstår jag om man säger, att skattepolitiken oroar åtminstone vissa grupper av sparare. Den är icke sympatisk för kanske en rad av de ledande företagen inom olika områden. Herr Ohlin drager den slutsatsen, att om vi skola kunna komma till gemensamma ansträngningar för att icke bara åstadkomma balans — det är väl kanske ändå ett övergående problem — utan för att över huvud taget kunna fortsätta på den väg till högre välstånd, som vårt svenska samhälle sedan så länge är inne på, är det nödvändigt att det finns förtroende för statsmakterna och för dem som sitta i statens ledning. Det måste finnas förtroende för dem inom de betydelsefulla kretsar av näringslivet som jag talat om.

I det sammanhanget förde herr Ohlin också in frågan på ett annat spår. Han talade om att det vore av stort intresse att veta, vad ett socialdemokratiskt parti, om det fortfarande finge ha majoritetsställning i den svenska riksdagen, skulle göra för att under dessa fyra år föra in oss i det socialistiska lyckoriket. Är det icke kanske inför en annan församling som dessa toner lämpa sig? Det finns nog ingen i riksdagen som tror, att ens vi som sitta i regeringen ha den naiva föreställningen, att man under en fyraårsperiod kan omskapa det svenska samhället i vare sig den ena eller den andra riktningen. Men herr Ohlin har full rätt att kräva svar på frågan vad regeringen menar med sin allmänna politik på längre sikt. Han har full rätt att säga: Är icke regeringen socialistisk? Vill den icke omdana samhället i socialistisk riktning? Jodå, om herr Ohlin, som tydligen läst efterkrigsprogrammet, vill på nytt studera det, skall han finna att där talas om denna utveckling i socialis-

Den allmänna ekonomiska politiken.

tisk riktning men att det ändå sägs mycket litet om att staten skall övertaga de och de olika näringsgrenarna. Skulle det icke vara av mera intresse för herr Ohlin att skapa klarhet om vad det är för besynnerlig socialism, som icke ser ut som han föreställer sig den? Herr Ohlin har tydligen för sig, att ett socialistiskt samhälle är ett samhälle, där man icke bara har en central byråkrati, som dirigerar hela samhället, utan där i grund och botten samhället övertagit det väsentliga — om icke allt — av den produktiva verksamheten. Herr Ohlin säger, att man tiger om de 27 punkterna. Nej, herr Ohlin, men de 27 punkterna äro uppdelade i tre avdelningar. Den första är: Full sysselsättning. I det hänseendet äro vi anklagade för att ha skapat alltför full sysselsättning, och den punkten ha vi alltså uppfyllt över hövan. Den andra är: En jämnare fördelning av välståndet. Den saken hålla vi alla på med i samarbete med herr Ohlins parti och andra partier. Den tredje är: Effektivisering och demokratisering av näringslivet. Även på den punkten tror jag att vi ha vandrat ett stycke tillsammans, även om vi ha litet olika meningar om var demokratiseringen skall stanna. Vi tuga icke om de 27 punkterna, och vi ha icke lagt dem på hylan på något sätt.

Herr Ohlin passade på att taga upp några ord — så vitt jag förstår var det citat — icke ur de 27 punkterna utan ur det stora socialistiska programmet om samhällets omdaning på lång sikt. Där kom han fram till en punkt av vital betydelse. Det talades om att arbetarna skulle förenas med egendomen. Det är alldeles riktigt. Om herr Ohlin funderar litet över det problemet, skall han kanske t. o. m. så småningom kunna få in en del av denna socialism i sitt socialliberala program. Jag kan icke se, om jag skall vara uppriktig, att ett socialliberalt program med de utgångspunkter herr Ohlin lagt upp egentligen

behöver vara något hinder för att i sig inrymma ganska väsentliga delar av vad vi socialdemokrater eftersträva. Detta är alldeles beroende på vilken ståndpunkt folkpartiets ledning anser vara den för sig mest fördelaktiga. Det är nämligen ganska säkert, att det icke är någon svårighet att tänja folkpartiets socialpolitiska program till att också möjliggöra ett intimt samarbete, icke bara med den politiska högern utan också med de kretsar i samhället, som fortfarande bestämma över finans och industri. Men som sagt: vägen är säkerligen öppen också åt andra hållet, om man på allvar vill ställa frågan: är det verkligen rimligt att stora grupper av medborgare i ett demokratiskt land för beständigt skola vara utestängda från allt vad äganderätten innebär? Det är mycket möjligt att herr Ohlin med sina utgångspunkter, från låt mig säga småindustri, hantverk o. s. v. kanske lättast förstår den socialistiska tankegången, om han tager upp den från den sidan. Herr Ohlin förstår säkert av vilket värde det är för en enskild — han har själv sagt det många gånger — att icke vara bunden vid att nödvändigtvis vara anställd hos en arbetsgivare, av att på egen hand kunna starta något, känna sig självständig och vara vad man i den gamla bemärkelsen kallar en fri och fullmyndig medborgare. Egenomligt nog instämma vi socialdemokrater på den punkten, och därför kunna vi fullständigt lugna herr Ohlin i alla hans farhågor när det gäller frågan om hela den väldiga del av befolkningen, som för närvarande — och kanske för en lång tid framåt — utövar sin näring på ett sådant sätt, att vi i stort sett kunna säga att arbetaren också är ägare.

Det fanns en tid då den svenska socialdemokratien hade att kämpa mot vissa vanföreställningar om vad den menade när det gällde jordbruket. Jag är så gammal att jag deltog i agitationen på den tiden då vi fingo möta an-

Den allmänna ekonomiska politiken.

klagelsen att vi ville taga jorden från bönderna. Det talet har alldeles tystnat. Ingen tror längre att vi vilja taga jorden från bönderna. Vi vilja skaffa bönderna större möjlighet att på ett effektivt sätt sköta sin näring, och vi vilja höja deras levnadsstandard. Skulle vi icke nu, år 1948, kunna vara så långt komna, att vi upphörde att resa omkring i landet och, om icke säga, så dock antyda, att socialdemokraterna vilja socialisera och låta det gå ut över hantverkare och småföretagare? Skulle vi inte kunna lämna i fred hela den mängd människor, som för närvarande — jag är övertygad om det — på grund av agitationen sitta i oro för sin egendom därför att man inbillat dem, att vi ha några besynnerliga personer i regeringen och en majoritet i riksdagen, som vilja komma åt vad de äga och taga ifrån dem vad de sparat ihop. Jag tror att vårt politiska liv skulle vinna ganska mycket, om den sortens agitation kunde upphöra. Men problemet finns för alla dem som icke på detta sätt kunna på egen hand skaffa sig äganderätt till ett litet företag. Jag tror som sagt att det på den vägen är lättast för herr Ohlin — och kanske för andra också; det gäller nog en hel del av vårt folk förresten — att komma till klarhet om vad som är själva utgångspunkten för socialdemokratiens strävan, när vi säga att vi icke vilja tänka oss, att i längden det svenska folket skall vara kluvet i en grupp, som äger produktionsmedlen, och en annan grupp, som bara är löntagare i den gamla betydelsen.

På vilka vägar man skall kunna förena de löneanställda — lägg märke till att därmed icke avses bara de s. k. arbetarna utan också tjänstemännen — i solidariskt arbete inom företagen, det är det stora problem som våra västerländska samhällen allesamman ha att kämpa med och som vi socialdemokrater försöka lösa. Vi tala om en fortskridande demokratisering av näringslivet. Om jag får komma tillbaka till

frågan om förtroendet, skulle jag vilja säga, att jag mycket väl förstår den ståndpunkt, som hävdar att det är ett onaturligt tillstånd, att de som sitta med majoritet i riksdagen och som bilda regeringen skola stå i ett motsatsförhållande till de grupper, som ha bestämmanderätten i det ekonomiska livet. Det är detta problem som skapats av vår politiska demokrati. I ett modernt samhälle måste förr eller senare den majoritet av folket, som består av anställda på ett eller annat sätt kräva, att det ekonomiska livet skall forma sig efter deras önskemål om frihet och självständighet och icke bara efter ägarnas önskemål. På vilka vägar detta skall ske, därom har socialdemokratien vissa föreställningar. Men det är inga dogmatiske föreställningar, ty vi vilja pröva oss fram. Om man icke på motpartens sida vill erkänna själva utgångspunkten för denna strävan, är det icke möjligt att få något förtroendefullt samarbete. När herr Ohlin ställer frågan, hur det skall vara möjligt att skapa en statsledning, som åtnjuter förtroende ute i näringslivet, vill jag säga att frågan har två sidor. Herr Ohlin tänker bara på det förtroende som skall skapas hos företagens ägare. Vi socialdemokrater måste fråga: hur skall den borgerliga regering se ut, som åtnjuter detta förtroende hos företagens ägare men som saknar varje spår av förtroende hos den stora massan åtminstone av lönearbetarna? Om man på borgerligt håll ville tänka sig in i en framtid, där man skulle söka regera utan att ha detta förtroende, skulle man säkerligen komma till den slutsats, som jag är viss om att herr Ohlin i sin replik kommer att draga. Han kommer att säga: vi tänka icke på annat än att också skapa förtroende hos den stora massan lönearbetare. Men skall man kunna skapa ett sådant förtroende, då får man finna sig i att de grupper det här gäller ställa sina villkor. Herr Ohlin och många andra hänvisa bara till de reak-

tioner, som framkommit i fråga om regeringens skattepolitik, och anse det vara alldeles naturligt, att regeringen skall modifiera sin skattepolitik med hänsyn till denna opinion. Det är lika nödvändigt och naturligt att den stora massan av löntagare säga: ni måste taga hänsyn till våra reaktioner.

Nå, säger man, hur skall det lösas? Det kan endast lösas genom ständigt nya sammanjämkningar. Men säkert är att sådana sammanjämkningar icke kunna ske, om man på det håll, som kallar sig borgerligt, drager gränsen och säger, att det går en klyfta mellan vad man kallar borgerlig politik och den socialistiska politiken och att man icke kan acceptera något av denna. Under sådana förhållanden kan det icke bli några sammanjämkningar. Om man icke vill acceptera vissa betydande element av den socialistiska uppfattningen, äro sammanjämkningar icke möjliga. Om man däremot med utgångspunkt från en gemensam demokratisk uppfattning, som man låter sprida sig från det politiska livet till det ekonomiska, är villig att acceptera vissa element av den socialistiska uppfattningen, kanske det går att i vårt land få en samhällsutveckling, som innebär en verklig samhällsomdaning, utan uppslitande strider och i gemensamt samarbete.

Herr andre vice talmannen CARL-STRÖM (kort genmäle): Herr talman! Då finansministern tog upp lönepolitiken särskilt, förmodar jag, att han syftade på vad jag sagt i den saken. Jag vill därför med anledning av hans uttalande att ingen olycka skett med den utveckling vi haft efter kriget, säga att det är begripligt, om han anser, att läget är framskapat bara av kritik. Vad har det då funnits för anledning att sätta i gång med vad finansministern nu har gjort i fråga om lönestopp med de olika organisationerna? Jag är glad

Den allmänna ekonomiska politiken.

över att sådana ansträngningar gjorts, men jag förmodar, att finansministern får nalkas dessa med mycken respekt och stor försiktighet, om han skall vinna något på det sättet. Jag vill ha upprepat, för att få det till protokollet, att det som skett *har skett i full överensstämmelse med den politik regeringen planlagt*. Jag tycker det är bra att vi fått veta det. Vi ha alla fått det bättre, säger finansministern. Jag förmodar, att han även inbegriper spararna i landet. Jag tror emellertid, att han i någon mån mistat sitt glada gosselyne i den situation vari vi nu befinna oss.

Sedan berördes frågan om vad som skedde 1944 och 1946. Då, säger finansministern, fanns det utrymme för köpkraftsökning genom löneförhöjningar — men nu är utrymmet tydligen slut, och därför har man måst ingripa. Sedan sade finansministern, att regleringarna äro den huvudsakliga anledningen till kritiken. Jag har aldrig satt in min kritik särskilt på den punkten, men sådan kritik är nog ofrånkomlig i det nuvarande läget. Vidare sade finansministern att vi vunnit mycket i fråga om standard under de senaste åren, särskilt i fråga om bostadsstandarden. Det är nog riktigt, bara det inte går så, att de höjda lönerna driva det därhän, att de människor som skaffat sig denna standard under dessa år, inte i längden kunna klara upp situationen; det kan ju bli besvärligt nog. Vidare påstod finansministern att Förenta staterna ha fört samma politik som vi ha gjort. Det låter bra underligt. Då ju Förenta staterna nu kunna låna hela världen pengar, medan vårt land inte ens kan få kredit i Förenta staterna, måste det vara en väsentlig skillnad i fråga om att föra politik.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först passa på att säga, att det parti jag företräder icke vill genomföra några prisstegringar. Vi ansluta oss helt till de

Den allmänna ekonomiska politiken.

synpunkter, som kommo till synes vid de stora organisationernas samråd med finansministern, då vi kommo överens om att försöka nå fram till ett stopp i prisutvecklingen, detta naturligtvis under de olika förutsättningar som man resonerade om i det fallet. Då vi diskuterade saken med finansministern och sökte komma till ett förnuftigt resultat behövde vi icke utveckla så mycket energi gentemot varandra som man skall göra när man är politiker. Därför känner jag icke riktigt igen det hela i dag.

När jag nu, som vanligt med mycket stort intresse, hörde på finansministerns anförande, frågade jag mig, av vilken anledning finansministern i propositionen återgett bankofullmäktiges rätt mörka syn på saken. Den verkar nämligen relativt mörk i fråga om inflationsutvecklingen. Men i nio tiondelar av finansministerns anförande kom icke fram något av svårigheterna. Han talade om t. ex. löneförbättringarna år 1946 och framhöll därvid bl. a. att jag skulle ha sagt, att vad som skedde 1944 hade skett utan min vetskap. Jag sade emellertid att jag var med om löneförbättringarna och att jag trodde att de voro riktiga. Jag ansåg nämligen att det ekonomiska läget var sådant, att vi borde lämna de löneförbättringar som då voro ifrågasatta. Men samtidigt sade jag, att skulle löneförbättringarna vara till någon nytta, måste vi försöka skaffa varor, så att folk kunde köpa varor för de ökade inkomsterna. Det är det jag kritiserat, att man icke har gjort. Finansministern säger, att vi byggt mer än åtta bostadslägenheter per 1 000 invånare i vårt land, medan i vissa länder det byggts bara $1\frac{1}{2}$ bostadslägenhet per 1 000 invånare. Det är naturligtvis önskvärt, att vi bygga bostadslägenheter, men då uppstår problemet, huruvida vi låta bostadsproduktionen överskrida vissa gränser, så att det går ut över annan produktion. Det är det enda jag opponerat mig emot. Jag har framhållit,

att man enligt min mening felbedömt läget. Antingen skulle man ha arbetat mer för att få upp exporten, så att man på det sättet hade kunnat importera mer varor, eller också skulle man ha producerat större kvantiteter. Men löneförbättringarna har jag icke vänt mig mot.

Herr SKOGLUND i Doverstorp (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig vid finansministerns storslagna skildring om den lyckosamma utvecklingen, utan begränsa mig till att fråga om ett rent praktiskt problem. Finansministerns uttalande, att regeringen fortsätter på samma vägar beträffande den ekonomiska politiken som nu och icke har några nya uppslag: får man fatta det på sådant sätt att, även om vi måste räkna med samma inkomstbildning efter uppgörelsen med de olika grupperna och samtidigt tyvärr sämre importmöjligheter, således kanske stå inför minskad varutillgång och ökad spänning mellan köpkraft och varutillgång, det är regeringens avsikt att hanka sig fram med utvidgade ransoneringar och nya regleringar? Jag har svårt att tänka mig att någon annan väg återstår, och det vore ganska intressant att få veta, om det är rätt uppfattat.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Med vad jag yttrade, att det är regeringens mening att fortsätta på samma vägar som hittills, menade jag investeringsbegränsning, överbalansering av budgeten och balans i utrikeshandeln. Jag har inte här i dag hört talas om några andra nya vägar än räntehöjning och en ytterligare överbalansering av budgeten. Om hur stor överbalanseringen av budgeten skall vara kan man ju ha delade meningar. Att detta skulle innebära, att ransoneringar och regleringar för beständigt skulle finnas, förstår jag inte, eftersom en ransonering i

Den allmänna ekonomiska politiken.

stor utsträckning helt enkelt är uttryck för brist på varor. Jag har ingen mening om det, men det har ofta talats om att en god skörd skulle göra det möjligt att upphäva brödransoneringen. Det är tydligt att en produktionsökning på vissa punkter skulle göra en rad av dessa ransoneringar och regleringar överflödiga. Jag kan mycket väl föreställa mig att ett fortsättande av investeringsbegränsningen och överbalanseringen kommer att leda till det resultatet, att den s. k. balansen återställs. Den brist på balans, varom vi nu tala, är ju ändå inte av så överväldigande storleksordning.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag får bara med anledning av finansministerns avslutande replik säga, att han betonar vikten av att landets styrelse har förtroende i olika folkgrupper. Men han refererade mig som om jag hade talat om och tänkt på att regeringen skulle ha förtroende i företagarkretsarna. Jag vill säga till finansministern: Skulle vi inte kunna sluta, som han sade till mig, med att sprida oriktiga föreställningar om varandras ståndpunkter — jag sade ju uttryckligen i mitt anförande förtroende i alla kretsar, även inom dem som bruka kallas för arbetargrupperna. Jag underströk uttryckligen detta som lika viktigt som något annat. Herr finansministern framställde det socialdemokratiska partiet som talesman för alla anställda, medan vi andra — tydligen alla tre oppositionspartierna — voro talesmän för företagarkretsarna. Detta är oriktigt. Bakom oss stå mycket stora grupper av anställda.

Finansministern talade vidare som om alla anställda hade socialistisk inställning och krävde omformning av samhällets grunder i enlighet därmed. Jag är övertygad om att detta är oriktigt. Det är inte så, att den överväldigande majoriteten av de anställda ha denna principiella socialistiska inställning, och jag tror att finansministern är

väl medveten om detta. Om inte regeringen och han själv vore medvetna om detta, skulle vi ute i den offentliga debatten mycket mer än nu är fallet få höra talas om de socialistiska reformerna. De faktiskt lysa med sin frånvaro i debatten.

Det gäller att skapa förtroende inom alla folkgrupper, men den politik, som hittills burit herr Wigforss' signatur, har inte vittnat om någon egentlig ansträngning att få detta förtroende i alla grupper. Får man fatta hans anförande i dag som ett vittnesbörd om att han delar meningen om detta allsidiga förtroendes betydelse och att det socialdemokratiska partiet därför för framtiden vill vinnlägga sig om att så gott detta parti kan skapa förutsättningar för ett sådant allsidigt förtroende? Jag tror att det skulle vara av mycket stor betydelse för svensk politik i framtiden.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att inte alla löntagargrupper ha socialistisk inställning. När socialdemokraterna började sitt arbete var det ju ännu mera uppenbart. Vad jag ville göra klart var, att den inställning till hela näringslivets organisation, som löntagargrupperna enligt min mening förr eller senare komma att företräda, är inte den nuvarande s. k. borgerliga uppfattningen. Löntagarna ha en sådan ställning inom produktionen, att de inte komma att i längden finna sig i att inte ta ett steg, utöver vad som redan vinnes genom förhandlingar, till att över huvud taget vinna ett medansvar i ledningen för företaget. Jag vet att den tanken finns även på folkpartihåll, och jag tror bara att om den tanken fullföljs tillräckligt långt, det inte behöver finnas några alldeles oöverstigliga skiljemurar.

När jag talar om bristen på förtroende för den politik, som även folkpartiet nu företräder inom vissa andra kretsar, ar-

Den allmänna ekonomiska politiken.

betarkretsar, tänker jag bl. a. på skattepolitiken. Det finns inte någon punkt i det politiska livet, där känslorna även inom folkpartiet ha satt sig i rörelse på ett sådant sätt som när det gällt beskattningen av de stora inkomsttagarna och de stora förmögenhetsägarna. Ingenting har skarpare markerat skillnaden mellan folkpartiets uppfattning och den som företrädes inom arbetarklassen. Herr Ohlin kommer aldrig att kunna förmå lönarbetarna att förstå, att man, samtidigt som man kräver höjda skatter på en rad hushållsvaror för att åstadkomma en överbalansering av budgeten och skydda penningvärdet och sålunda anser det nödvändigt att höja skatterna för de breda lagren av befolkningen, anser, att den enda skattesänkning, som kan genomföras, är skattesänkning på de stora arven. Det är alldeles uppenbart, att en sådan politik, som tydligen, efter vad jag förstår, folkpartiet inte kan lämna, inte möjliggör ett förtroendefullt samarbete mellan detta och arbetarklassen.

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! För många människor i detta land torde den mörka bild av vårt ekonomiska liv, som tecknas i bankoutsrottets utlåtande, vara minst sagt överraskande. Den visar, att svårigheter nu mer och mer tornas upp, när det gäller den ekonomiska politiken. Vål har det gång på gång sagts att läget var allvarligt, men att det var så allvarligt har väl knappast framgått av de åtgärder till svårigheternas bekämpande, som vidtagits från regeringens sida. Utskottet talar om ytterligare nedskärning av investeringarna och om stigande priser på världsmarknaden, som ge mindre möjlighet att anskaffa varor för penningöverflödet inom landet. Det talas om att vi samtidigt ha att emotse ökade svårigheter för exporten. Det innebär, att vårt land har blivit och alltjämt kanske håller på att bli bra mycket fat-

tigare än man i ledande kretsar här i landet ännu för mycket kort tid sedan räknade med. Huruvida den eftersträvade jämvikten av landets ekonomi skall kunna åstadkommas med bibehållande av den nuvarande standarden torde alljämt trots finansminister Wigforss' mycket långa uttalande vara en obesvarad fråga. Beträffande de av utskottet föreslagna eller antydda åtgärderna vill jag uttala den förhoppningen, att kreditbegränsningen inte skall utformas så, att hinder läggas i vägen för produktiv verksamhet. Det viktigaste av allt är väl att produktionen av vissa varor hålls uppe, och utöver denna rent allmängiltiga sats skulle jag vilja peka på ett par detaljer i problemet om kreditbegränsningen.

Genom beslut vid årets riksdag ha uppdragits riktlinjer för en omgestaltning inom jordbruket, som kommer att bli mycket kapitalkrävande. Jämsides med eti eventueellt genomförande av det beslutet pågår en kraftig rationalisering inom jordbruket på frivillighetens väg i syfte att effektivisera och öka jordbrukets produktion. Rationaliseringen är delvis orsakad av rådande brist på arbetskraft. Det under kriget starkt eftersatta byggnadsunderhållet inom jordbruket kräver väsentliga underhållskostnader, såvida en skadlig kapitalförstörelse skall kunna undvikas. Jag vill understryka, att hur än kreditbegränsningen kan komma att utformas, denna inte får leda till att kapital för produktionsfrämjande åtgärder skall undanhållas dessa i hög grad legitima behov. Att jag därvid särskilt pekar på vissa detaljer inom jordbruket beror därpå, att vi bl. a. under fjolåret tvingades importera spannmål, varigenom, skulle jag tro, det tydligt nog åskådliggjordes vad högsta möjliga produktion inom jordbruket kan betyda i valutavårdande syfte. När man går att diskutera de medel, som skola vidtagas för uppnående av den samhällsekonomiska balansen, antydas i utskottets utlåtande

— ännu mera antydes kanske i reservationen — en rad åtgärder, varom man måste säga, att de flesta skulle varit onödiga, om ledningen av vårt lands ekonomiska politik i tid uppmärksammat, att vi under senare åren levat över våra tillgångar. Nu är det endast att konstatera faktum och diskutera, vilka åtgärder som i fortsättningen kunna vidtagas.

Bakom diskussionerna om lämpliga åtgärder för att uppnå samhällsekonomisk balans ha framskymt såväl räntehöjning som omsättningsskatt, vilket mer eller mindre klart utsagts även i dagens debatt. Jag uttalar den förhoppningen, att det alltjämt skall finnas möjlighet att undgå räntehöjning, och jag skulle helst se, att problemet om räntehöjning toges upp först sedan övriga av utskottet föreslagna åtgärder eventuellt visat sig verkninglösa. Detsamma gäller omsättningsskatten. Huvudargumentet mot omsättningsskatten, nämligen att den allra hårdast drabbar de minst bärkraftiga i samhället, har alltjämt samma kraft som i vida kretsar tidigare och inte minst inom det parti jag tillhör framhållits. Vi vilja därför icke medverka till omsättningsskattens bibehållande.

Jag vill också understryka angelägenheten av att alla åtgärder vidtagas för att ett ökat sparande snarast må komma till stånd. Det borde vara så mycket lättare, som det torde råda full enighet om sparandets betydelse. Om alla positiva krafter samverkade, borde det kanske till och med vara möjligt att få fram bättre positiva förslag än de något valhända förslag till uppmuntran av ungdomens sparande som framförts under vinterns lopp. Vad som främst behövs för att skapa en god grund för ett framgångsrikt sparande är emellertid att regeringen har möjlighet att samla sig till en effektiv kamp mot inflationen. Det är möjligt att det skall visa sig, att känslan för sparandets betydelse är så förankrad i den svenska folksjäl, att en-

Den allmänna ekonomiska politiken.

bart en ökad tillit till myndigheternas strävanden skulle kunna åstadkomma goda resultat på detta område. Möjligheterna här ligga ju helt i finansministerns hand; det må ankomma på ledaren för vårt lands finansväsen att här finna de rätta tongångarna, även om det kanske inte alltid kommer att bli så lätt för herr statsrådet och chefen för finansdepartementet att finna de vägar som i detta hänseende böra beträdas. Om man kunde skapa en allmän kännedom om att det främsta villkoret för att menige man skall få behålla det värde, som ligger i de under senare tid uppnådda inkomststegringarna, är ett allmänt sparande, skulle säkerligen många visa förståelse för dylika ekonomiska signaler. Jag vill dock tillägga, att jag tror att det största resultatet av en sådan aktion i syfte att effektivisera sparsamheten skulle uppnås utanför vad man i dagligt tal kallar ungdomens led. Måhända skulle, även om en väsentlig ökning av sparviljan kunde registreras, det s. k. ungdomssparandet inte öka i mera betydande omfattning. Det är mycket angeläget att snarast möjligt få kännedom om vilka åtgärder för ökat ungdomssparande, som ingå i regeringens program. Det borde ligga i sakens natur, att alla åtgärder som vidtagas åtminstone på längre sikt böra syfta till uppfostran till sparsamhet.

Herr talman! Låt mig till sist säga att situationen i dag skulle betraktas med mindre oro, om vi som ett komplement till bankoutskottets uttalanden kunnat diskutera färdiga planer från regeringens sida för att möta det nya och farliga läge som uppstått för svensk penningpolitik. Främst tänker jag därvid på beredskapsplaner för det fall att bankoutskottets program skulle visa sig otillräckligt. Det ligger helt visst mycket stor fara i ytterligare dröjsmål på detta område. Hur angeläget det än må vara för regeringens medlemmar att lägga ned tid, arbete och krafter för den förestående valrörelsen, vilar allt-

Den allmänna ekonomiska politiken.

jämt det självpåtagna ansvaret för vår svenska kronas värde och köpkraft, ansvaret för att det skall bli möjligt att bibehålla den uppnådda levnadsstandarden för de stora massorna av vårt folk — detta ansvar vilar alltså helt och uteslutande på regeringen och regeringspartiet.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! När kammarens ledamöter i dag sågo mitt namn på talarlistan, är jag övertygad om att de tänkte på den gamla liknelsen om sparven i tranedansen. Detta finner jag högst naturligt. Men eftersom jag tillhör bankoutskottet, tillåter jag mig i alla fall att träda in i ringen bara några få minuter.

När jag satt och åt frukost i morse, var det en ledamot av kammaren som sade — rätt så vanvördigt men också det riktigt — att det inte spelade så stor roll vad bankoutskottet skrev, ty diskussionen i dag komme i alla fall att följa sina egna vägar. Man tänker knappast på att det existerar ett utlåtande från bankoutskottet. Just därför skall jag helt kort stryka under bara tre meningar i utskottets utlåtande. Om vi jämföra dessa fyra sidor i bankoutskottets utlåtande med de hundra sidor, som protokollet för i dag kommer att upptaga, förstå vi ju, att bankoutskottets uttalanden icke kunna väcka så mycken uppmärksamhet. Men ändå tror jag, att de tre meningar i utskottets utlåtande, som jag vill stryka under, är det viktigaste av allsammans.

Den första meningen lyder: »Läget har nu ytterligare skärpts, och framtidsutsikterna te sig mörkare än tidigare.» Det har sagts förut — det sades t. ex. i vintras — att läget var mörkt och blev mörkare. Men ändå säga vi nu, att det är mörkare än någonsin. Det var då högst förvånande, att herr

Hall i dag rent av försökte ljusmåla läget. Jag måste säga att efter den föredragning vi hade i bankoutskottet kännde jag mig riktigt upprörd. Det var högst skrämmande att tänka på de utsikter vi ha att räkna med inför hösten och nästa år. Jag kan därför inte förstå den inställning, som herr Hall här i dag gav uttryck åt. Jag tror, att det skulle vara förståndigt om vi alla hjälptes åt att tala om för svenska folket, att läget är svårt, att vi måste hålla igen och kanske gå in för en sänkning av levnadsstandarden en tid.

Den andra meningen, som jag vill stryka under, är utskottets uttalande, att den nu existerande balansrubningen väsentligen är att anse som en inkomstinflation. Ja, vi äro väl alla överens om att inkomsterna stigit fortare än produktionsökningen och att skillnaden mellan tillgång och efterfrågan blir större och större i stället för att minska, så att vi en dag kunde uppnå balans.

Jag kommer så till den tredje meningen: »Strävandena måste därför i första hand inriktas på att, såsom departementschefen också framhållit, avklippa den spiral av stigande inkomster och stigande priser, som är inflationens kännemärke.» Detta är heller inte sagt första gången. Jag har hört det sägas av herr Wigforss i Sundsvall för något över ett år sedan. Jag har hört det sägas av herr Sköld i ett föredrag i Arbrå i vinter. Men så fort något sådant har framförts, har det kommit opposition från något håll. Strax har det gjorts ett medgivande åt det ena eller andra hållet, och så har fältet varit upprivet. Det gäller att slå vakt om den princip, som bankoutskottet här uttalar. Det är den enda möjligheten att få en begränsning, en stabilisering och därmed också så småningom jämvikt. Kanna vi inte enas om detta, kanske vi ändå snart tvångsvis komma dithän. Det har gått bra så länge den utländska

konkurrensen varit borta och utlänningarna betalat nästan vad som helst för våra exportvaror. Men antag att exporten börjar minska och att utlänningarna inte längre vilja betala så höga priser — tendenser härtill ha redan visat sig. Då måste det bli ett stopp eller också får man räkna med en annan lägre levnadsstandard för dem, som äro sysselsatta inom exportindustrien, än för dem, som arbeta inom den inhemska industrien.

Herr Wiberg slutade sitt kritiska anförande i dag på förmiddagen med en maning, att vi gemensamt skulle sluta upp just kring vad jag nu sagt. Jag tyckte det var klokt sagt. Jag hade kunnat nöja mig med att instämma med honom i denna maning, men jag har i alla fall själv velat säga några ord om saken.

Men, herr Wiberg, skola vi kunna tänka oss att få en stabilisering till stånd och denna spiral avklippt, då kunna vi inte tänka oss att komma med någon omsättningsskatt. Ty den höjer ju genast priserna. Vi ha nyss beslutat en jordbruksreglering. Varför innebar denna endast till en mindre del prishöjningar och till större delen subventioner? Jo, man var rädd för att man skulle närma sig det indextak, som man inte får lov att gå över, om det skall kunna bli någon stabilisering av lönerna. Skulle vi nu få en omsättningsskatt, bleve det genast en indexhöjning, och då bleve det svårt att på en gång behålla både inkomststoppet och lönestoppet. Vi måste nog avskriva tanken på införande av en omsättningsskatt.

Jag skall sluta med detta, herr talman, och vill endast ännu en gång understryka angelägenheten av att vi slå vakt om vad som här yttrats av bankoutskottet. Det överensstämmer med vad såväl departementschefen som bankofullmäktige ha uttalat, både nu och vid tidigare tillfällen. Vi måste avklippa denna spiral av stigande inkomster och stigande priser. Detta är oeftergivligt.

Den allmänna ekonomiska politiken.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag skall inte säga många ord. Men jag tycker att man inte med tystnad kan förbigå det dokument, som här ligger på riksdagens bord. Det skulle vara mycket att säga om själva diskussionen, ty den har verkligen varit upplysande i många avseenden. Jag skall dock nöja mig med att säga — och då knyter jag an till herr Fröderbergs konstaterande av det allvarliga läget — att om det är ett allvarligt läge, som motiverar all denna olåt, hur skall det då bli när krisen kommer?

Bankoutskottet understryker med all rätt att det ett stort antal gånger sagt ungefär detsamma om den ekonomiska politiken som i funderingarna i det nu föreliggande utlåtandet. Jag såg igenom bankoutskottets utlåtanden sedan krigsutbrottet, och i vartenda ett av dessa utlåtanden återkomma ungefär samma tankegångar monotont: det är ett så allvarligt läge, vi måste hålla igen, och framför allt måste man naturligtvis hindra att lönerna stiga. Det nya i dag är väl eljest den s. k. uppgörelse som träffats mellan regeringen och de s. k. företagsammanslutningarna och fackföreningsrörelsens ledning om en pris- och inkomststabilisering, som det heter — inkomststabilisering är ju ett nytt namn för det gamla och mycket förhålliga ordet lönestopp. Denna uppgörelse är i högsta grad ensidig. Kapitalisternas sammanslutningar ha inte förpliktat sig till något annat än att skriva till sina medlemmar att de vilja stabilisera prisnivån. De vidhålla sina krav på prisjusteringar oberoende av den s. k. överenskommelsen och reservera sig dessutom för ytterligare priskrav i avslutning till stegrade omkostnader.

Arbetarna däremot komma att bindas, om vederbörande få sin vilja fram. Under detta år äro deras löneförbättringar uppskattade till omkring 100 miljoner kronor — samtidigt som staten i nya indirekta skatter tar in bortåt 600 miljoner kronor, vilka ju huvud-

Den allmänna ekonomiska politiken.

sakligen tagas från löntagarnas stora massa. Regeringen kan glädja sig åt att häva in inkomster till statskassan, som med en hel miljard överstiga statsutgifterna. Den lovade en kärvare politik vid årsskiftet, en politik som inte innebar gåvor åt det svenska folket utan nya bördor åt detsamma. Det är detta som skett: reallönerna ha sänkts, läget har försämrats betydligt för de sämst ställda i landet.

I fjol vår förelågo väl ännu vissa betingelser för en uppgörelse av det nu aktualiserade slaget. Då hade verkliga reallöneförbättringar genomförts. Hade man då också stabiliserat priserna och nedpressat dem på många områden, där detta varit möjligt, skulle läget ha varit ett helt annat. Men att först driva upp prisnivån och sänka reallönerna så hårt som skett och sedan låsa fast dessa försämrade löner, medan priserna fortsätta att stiga — det är en orimlig politik.

Vi kunna inte komma till något annat resultat än att prisstegringarna äro en följd dels av medvetna prisstegrande åtgärder från statsmakternas sida, dels också av bristande vilja från statsmakternas sida att utnyttja tillgängliga resurser för att pressa tillbaka prisnivån. Man har skyllt på de stigande importpriserna, men fortfarande äro dessa lägre än 1944. Man har skyllt på varubristen, men det råder icke brist på konsumtionsvaror i allmänhet.

Regeringen har gärna velat ta prisstegringen i de ekonomiskt ruinerade krigsländerna som jämförelse för att visa hur bra den skött sitt fögderi. Men tar man någorlunda jämförliga länder som jämförelseobjekt, visar det sig att Sverige nästan ligger i toppen i fråga om prisstegringar. De svenska levnadskostnadernas stegring sedan krigsutbrottet tävlar med USA:s. Medan vårt levnadskostnadsindex stigit med nära 60 procent, har USA:s stigit 67 procent. Men tar jag England som jämförelse, visar det sig att levnadskostna-

derna där stigit mindre än hälften så mycket som i Sverige. Liknande tendenser ha vi i Danmark, Norge och Kanada. Alldeles särskilt intressant är att sedan krigsslutet levnadskostnadsindex stått stilla i England, medan det till årsskiftet sprungit upp med 15 enheter i vårt land. Under samma tid är ökningen i Danmark 5 enheter och i Norge 5 enheter. Varför behöva priserna stiga mer i ett ekonomiskt starkt land som Sverige än i de krigshärjade länderna, bland annat våra närmaste grannländer? Jag kan inte finna något annat svar på den frågan än att man i dessa länder på ett allvarligare sätt tagit itu med priskontrollen. Inte minst är detta fallet i England, som i jämförelse med Sverige verkligen har en svår varubrist och många ekonomiska svårigheter.

Vi ha varje år väckt en serie förslag i syfte att åstadkomma en effektivisering av priskontrollen. Just uraktlåtenheten att förverkliga dessa förslag förklarar både prisstegringarna och andra svårigheter. Redan 1945 ville vi en verklig kontroll över utrikeshandeln, men riksdagen och regeringen gingo den rakt motsatta vägen. Hade man haft en sådan verklig kontroll och en verklig samhällsplanering, skulle icke valutatillgångarna kunnat uttömmas på sätt som skett.

Nu ha vi sent omsider fått en hushållsbudget. Där kan man emellertid säga att berget fött en rätta. Denna hopstuvning av material med brist på verkligt primärmaterial tages dock till utgångspunkt för antaganden, på vilka man söker grunda lönestoppspropagandan. Man gissar att det skall föreligga ett varuunderskott i förhållande till köpkraften, uppskattat till en knapp miljard kronor eller motsvarande fem procent av konsumtionen. Men man har inga lagerredovisningar att bygga på, utan gör bara antagandet ändå. Tidigare har man ju velat uppskatta detta

Den allmänna ekonomiska politiken.

underskott till 2 à 3 miljarder kronor. Antagligen är den nya siffran, en miljard, lika osäker som de tidigare.

Nu säger man emellertid att man måste genomföra en sträng sparsamhet. Det påstås vara en fundamental svaghet i den ekonomiska politiken, att det inte sparas tillräckligt. Men investeringarna nu äro ju dubbelt så stora som tidigare, och det bevisar att det inte saknas »sparmedel». Det svenska folket hade 1938 8 miljarder kronor hopsparede i banker och försäkringsbolag. Vid årsskiftet var motsvarande belopp 14 miljarder kronor.

Man bör kanske i sammanhanget erinra sig vad som skett i England. Där startade man för ett år sedan en stor sparkampanj. Man kom emellertid hastigt och lustigt överens om att detta icke var den aktuella uppgiften. I dag driver man i stället kampanj i England för att folk skall köpa så mycket som möjligt som ett led i kampen mot kristendenserna.

Köpmannaförbundet klagar i sitt brev till medlemmarna över att en allvarlig omsättningsminskning skett, som hotar att sprida sig över hela fältet. Detta är icke ett resultat av varuknapphet, ty varor finnas i överflöd. Den verkliga orsaken till denna minskade omsättning är folkets minskade köpkraft.

Det anförda får räcka. Vi äro för vår del mycket varma anhängare av prisstabilisering. Vi ha krävt prisstabilisering, och vi ha föreslagit många åtgärder i sådant syfte. Man säger emellertid att priserna ta hissen, medan lönerna ta trappan. Det behöver inte vara på det sättet. Men borde då inte det första villkoret, när man vänder sig till lönearbetarna och kräver återhållsamhet med lönekraven, vara att man verkligen försöker få stopp på hissen, så att lönderna hinna i fatt?

Ja, det anförda får som sagt räcka. Jag har i alla fall velat freda mitt samvete. Beträffande själva huvudyrkandet

ha vi inga särskilda invändningar att göra. Den, jag måste säga reaktionära, propaganda för sänkt levnadsstandard, som nu utvecklas, uppkallar oss där emot till protest.

Herr THAPPER: Herr talman! Då jag i dag har lyssnat till denna debatt har jag gjort samma reflexioner som vid tidigare debatter av samma slag. Även om vi på arbetarhåll äro fullt på det klara med att det ekonomiska läget inger bekymmer, gäller fortfarande det omdömet om oppositionens sätt att gå tillväga i den ekonomiska debatten, att man har gjort och fortfarande gör sig skyldig till stora överdrifter. Man är så angelägen att komma åt regeringen, att man helt bortser från att vårt läge trots allt är betydligt bättre än de flesta andra länders. Man försöker sig ju visserligen på det påståendet, att vi, som stodo utanför kriget, vid krigsslutet hade en så god ställning, att vi därigenom skulle för all framtid vara befriade från alla ekonomiska besvärligheter. Men är det inte att göra det litet för lätt för sig? Det är ju ändå på det sättet, att länder, som ha betydligt större ekonomiska resurser än vi, ändå kämpa med minst lika stora, kanske större svårigheter vad det gäller risken för en inflation. Ja, i dessa länder kan man med betydligt större fog tala om en redan existerande inflation.

I detta avseende är ju U. S. A. ett lärorikt exempel. Där har man ju en prisstegring som är åtskilligt större än den här i landet. Och även om reservanternas tala om att vårt land hade ett gynnsamt utgångsläge med en stark valutaställning när kriget slutade och en oförstörd produktionsapparat, vilja väl inte ens reservanternas göra gällande, att vi här skulle ha större möjligheter att undgå verkningarna av efterkrigstidens svårigheter än t. ex. U. S. A. När reservanternas tala om att sparande

Den allmänna ekonomiska politiken.

icke äger rum i erforderlig omfattning här i landet, erinrar jag mig en artikel i Dagens Nyheter för några dagar sedan av tidningens Newyorkkorrespondent, vari denne återger ett uttalande av en av handelsdepartementets ledande statistiska experter i U. S. A., enligt vilket det amerikanska folket för närvarande ger ut åtta miljarder mer för livsmedel och tre miljarder mindre för varaktiga förnödenheter än man beräknat. Den allmänna tendensen är en rörelse bort från sparande i riktning mot ökad omedelbar konsumtion av inkomsterna. Sådant är alltså läget i U. S. A. Jag förmodar att inte ens reservanterna vilja göra gällande, att orsaken till denna brist på sparande skulle vara vad man vill påstå att den är i vårt land, nämligen en socialistisk politik, som skulle ha undergrävt förtroendet. Jämförelsen har givit åtminstone mig det klara beskedet, att den riktiga politiken har förts i detta land, när det gällt att fördela bördorna i syfte att förhindra en inflation. De uppoffringar som krävas få inte i största utsträckning läggas på de mindre inkomsttagarna, utan dessa böra skyddas så långt möjligt är. Svensk arbetarklass har också fullständigt klart för sig, att den av regeringen förda politiken haft detta syftemål.

Det är klart att oppositionen inte har kunnat biträda denna politik, därför att den, förnämligast här representerad av högern och folkpartiet, företräder andra intressegrupper, d. v. s. i stor utsträckning större inkomsttagare, eller, för att använda professor Ohlins terminologi i något annat sammanhang, »det ledande skiktet». När det gäller att fördela bördorna eller att iakttaga återhållsamhet i ekonomiska ting, så sätter man från dessa gruppers sida i första hand likhetstecken mellan sina och samhällets intressen. Jag har således det intrycket, att man givetvis även från oppositionens sida är angelägen om att inte löner och inkomster skola

stiga, men att detta i första hand bör gälla de många men också de mindre inkomsttagarna. På arbetarsidan äro vi ingalunda främmande för vad som i dagens läge i det avseendet kräves av oss, men det är å andra sidan lika klart, att vi komma att kämpa för en ur arbetarnas synpunkt så rättvis fördelning av bördorna som möjligt. Och vi ha så pass tydliga bevis på att regeringen i detta hänseende fört en politik, som har det överväldigande flertalet arbetares och löntagares förtroende, att jag är övertygad om att inte ens oppositionen kan undgå att ta intryck härav.

När herr Wiberg i sitt tidigare yttrande i dag sade, att det inte skulle gå att återvinna förtroendet för den ekonomiska politiken, så länge vi hade vår varvarande finansminister, måste han inte ha räknat med omdömet från arbetarna och från löntagarna.

Herr Ohlin sade i dagens debatt, att regeringens politik inte hade varit tillfredsställande, och påstod, att det inte skulle finnas någon enda ledamot av denna kammare som inte skulle hålla med honom om detta. Jag vill i varje fall på den punkten anmäla avvikande mening gentemot herr Ohlin. Även om herr Ohlin var ganska hovsam i början av sitt anförande i sin kritik av regeringen och till och med uttryckte sig erkännamt om Landsorganisationen, kom han ändå fram till att en politisk omorientering är nödvändig för att återställa förtroendet. Man skulle, säger herr Ohlin, bryta det socialistiska enpartiväldet. Jag undrar om dessa personliga tankegångar i början av hans anförande syftade på vad som skulle kunna komma att hända efter valet.

När herr Ohlin talade om att man borde söka få bort överrörligheten på arbetsmarknaden, skulle det vara mycket intressant — om herr Ohlin kommer tillbaka i debatten; jag vet att han är anmäld — att få veta genom vilka medel man skulle kunna påverka en så-

dan företeelse. Jag förmodar att herr Ohlin inte vill tala för en tvångsdirigering av arbetskraften.

Vidare påstod herr Ohlin, att det ligger en ödets ironi i att socialismen inte ens insett nödvändigheten av sparat. Det ha vi visst gjort, herr Ohlin, men vi ha bara inte kunnat förstå att sparat skall vara förbehållet det s. k. »ledande skiktet». När det gäller sparat ha vi velat skapa ökade möjligheter för de mindre inkomsttagarna att deltaga i detsamma.

När jag hörde herr Ohlin ställa frågor om den socialdemokratiska partikongressen och om det socialdemokratiska partiets politik, gjorde jag den reflexionen, att frågan med fördel kunde returneras till herr Ohlin själv och det parti som han representerar. Om någon har förmåga att yttra sig orakelmässigt tycker jag faktiskt det är herr Ohlin. Har inte svenska folket också rätt att få veta och är det inte en absolut nödvändighet att herr Ohlin och folkpartiet säga ut vad man vill i sitt program, vad man har för alternativ till den förda politiken? Det torde inte vara möjligt ens för en så stor man som herr Ohlin att regera bara på att kritisera. Det är inte möjligt för ett parti att existera enbart på kritik. Vi kanske skulle kunna få en regering med herr Ohlin i spetsen, som inte har något annat program än den gamla vågmästarpolitiken ifrån 1920-talet och början av 1930-talet. Det tror jag är någonting som det svenska folket över huvud taget betackar sig för, i första hand arbetarklassen. Jag vill sluta med att säga, att herr Ohlin kan vara övertygad om att den svenska arbetarklassen har detta ganska klart för sig.

Herr talmannen återtog härunder ledningen av förhandlingarna.

Herr OHLIN: Herr talman! Det har framgått av dagens debatt, att det finns rätt väsentliga olikheter i inställningen

Den allmänna ekonomiska politiken.

till de behandlade problemen partierna emellan. Så stora olikheter ha framträtt t. ex. mellan högern och folkpartiet, att t. o. m. finansministern, som ju annars brukar ha mycket svårt att upptäcka dessa skillnader, i dag till fullo har observerat dem.

Jag kanske får lov att med anledning av herr Wibergs och herr Hagbergs i Malmö yttranden och de frågor de ställt göra några korta observationer. Herr Wiberg talade om folkpartiets ansvar, och det föreföll mig som om han glömde bort att tänka efter hur det var med högerpartiets ansvar. Ty hur är det med högerpartiets förmåga att ge besked rörande sin inställning på viktiga punkter? Jag har många gånger fått det intrycket, att man på högerhåll var anhängare av återinförande av omsättningsskatten, bl. a. när jag läst partiets huvudorgan, och det har även på annat sätt framskyttat. Den som läser reservationen i utskottsbetänkandet får väl också ett ytterligare intryck av att så är förhållandet. Men ännu efter en lång debatt i dag vågar jag inte säga bestämt, huruvida högerpartiet verkligen är anhängare av omsättningsskattens återinförande eller ej. Skulle det vara så, att högern är anhängare av denna skatts återinförande, vill jag erinra om att högern själv röstade för att omsättningsskatten skulle avskaffas från den 1 januari 1948. Då har väl högern också att ta ansvaret för detta beslut liksom andra partier. Ty det kan väl inte förhålla sig så, att högern röstade mot sin övertygelse för omsättningsskattens avskaffande — om så var förhållandet minskar detta i varje fall inte ansvaret. Men om man på högerhåll vill återinföra omsättningsskatten, varför har man då inte motionerat om saken? Om man däremot inte vill återinföra densamma, varpå grundar man då de indignerade kommentarer, som då och då presenteras, rörande folkpartiets inställning till denna skatt? Ja, herr förste vice talman, jag får inte detta att gå

Den allmänna ekonomiska politiken.

ihop till någon klar bild av hur högern ser på problemet om omsättningsskatten. Skulle det vara så, att man vill återinföra omsättningsskatten, hur tänker man sig då inkomststabiliseringen i betraktande av att löntagargrupperna uppenbarligen äro känsliga för en höjning av levnadskostnaderna? Jag har svårt att komma ifrån intrycket, att det finns en viss osäkerhet över högerns inställning på denna punkt.

Jag skall sedan övergå till budgetöverskottet. Såvitt jag har kunnat beräkna innebär högerns ståndpunkt, att budgetöverskottet skall bli minst 200 miljoner kronor lägre än som beräknas i den finansplan, som antogs för några dagar sedan. Men om då högerpartiet inte vill lägga omsättningsskatten ovanpå förutvarande skatter, så betyder detta, att högern går mindre långt än vi och andra partier när det gäller att med det statliga sparandets hjälp ta ett steg till balansens återställande. Om det skulle vara på det sättet, kan jag inte förstå det motiverade i de tonfall, som från högerhåll hörts vid diskussionerna i denna fråga. Det har verkat som om man trodde att det var hos högern den verkliga ansvarskänslan var befintlig. Skulle det däremot vara så, att högern vill lägga omsättningsskatten ovanpå övriga skatter och därigenom få ett större budgetöverskott, vill jag erinra om vad jag sade — vilket också finansministern påpekade — att då ha ju högern och finansministern tydligen tagit ett långt steg när det gäller att finna varandra på den väg som leder till ett stort statligt sparande, en åtgärd vars socialistiska drag finansministern underströk.

Herr Hagberg i Malmö berörde högerns inställning i en annan punkt, nämligen i fråga om obligationsköpen, och uttalade den uppfattningen, att dessa obligationsköp böra upphöra. När man läser reservationen finner man där — på s. 10 i utskottsutlåtandet — ett uttalande som förefaller ganska oklart.

Skulle man på högerhåll verkligen mena, att det är en klok politik att deklarerera, att nu böra riksbankens obligationsköp upphöra — vilket är en enkel och klar ståndpunkt — skulle det betyda, att de kretsar i landet, närmast försäkringsbolag, banker och sparbanker, som sitta med de stora obligationsbeloppen, kunde bestämma över räntens nivåns höjd i detta land. Vilja de bjuda ut större poster av obligationer, komma kurserna att falla mycket kraftigt och räntan att stiga starkt i höjden. Det skulle betyda att riksbanken avstode från varje möjlighet att göra sitt inflytande gällande på räntens nivåns höjd. Jag måste säga, att när man på högerhåll har så starkt understrukit, att riksbankens politik är av väsentlig betydelse, står detta i fullständig motsättning till kravet på att obligationsköpen skola upphöra. Ty om riksbanken skulle gå in för en sådan politik, så innebär det en ren passivitetsförklaring, ett non possumus från riksbankens sida. Jag tror därför inte att det är möjligt för riksbanken att acceptera en sådan linje. Nu menar förmodligen högerpartiet, att man inte skall stoppa obligationsköpen utan skall försöka bedriva dem i mindre omfattning och till lägre kurser än de för dagen rådande. Då måste dessa frågor uppkomma: Till vilka kurser skall riksbanken köpa, för hur stora belopp skall riksbanken vara villig att köpa, och till vilka kurser skall riksbanken vara beredd att försälja obligationer? Innan vi få något svar på dessa frågor, som ingen av högerns talare så vitt jag kunnat finna närmare berört, veta vi i praktiken ingenting om högerns ståndpunkt i detta avseende. Jag vill bara konstatera detta.

Herr Skoglund i Doverstorp talade om att han inte tänkte sig någon stor räntehöjning. Det skulle då kanske inte vara någon så betydande skillnad mellan hans och min ståndpunkt. Men om detta är fallet, kan man naturligtvis inte uttala sig på det enkla sätt som

varit vanligt på högerhåll under denna riksdag, nämligen att riksbanken inte skall köpa obligationer. Och om man inte skall ha någon stor räntehöjning, skulle ju denna räntehöjning inte mera väsentligt bidra till den samhällsekonomiska balansens återställande. Den kan inte i någon väsentlig utsträckning bidra till att investeringarna begränsas. För min del kan jag inte underlåta att uttala, att jag tror att högerns ståndpunkt i fråga om obligationsköpen till väsentlig del vilar på ett missförstånd rörande vad det innebär att riksbanken köper obligationer. Det verkar som om man trodde att köpkraften därigenom ökades på ungefär samma sätt som när en löntagare får löneförhöjning eller när andra inkomster stiga.

Både från herr Hagbergs i Malmö och från herr Wibergs sida efterlystes min inställning till denna fråga, och jag skall gärna trots den sena timmen säga ett par ord om den. Som jag redan förut påpekat gäller det att få grepp om obligationsmarknaden, så att riksbankens behov att köpa obligationer i huvudsak kan försvinna, men inte så att riksbanken deklarerar, att den avstår från operationer i öppna marknaden, vilket är en helt annan sak. Men om man då utan att ha någon bestämd inställning till räntenivån bara skulle köpa till lägre kurser än dagens, så kan man framkalla de förväntningar om ytterligare kursfall, som herr Pehrsson-Bramstorp och herr Wigforss berörde. Därför tror jag det är nödvändigt att gå en annan väg, nämligen att deklarerera villighet att inköpa obligationer till med en gång något sänkta kurser men inom ramen för en räntestabiliseringspolitik, så att investerarna kunna känna sig övertygade om att kurserna inte ytterligare komma att sjunka, utan att utsikter finnas till en gradvis skeende kursstegring på obligationerna på längre sikt. Då skapas nämligen ett sådant tekniskt marknadsläge, att försäkringsföretagen bli mera hägade att köpa

Den allmänna ekonomiska politiken.

än att sälja obligationer. Men det är klart att detta kräver en fast hand hos centralbankens ledning. Det är en gammal erfarenhet. I utlandet, där man har mera kännedom om dessa ting än här i landet, vet man att det inte är räntenivåns absoluta höjd utan *rörelseriktningen* som är avgörande för affärerna på obligationsmarknaden. Om man förfar på detta sätt, tror jag det kan vara möjligt att skapa ett sådant läge beträffande obligationerna, att riksbanken kan åstadkomma en viss stramhet på penningmarknaden hos affärsbankerna och andra genom att man kompletterar dessa åtgärder med bestämmelser rörande affärsbankernas kassareserver hos riksbanken.

Herr talman! Min uppfattning i övrigt rörande hur balansen skall återställas har jag så tydligt angivit i mitt första anförande med hänvisningar av olika slag, att jag får lov att be dem, som ställt en del frågor till mig, att läsa detta mitt anförande. Jag har inte märkt att man på högerhåll har haft något att invända mot mina uttalanden på dessa punkter.

Med anledning av statsrådet Wigforss' anförande vill jag först påpeka, att det var en mycket optimistisk finansminister som uppträdde i dag. Både han och herr Hall från riksbanken talade om att läget egentligen inte var så farligt och att man inte skulle överdriva svårigheterna. Det är ej oväntat, att man intog den hållningen, låt vara att den inte rimmar så väl med propositionens mera mörka målning. Men eftersom finansministerns praktiska konklusion skulle vara att han ville vänta och se, så var det naturligt att han *måste* vara optimistisk för att få en viss konsekvens i sitt anförande.

Med hänsyn till tiden skall jag inte taga upp mer än ett par av finansministerns reflexioner. Jag vill erinra om att beträffande lönepolitiken 1944 gentemot de statsanställda har jag tidigare uttryckt samma uppfattning som finans-

Den allmänna ekonomiska politiken.

ministern, nämligen att statstjänarna utgjorde en eftersatt grupp och att man inte kunde begära att den permanent skulle vara en eftersatt grupp i jämförelse med andra folkgrupper.

Finansministern säger, att orsaken till att en inkomststabiliseringsaktion inte försökts tidigare är den, att förutsättningarna tidigare inte varit mogna. Han sade, att det 1946 fanns en fast övertygelse hos de anställda att lönerna skulle höjas. Ja, det är alldeles klart att det fanns en sådan föreställning. Ingen har begärt något annat än att man skulle uppnå överenskommelse om vissa inkomststegringar 1946 för att därefter åstadkomma enighet om en inkomststabilisering som, om den hade genomförts, skulle ha åstadkommit att vi i dag haft lägre levnadskostnader än vi ha, vilket ingalunda varit till de anställdas nackdel.

Finansministern säger, att situationen först måste mogna. Jag undrar om han inte borde rådfråga sina experter om de inte dela den meningen, att situationens »mogenhet» beror på i vilken grad man skapat balans mellan investeringsarna och sparandet. Det går inte att få situationen »mogen» för en inkomststabiliseringspolitik så länge man vägrar att först, eller i varje fall samtidigt därmed, skapa jämvikt mellan investering och sparande. Det är skada att regeringen skjutit den saken ifrån sig, trots att den genom räntestabiliseringen berövat riksbanken en del av dess ansvar. Det är därför situationen inte kunnat »mogna» för inkomststabilisering. Jag erinrar om vad jag förut sade, att regeringen långt ifrån att begränsa investeringarna i stället ökade byggnadsinvesteringarna under 1946 och 1947.

Beträffande finansminister Wigforss' statsfinansiella resonemang skall jag inte ingå på dem. Folkpartiet har nämligen inte gjort gällande, att budgetöverskottet behövde vara större i dag än det är. De skatteproblem finansminis-

tern i dag återigen tog upp skall jag heller inte beröra. Jag nöjer mig med att konstatera, att de omstridda skattehöjningarna enligt vår mening icke äro av den art, att de minska efterfrågan på varor. De utgöra alltså ingalunda något hjälpmedel för finansministern i ansträngningen att skapa samhällsekonomisk balans.

Jag måste inlägga en gensaga mot finansministerns starkt förenklade sätt att göra jämförelser med andra länder. Han säger att vi måste ha fört en ganska bra politik, eftersom standarden i Sverige är högre än på andra håll i Europa. Enligt min mening äro dessa jämförelser ingenting värda ur denna synpunkt. Levnadsstandarder var ju nämligen högre i Sverige än i dessa länder även på 1930-talet. Att standarden i Sverige även nu är högre än i dessa länder bevisar således ingenting om att den ekonomiska politiken varit klok, särskilt om man tar hänsyn till att flertalet av dessa länder varit inbegripna i ett världskrig och blivit utplundrade av den tyska regimen.

När man hör dessa finansministerns jämförelser, som spela så stor roll ute i propagandan, undrar man varför han inte jämför med Förenta staterna och säger, att levnadsstandarder där är högre än i Sverige, och följaktligen måste den svenska regeringen ha fört en sämre politik än detta land. Det är precis den sortens jämförelser han gör, när han jämför Sverige med de övriga europeiska staterna. Borde inte en jämförelse med Förenta staterna övertyga finansministern om värdelösheten av internationella paralleller av *detta* slag?

I stället för att göra jämförelser i fråga om levnadsstandarder mellan olika länder kan man konstatera, att Sverige för några år sedan var ett land, som hade en mycket stark internationell likviditet. I dag äro vi däremot i ett ytterst prekärt läge i fråga om möjligheterna att verkställa betalningar

till utlandet. Här kan man verkligen säga att Sveriges läge undergått en försämring, som jag inte tror att det finns motstycke till på något annat håll. Här är en jämförelse talande nog. Med hänsyn till detta har jag svårt att förstå att man kan undgå den slutsatsen, att det varit klokare att hushålla på ett annat sätt.

Får jag bara beträffande detta problem konstatera, att finansministern inte tycks vara mycket besvärad av att regeringens egna experter klart uttalat, att den politik som hittills är redovisad är *otillräcklig* för att skapa den samhällsekonomiska balansen. Det framgår med full evidens av det siffermaterial, som föreligger. Finansministern säger, att vi tänka fortsätta på de vägar vi hittills beträtt, men vi vilja ställa oss avvaktande; vi skola försöka åstadkomma inkomststabilisering; i övrigt skola vi avvakta. Bland andra herr Cederwall har emellertid uttalat, att det är nödvändigt att man inskrider nu, så att man inte låter detta tillfälle gå förlorat. Om man inte skapar en balans mellan investeringar och sparande, så blir det omöjligt att undgå en sådan allmän ekonomisk utveckling, att inflationsfaran blir större än den varit på länge. Därmed tror jag också att förutsättningarna för en inkomststabilisering skulle försvinna. Jag tror alltså att man måste konstatera, att *finansministern nöjer sig med att skjuta problemen ifrån sig*. Det är därför finansministern tröstar sig med att situationen är betydligt ljusare i dag än han själv trodde, när han för några veckor sedan skrev propositionen.

Till sist, herr talman! Senare delen av finansministerns anförande skall jag inte taga upp till någon närmare debatt. Jag hade begärt en del upplysningar från regeringen, och jag har på en punkt också fått besked rörande regeringens ekonomiska politik och dess planer på litet längre sikt. Denna fråga har ett uppenbart samband med det nå-

Den allmänna ekonomiska politiken.

got begränsade men i alla fall vidsträckta spörsmål vi diskutera i dag. Detta samband beror inte endast på förtroendereaktioner utan även på andra faktorer. Finansministern talade om att regeringen ingalunda lagt arbetarrörelsens 27-punktsprogram på hyllan. Detta meddelande är ju verkligen intressant om man erinrar sig, att statsminister Erlander vid remissdebatten i början av året förklarade här i kammaren: »Så länge krisförhållandena nödvändiggöra en ganska hårdhänt politik här i landet äro vi beredda att skjuta undan de partiskiljande frågorna — — — med hänsyn till möjligheterna att underlätta en medborgerlig samling under en brydsam tid.» Det sista tillade han litet längre fram i sitt anförande.

Nu tar alltså finansministern tillbaka detta löfte, som statsministern givit, och förklarar att efterkrigsprogrammet icke alls är lagt på hyllan. Detta är i och för sig en upplysning av stor betydelse — låt vara att den naturligtvis inte ger något närmare besked av den art jag efterlyste.

När finansministern förklarar, att man på socialdemokratiskt håll inte kan finna sig i att stora grupper av medborgare äro utestängda från medäganderätt o. d., då vill jag förklara, att även vi ha ansett det vara önskvärt att växande grupper av människor få äganderätt och inflytande i samhällslivet. Vi tro dock inte att vägarna att nå detta mål äro de kollektivistiska med statligt ägande och statsmonopol o. d. Vi tro snarare att vägarna gå över en mera spridd enskild kapitalbildning. Vi erkänna gärna, att det dessutom är av stor vikt, att de anställda få möjligheter att göra sina önskemål gällande i större utsträckning inom det ekonomiska livet genom en process, som man allmänt brukar beteckna som ekonomisk demokratisering.

Till sist, herr talman, konstaterar jag med glädje, att finansministern är enig

Den allmänna ekonomiska politiken.

med oss om vikten av en styrelse, som har alla folkgruppers förtroende. Men när finansministern säger, att om oppositionen inte vill acceptera vissa socialistiska punkter i programmet, så finns det ingen möjlighet att uppnå samling, då måste man konstatera, att det vore av utomordentligt stort intresse att vid något tillfälle få närmare besked om vilka socialistiska punkter som äro av denna centrala betydelse ur det socialdemokratiska partiets synpunkt.

Med att efterlysa detta närmare besked ber jag att för min del få sluta debatten.

Herr ANDERSSON i Mölndal: Herr talman! Jag hade inte tänkt taga kammarens tid i anspråk med något inlägg i denna debatt. Men med anledning av att herr Wiberg vid sidan om de vanliga reglerna för replikrätten använde denna rätt till att ge mig en replik för ett anförande, som jag höll i remissdebatten i år, finner jag mig inte kunna underlåta att säga några ord.

Herr Wiberg nämnde i sitt anförande, att det i protokollet kommit en skönhetsfläck och att jag skulle vara orsak till denna skönhetsfläck. Jag citerade i remissdebatten vissa uttalanden, som herr Wiberg hade gjort hösten 1945 rörande den kommande utvecklingen på importens och exportens område. Han hade där gjort vissa spådomar. Jag hade då påpekat att de personliga uttalanden från herr Wibergs sida, som jag citerade ordagrant, hade helt och hållet blivit av den karaktären, att herr Wiberg gjort sig skyldig till en felbedömning av den kommande utvecklingen. Varje citat, som jag gjorde av herr Wibergs anförande, innefattade således ett personligt uttalande, som herr Wiberg gjort rörande den kommande utvecklingen. Om detta eventuellt skulle vara en skönhetsfläck, så får jag helt lägga skulden på herr Wiberg därvidlag. I varje fall har jag ingen anledning att

påtaga mig någon skuld i detta avseende.

Herr MALMBORG i Stockholm: Herr talman! Herr Ohlin sade att han förundrade sig över att finansminister Wigforss inte tog fram Amerikas förenta stater som ett exempel och jämförde Sverige med detta land. Jag vill betona, att Förenta staterna i dag ur den amerikanska arbetarklassens synpunkt sannerligen icke är någon mönsterstat. De i Förenta staterna inträdda och alltjämt pågående prisstegringarna ha i hög grad försämrat arbetarklassens ställning. Jag kan som exempel nämna, att smörpriset i Förenta staterna utgör i svenska kronor 8: 80 per kg, under det att smörpriset i Sverige är 5 kronor eller något därunder. Härtill kommer att den amerikanska fackföreningsrörelsen för närvarande sitter i ett mycket stort trångmål. Dess rörelsefrihet är synnerligen kringskuren. I Amerikas förenta stater har således arbetarklassen varken bröd eller frihet, och dess standard rutschar bara nedåt. Jag kan därför inte finna att förhållandena i Förenta staterna äro något lämpligt exempel för det socialdemokratiska partiet här i landet att ta efter för våra egna förhållanden.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Motioner om anslag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund. — Avlöningsreglemente för riksdagens verk.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs bankoutskottets memorial nr 54, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Motioner om anslag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 68, i anledning av väckta motioner om anslag till bidrag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 205 av herr *Björck m. fl.* och II: 326 av herr förste vice talmannen *Magnusson*, hade hemställts, att riksdagen måtte till bidrag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund för teknisk konsulentverksamhet för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 6 500 kronor.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 205 och II: 326 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Sundberg, Hjalmar Nilsson, Björck, Larsson* i Karlstad och *Utbult*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de förevarande motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr förste vice talmannen **MAGNUS-SON**: Herr talman! Detta ärende gäller ett mycket ringa anslag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund. Detta anslagsäskande har i likhet med vad som gäller ett annat för trädgårdsändamål begärt anslag nu av utskottet avstyrkts. Jag är rädd för att även kammaren kommer att avslå det nu begärda anslaget.

Som jag nämnde tidigare, när frågan om ett anslag på 10 000 kronor till Sveriges pomologiska förening behandlades, hade denna förening väl varit i behov av detta anslag. Samma gäller även här. Likaså nämnde jag tidigare i det sammanhanget att ingen näringsgren här i landet torde ha så litet stöd av staten som just trädgårdsnäringen. I detta fall gäller det ett så ringa anslag som 6 500 kronor till en teknisk konsulent. Jag tycker att det kunde vara befogat att detta anslag beviljades.

Jag hemställer därför om bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen, som innebär ett beviljande av detta anslag.

Häruti instämde herr *Larsson* i Karlstad.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! Under hänvisning till vad jordbruksutskottet anfört i sin motivering till detta betänkande hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Avlöningsreglemente för riksdagens verk.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till nytt avlö-

Avlöningsreglemente för riksdagens verk.

ningsreglemente för riksdagens verk m. m.

Under erinran att 1947 års avlöningsreglemente för riksdagens verk — i likhet med det år 1947 utfärdade statens allmänna avlöningsreglemente — ägde allenast provisorisk giltighet till och med den 30 juni 1948, hade delegerade för riksdagens verk genom beslut den 4 mars 1948 uppdragit åt ledamöterna i 1947 års löne- och pensionskommitté för riksdagens verk att utarbета förslag till de ändringar i gällande avlönings- och pensionsreglementen för riksdagens verk, som kunde föranledas av de förslag, vilka komme att framläggas för statsförvaltningen i övrigt.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition nr 225 till innevarande års riksdag framlagt förslag till nya avlöningsreglementen för den övriga statsförvaltningen m. m. samt i proposition nr 274 föreslagit vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, hade kommittén till delegerade överlämnat ett den 10 juni 1948 dagtecknat betänkande med förslag till nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk.

Med skrivelse den 29 juni 1948 hade delegerade överlämnat lönekommitténs förslag jämte inkomna yttranden samt därvid — under erinran att riksdagen på hemställan av statsutskottet bifallit vad Kungl. Maj:t i förenämnda proposition nr 225 föreslagit — för egen del hemställt, att bankoutskottet ville föreslå riksdagen att, bland annat, bemyndiga delegerade att utfärda avlöningsreglemente för riksdagens verk i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommittén framlagda förslaget med viss, däri angiven ändring.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte bemyndiga delegerade för riksdagens verk

a) att utfärda avlöningsreglemente för riksdagens verk i huvudsaklig överensstämmelse med det av 1947 års löne-

och pensionskommitté för riksdagens verk framlagda förslaget med den ändring av 17 §, som av delegerade föreslagits,

b) att med iakttagande av vad lönekommittén anfört framdeles vidtaga mot företagna ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente svarande ändringar i avlöningsreglementet för riksdagens verk,

c) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i sådant hänseende kunde komma att beslutas för statsförvaltningen i övrigt, och av vad lönekommittén anfört utfärda övergångsbestämmelser,

d) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i sådant hänseende kunde komma att beslutas för statsförvaltningen i övrigt meddela föreskrifter om löneklassplacering av tjänstemän, som före den 1 juli 1947 erhållit ordinarie eller extra ordinarie tjänst motsvarande lägst slutstadiet i reglerad befordringsgång enligt kungörelsen 1947: 436, samt

e) att vidtaga de ändringar i 1947 års tjänstepensionsreglemente för riksdagens verk, som sammanhängde med avlöningsreglementets ändrade benämning.

I reglementsförslaget var 13 § av följande lydelse:

Innehavare av ordinarie tjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie tjänst vid det verk han tillhör liksom ock, därest delegerade på framställning av vederbörande myndighet så pröva lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat riksdagens verk. Tjänsteman, som nu sagts, är vidare pliktig att, där så av organisatoriska skäl finnes påkallat, efter beslut av riksdagen låta förflytta sig till civil tjänst inom statsförvaltningen i övrigt eller till tjänstgöring hos bankaktiebolag, i vilket staten innehar mer än hälften av aktiekapitalet.

Avlöningsreglemente för riksdagens verk.

Reservation hade avgivits av herrar *Wiberg*, *Lundqvist* och *Fagerholm*, vilka beträffande 13 § reglementsförslaget på anförda skäl hemställt, att denna paragraf erhöle följande lydelse:

Innehavare av ordinarie tjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutiorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie tjänst vid det verk han tillhör liksom ock, därest delegerade på framställning av vederbörande myndighet så pröva lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat riksdagens verk. Tjänsteman, som nu sagts, är vidare pliktig att, där så av organisatoriska skäl finnes påkallat, efter beslut av riksdagen låta förflytta sig till verk vid den civila statsförvaltningen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Till detta utlåtande finns fogad en reservation, som går ut på att i fråga om förflyttningskyldighet samma regler skola gälla för riksbankens tjänstemän som för övriga statstjänstemän. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr PAULSEN: Herr talman! Under hänvisning till vad utskottet anført på s. 5 i förevarande utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen MAGNUS-SON: Herr talman! Jag har svårt att förstå att ett bifall till denna reservation skulle kunna innebära någon fördel för tjänstemännen. Om det gällde att slippa undan förflyttningskyldigheten helt och hållet kunde jag förstå detta. Men här gäller det ju att utvidga den därhän att banktjänstemännen skulle få tjänstgöra i banktjänst i stället för annan civil tjänst. Under sådana förhål-

landen kan jag inte förstå att den utvidgning, som här föreslås, skulle vara till nackdel utan snarare till fördel för tjänstemännen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag vill bara lämna den upplysningen att vederbörande tjänstemäns organisationer enhälligt intagit den ståndpunkten att ett bifall till det föreliggande förslaget är ett avsteg från de vanliga bestämmelserna och att detta avsteg skulle innebära en ur tjänstemännens synpunkt icke önskvärd lösning. Jag vill med hänsyn till den sena timmen avstå från att här ingå på någon närmare argumentation i frågan.

Herr HALL: Herr talman! Reservationen torde vila på samma slag av missförstånd som det av den ifrågavarande tjänstemannaföreningen i ärendet avgivna yttrandet.

Här är det inte fråga om att beröva någon som är anställd i riksdagens verk hans tjänst. Det är endast fråga om att i analogi med vad som sker i andra fall kunna ålägga honom annan statlig tjänst, när detta är motiverat av organisatoriska skäl och när riksdagen så har beslutat. Dessa tjänstemän ha redan nu skyldighet att t. ex. övergå till posten, om de icke kunna beredas arbete inom riksbanken. Kan det verkliga vara en fördel för en riksbankstjänsteman, som blir övertalig, att komma i postverkets tjänst och där sitta och räkna frimärken, vilket han nu är skyldig, i stället för att fortsätta med det arbete, som han utbildats för och är van vid, och vilket arbete han självfallet måste ha ett starkare intresse för? Jag tror att det är helt och hållet att gå tjänstemännens verkliga intressen emot att motsätta sig den föreslagna utvidgningen av skyldigheten för tjänste-

Interpellation ang. skador på bisamhällen vid besprutning av fruktträd och oljeväxtfält.

männerna att tjänstgöra hos annat statligt företag.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag vill bara framhålla, att jag är fullt medveten om de invändningar, som herr Hall riktat mot reservationen och tjänstemännens yttrande. Dessa invändningar ha icke på något sätt varit främmande för dem som avgivit denna reservation. En av anledningarna till tjänstemännens inställning i denna fråga är det uppenbara åsidosättande av tjänstemännens skäliga anspråk på förhandlingsrätt och vanliga förhandlingsformer, som genomförandet av bestämmelsen innebär.

Herr PAULSEN: Herr talman! Den tjänstgöringsskyldighet, som det nu talas om, gäller icke nuvarande förhållanden, utan den har uppställts för den händelse att det kommer att inrättas en statens affärsbank. Först då och sedan beslutet härom blivit fattat kan det komma i fråga i praktiken att tillämpa denna tjänstgöringsskyldighet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ändringar i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om inrättande av ny fabriks hiss vid Tumba bruk.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Interpellation ang. skador på bisamhällen vid besprutning av fruktträd och oljeväxtfält.

Ordet lämnades på begäran till

Herr EKDAHL, som yttrade: Herr talman! Som bekant utsätts våra mycket omfattande oljeväxtodlingar för ständiga och synnerligen farliga angrepp av skadeinsekter. För att möta faran av dessa angrepp ha oljeväxtodlarna ingen annan metod att tillgripa än bepudring av oljeväxtfälten med vissa preparat. Liknande preparat ha mer eller mindre allmänt kommit till användning även vid fruktträdsbesprutningen. Vissa av bepudrings- eller besprutningspreparaten ha visat sig vara dödsbringande, inte bara för de skadeinsekter man vill oskadliggöra, utan även för bl. a. bin och humlor. — Av till denna min interpellation fogade bilagor, som jag tillåter mig att samtidigt med interpellationen tillstålla statsrådet och chefen för inrikesdepartementet, framgår hur man på olika håll i Skåne konstaterat en massdöd i bigårdarna, som måste ha sin orsak i förgiftning av bina i samband med besprutning av fruktträd eller bepudring av oljeväxtfält med vissa preparat. — Jag tillåter mig här relatera ett par fall.

I Lomma-trakten i Malmöhus län ha tre biodlare fått tillhoppa 73 bisamhällen så hårt decimerade av ovan antydda orsaker, att inte mer än ca en fjärdedel av samhällenas bibestånd återstår. Därmed var dock icke förödel-sen överstånden. Efter cirka en vecka började bina släpa ut yngel i massor, som dött genom förgiftning av frömjöl, som bina fört hem från besprutade fruktträd och bepudrade oljeväxtfält. — En biodlare i Bjuv berättar, att han på den korta tiden av fyra dagar fått sitt kraftigaste bisamhälle reducerat från 24 till 10 ramar, d. v. s. med cirka

Interpellation ang. skador på bisamhällen vid besprutning av fruktträd och oljeväxtfält.

60 procent, av samma anledningar som man kan spåra bakom bidöden i Lomma.

En biodlare i Långebro i Kristianstads län framhåller i en skrivelse till sitt länsförbund — jag tillåter mig att tillställa inrikesministern skrivelsen i dess helhet — följande: Våren 1945 rådde han ut för en massdöd i sin bigård, förorsakad av fruktträdsbesprutning och oljeväxtbepudring, som reducerade hans bigård med 30 procent. Vartdera av åren 1946, 1947 och 1948 förlorade han av samma orsaker cirka 50 procent av det övervintrade bibeståndet. — Den 10 juni i år kom emellertid, som han själv uttrycker sig, »den verkliga stjärnsmällen». — En granne till honom bepudrade då 12 tunnland (6 har) senapsodlingar, belägna omedelbart intill bigården. Verkningarna blevo omedelbara och katastrofala. Dragbistrykan minskade märkbart timma efter timma. Massor av döda bin täckte marken i eller närmast bigården, i trots av det faktum, att den allra största delen av de förgiftade bina aldrig hinner så långt utan dör redan ute på fältet. — Denne biodlare beräknar att de relaterade decimeringarna av hans bibestånd kostat honom cirka 10 000 kronor i minskad produktion av honung, vaxkakor och svärmar.

Det är självklart, att skadeinsekterna i våra fruktträdgårdar och på våra oljeväxtodlingar måste bekämpas med de mest effektiva medel, som kunna stå till buds. Men det synes mig lika självklart, att om detta icke kan äga rum utan att därmed en massdöd i våra bigårdar blir följd, så bör en avvägning mellan de berättigade intressena hos våra oljeväxt- och fruktodlare å den ena sidan och våra biodlare å den andra kunna komma till stånd.

Det är för övrigt här fråga om något annat och för vårt land mera betydelsefullt än en intressekonflikt mellan olika näringsutövare. Binas och hum-

lornas betydelse för pollineringen av våra nyttoväxter, inte bara fruktträd och oljeväxter utan också t. ex. klöverfälten, ja, enligt vad det genom färska försök utrönts även för våra oändliga vidder av blåbärs- och lingonfält, är ju ett känt och omvittnat faktum. — För omkring tjugo år sedan utkom på vårt språk en avhandling av den danske botanikern professor Raunkiaer, översatt av professor Rutger Sernander, där professor Raunkiaer med eftertryck framhåller, att vi inte få utrota våra kulturväxters fiender med sådana metoder, att vi samtidigt utrota massor av för dessa kulturväxter nyttiga väsen. Professor Raunkiaer påpekar bl. a. att för pollineringen av rödklövern betyda humlornas insatser så mycket, att om man skulle tvingas ersätta desamma med konstlade metoder, så skulle detta i daglöner kosta en summa lika med minst 100 gånger kostnaderna för bron över Lilla Bält. Professor Raunkiaer gör i detta sammanhang mycket skarpa angrepp mot den ovisa iver, som han finner det vittna om, när man strävar att lägga under kultur varenda fläck av Danmarks jord. De »naturåterstoder», som han vill ha kvar, betyder, säger han, så mycket för binas och humlornas underhåll, att om man utrotar dem, så har man också därmed tillfogat Danmarks nyttoväxtvärld skador av en omfattning, som icke låter sig överblicka.

Jag har tillåtit mig anföra detta, därför att om en vetenskapsman anser sig kunna gå till storms för bevarande av återstående vildmarksrester i Danmark för att därmed trygga beståndet av bin och humlor, så bör det väl kunna anses såsom ännu mera nära till hands liggande att söka hindra en massdöd bland dessa små bundsförvanter till vår nyttoväxtvärld, förorsakad av åtgärder, som syfta till att försvara denna växtvärld.

Det förefaller mig också, som om man i detta fall borde kunna det ena göra

Interpellation ang. skador på bisamhällen vid besprutning av fruktträd och oljevästfält.

utan att det andra på något sätt försumma. Av de bilagor jag tillställer inrikesministern synes framgå, att statens växtskyddsanstalt lutar åt den uppfattningen, att skadeinsekterna kunna med lika stor effekt bekämpas, även om man från detta bekämpande uteslöte vissa för nyttoinsekterna dödsbringande preparat. — Dock lär man aldrig kunna så sanera marknaden för gifter mot skadeinsekterna, att man får fram uteslutande för bin och humlor ofarliga medel. Däremot synes det som en framkomlig väg att sköta besprutningar och bepudringar så, att de förekomma på en tid då bina och humlorna icke besöka fruktträden eller oljevästfälten. En väg är att icke alls bespruta eller bepudra under blomningstiden, en annan att om man icke anser sig kunna underlåta detta, verkställa sådana åtgärder vid tider på dygnet — tidigt på morgonen eller sent på kvällen — då bina och humlorna icke äro i rörelse över de besprutade eller bepudrade områdena. — Det borde också vara föreskrivet, att varje tillverkare av sådana preparat, som det här är fråga om, skall vara skyldig att till varje förpackning foga dels ett tillkännagivande om de begränsningar, lagstiftningen kan ha dragit upp för medlets användning, dels också en varning mot uppenbart olämplig användning av detsamma, även om den icke skulle vara i lag direkt förbjuden eller straffbelagd.

Jag anser mig givetvis med detta endast ha pekat på vissa möjligheter; några fullständiga anvisningar till frågans lösning sitter jag givetvis icke inne med.

Det förefaller mig synnerligen skäligt, att då staten på alla sätt velat uppmuntra oljevästodlingen och därmed givetvis också bidragit till en lätt förklarlig uppfattning bland oljevästodlarna, att de kunna känna sig berättigade att med snart sagt vilka medel som helst bekämpa denna odlingsgrens

flygande fiender, staten också så långt detta rimligen kan ske bidragit att ersätta de förluster biodlarna gjort eller komma att göra i samband med skyddsåtgärderna mot skadeinsekterna på våra fruktträd och våra oljevästfält.

Med stöd av det ovan anförda tillåter jag mig att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta följande frågor:

Vilka åtgärder anser statsrådet möjliga att på statlig väg genomföra till skydd mot sådan massdöd bland bin, som förorsakats genom besprutning av fruktträd eller bepudring av oljevästfält?

Anser statsrådet det möjligt att av statsmedel bereda ersättning åt biodlare, som genom förgiftning av bina såsom följd av fruktträdsbesprutning eller oljevästbepudring lidit ekonomisk skada?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Föredrogs Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition, nr 297, angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

Kammaren beslöt att omedelbart remittera propositionen till utrikesutskottet.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Turkiet;

från statsutskottet:

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m.;

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen; och

nr 434, i anledning av väckta motioner angående en järnvägsförbindelse mellan Ljusdal och norska gränsen;

från bankoutskottet:

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; och

nr 446, angående reglemente för riksgäldskontoret; samt

från andra lagutskottet:

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjöarbets-tidslag; och

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överflyttande på arbetarskyddsstyrelsen av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma arbetsrådet.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 447, till fullmäktige i riksgäldskontoret, med överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 7.03 em.

In fidem

Gunnar Britth.
